

Gelders Kulturhus **Een vorm van delen**

Een vorm van delen

Gelders Kulturhus

© Provincie Gelderland, Arnhem, maart 2007.

ISBN: 978-90-73586-40-6.

Oplage 3000.

Redactie Corrie Folkersma, Pie Laeven,
Mimi Van Olphen, Gerard Verstappen

Auteurs Eimer Wieldraaijer,
Femke van den Berg

Fotografie Thea van den Heuvel, Nijmegen

Ontwerp Criterium, Arnhem

Nadere informatie Gerard Verstappen,
projectleider Kulturhusen

E g.verstappen@prv.gelderland.nl

T (026) 359 91 111

Eindjaren negentig van de vorige eeuw waaide het fenomeen over vanuit Denemarken: Kulturhus. Nu, zo'n acht jaar later, is het Kulturhus al bijna niet meer weg te denken uit Gelderland. Dit snelle succes heeft enkele duidelijke redenen. Het Kulturhus levert een erg goede bijdrage aan de leefbaarheid van dorpen en stadswijken. Verschillende instellingen op het gebied van zorg, welzijn, educatie en cultuur kunnen er samen onder één dak: samen zorgen voor de exploitatie, samen de programmering regelen. Dat stelt wel eisen: aan de deelnemers en aan het gebouw. Allebei moeten flexibel zijn, waarbij het gebouw zich ook gemakkelijk moet laten aanpassen aan andere gebruikers, andere wensen en andere eisen. Kortom: duurzaam en buigzaam. En mag het dan ook nog een mooi, architectonisch prikkelend gebouw worden? Bij voorkeur wel, want dat sluit goed aan bij de functie van het Kulturhus.

Juist in de kleinere dorpen op het platteland is het op peil houden van de voorzieningen essentieel voor het voortbestaan van het dorp als gemeenschap, als levende cultuur. Want waar de voorzieningen verdwijnen, waar de winkels en scholen de deuren sluiten, houdt het hart langzaam op met kloppen. De bouw van een Kulturhus kan deze neerwaartse spiraal ombuigen.

In dorpen, maar ook in stadswijken, kan een Kulturhus de vaak zo gewenste sociale samenhang versterken. Dat komt niet alleen door het gebouw, maar ook door de samenwerking binnen het dorp of de wijk, die nodig is om een Kulturhus te realiseren. In een Kulturhus vinden immers verschillende organisaties en verenigingen een gezamenlijk onderdak. Zij zullen dus moeten samenwerken om het tot een succes te maken. Het succes van de Kulturhusen is daarom vooral een succes van de mensen, de verenigingen zelf.

Op eigen kracht valt dit niet altijd te verwezenlijken, met een steuntje in de rug wel. Om deze reden heeft de provincie Gelderland in de periode 2004-2007 ruim negen miljoen euro vrijge maakt voor de totstandkoming van dertig Kulturhusen. Leefbaarheid is een kostbaar goed, dat we moeten blijven beschermen en stimuleren.

Dat is ook een reden voor de uitgave van dit boek. Omdat het Kulturhus een vorm van delen is, willen wij graag de opgedane kennis en ervaring met anderen delen. Om lessen te trekken, over hoe het wel, ook, of juist niet moet. Maar eveneens als hommage aan al die mensen die met ziel, zaligheid en deskundigheid gewerkt hebben aan de realisatie van hun droom: een Kulturhus.

Ook die kennis willen wij delen.

Hans Esmeyer

Gedeputeerde Zorg, Welzijn en Cultuur

Provincie Gelderland

de verantwoording

Een Kulturhus in Scandinavië is wat de naam aangeeft, een gebouw met veel cultuur erin: lokalen voor kunstzinnige vorming, een theater, expositieruimten. Plus altijd de bibliotheek. Kulturhusen in Scandinavië voldoen ook in hoge mate aan de spreekwoordelijke strakheid en lichtheid van de architectuur uit de noordelijke landen.

Het Kulturhus in Gelderland kenmerkt zich door een palet van voorzieningen in de sfeer van cultuur, educatie, welzijn/ontmoeting, zorg en zakelijk dienstverlening. Dat is de 'Dutch touch' in het Scandinavische concept en het past ook in het streven naar flexibiliteit die bij het Kulturhus hoort.

Dit boek, 'Een vorm van delen', gaat over de Gelderse Kulturhusen, waarvan Giesbeek als eerste de poorten opende in het voorjaar van 2004. Sindsdien zijn er vier gebouwd en zitten er meer dan twintig in de pijplijn.

Voor de redactie een logisch moment om de opgedane ervaringen te delen. Want het idee achter het Kulturhus moge dan simpel lijken, de uiteindelijke verschijningsvormen blijken net zo divers als de lokale gemeenschappen die er gebruik van maken. Gemeenschappelijk is de gezamenlijke wil om in de eigen woonomgeving een gebouw neer te zetten dat belangrijke voorzieningen herbergt en dat een beetje van en voor iedereen is.

De bijdragen in dit boek geven een beeld van de inzet, vindrijkheid, volhardingen gemeenschapszin van al die vrijwilligers en professionals die de schoeders onder een lastige maar zo mooie klus hebben gezet: een Kulturhus realiseren. Zoals gedeputeerde Hans Esmeijer, die ingaat op de Gelderse visie op Kulturhusen, de herkomst van het idee en de betekenis die het heeft voor leefbaarheid, draagvlak en samenwerking.

Zoals de initiatiefnemers, die de verschralling in hun dorpen schetsen en hun prikkel om daar wat aan te doen. Zoals de projectgroepen, die de gemeente benaderen, aanschrijven en mobiliseren.

Anderen gaan in op de juridische constructies, mogelijke financieringsbronnen en de exploitatie.

Weer anderen, met uiteenlopende achtergrond en bagage, schetsen hun zoektocht naar gezamenlijke programmeringen beheer, de keuze van architecten, het opstellen van een programma van eisen.

Zoveel verhalen, zoveel overlappingsen en zo'n eigen invulling en couleur locale.

De laatste bijdrage, maar zeker niet de minst belangrijke, gaat over de architectuur van het Kulturhus. Een onderwerp dat aan bod kwam in een rondetafelgesprek van Hans Esmeijer met opdrachtgevers voor de bouw van Kulturhusen en Fons Asselbergs, Jan Brouwer en Marcel van Heck van het Atelier Rijksbouwmeester van VROM.

Door het hele boek heen geven de foto's een beeld van de vele fysieke vormen die een Kulturhus kan aannemen.

Al met al hopen wij dat dit boek, met al deze verhalen, mensen kan helpen en inspireren die ook met een Kulturhus aan de slag willen of dat al zijn.

De redactie

Gedeputeerde Hans Esmeijer

'Laat het Kulturhus een statement zijn'

het concept

Wat je van ver haalt, is lekker. Die uitspraak geldt zeker voor het Kulturhus, een Deens fenomeen dat mede op initiatief van de Gelderse gedeputeerde Hans Esmeijer naar Nederland is overgewaaid. Maar Esmeijer zou Esmeijer niet zijn, als die overheveling niet gepaard ging met een op onze situatie toegesneden transformatie van het concept. Anders gezegd: het Gelderse Kulturhus is geen platte kopie van het oermodel, maar een eigentijdse vertaalslag. Met als gevolg dat de Deense 'founding fathers' nu in Gelderland komen kijken naar de volgende ontwikkelingsfase van 'hun' veelzijdige gemeenschapscentrum.

Sinds het begin van de jaren zeventig brengt Hans Esmeijer, samen met zijn vrouw en later kinderen, minstens eenmaal per jaar een bezoek aan Denemarken. Tijdens die tochten door het land van Hans Christian Andersen stuit de Gelderse gedeputeerde op het fenomeen Kulturhus. Een breed gedragen initiatief dat hem vanaf de eerste kennismakingmateloos fascineert. Want, zo constateert de op 2 april 1946 in Rotterdam geboren CDA-politicus: 'Hoewel Denemarken dunner bevolkt is dan Nederland, slaagt men er toch in om op het platteland een hoog voorzieningenniveau in stand te houden en daardoor de maatschappelijke cohesie te versterken. Die prestatie intrigeert mij en dientengevolge ben ik me gaan verdiepen in de filosofie en praktijk van het Kulturhus.'

Uitkomst van deze exercitie is de conclusie dat de samenbundeling van bibliotheek, onderwijs, kinderopvang en andere publieke diensten onder één dak zoveel voordelen biedt, dat zij ook in de Nederlandse situatie toegevoegde waarde heeft. Maar Esmeijer is niet de enige die tot deze slotsom komt: 'Toen ik bijna drie decennia na die eerste kennismaking – in 1999 – met mijn Overijsselse collega Jan Kristen in gesprek raakte over het Kulturhus, bleek deze mijn enthousiasme te delen. Kristen was met het concept in aanraking gekomen via Henk Middelveld, directeur van de Overijsselse Bibliotheek Dienst. Dit is iets fantastisch, stelden we beiden vast. Om vervolgens tot de slotsom te komen: dat gaan wij hier in Nederland ook doen. En dat voornemen krijgt, met de bouw van diverse Kulturhusen in Gelderland en Overijssel, steeds vastere vorm. Waarbij ik er met lichte trots op wijs dat de Denen inmiddels ons land bezoeken om te kijken hoe wij kleur en inhoud aan hun concept geven, want wij voorzien het Kulturhus echt van een eigen gezicht, een eigen karakter.'

Zijn het met name de mogelijkheden om de leefbaarheid op het platteland weer een impuls te geven en tegelijkertijd de sociale cohesie te verstevigen, die u in het Kulturhus aanspreken?
 'Dat is zonder meer de grootste kracht van het concept. Hoe revitaliseer je het platteland? Hoe zorg je ervoor dat jongeren niet langer wegtrekken? Hoe verander je het gevoel dat het alleen maar bergaf gaat in kleine kernen? Kortom, hoe geef je zo'n kleine gemeenschap weer een hart? In al die dingen speelt het Kulturhus een stimulerende rol. Te meer omdat het concept verder gaat dan de analyse van de problemen en zich richt op een structurele oplossing. Van die kracht zijn wij als overheid overtuigd en om die reden bieden we de helpende hand aan degenen die ermee aan de slag willen. Dat doen we op vele manieren: via idee-ontwikkeling – denk aan de inbreng van het Projectbureau Kulturhus – via studiereizen, via workshops, via de website www.kulturhus.nl, via dit boek en niet in de laatste plaats via het bieden van geldelijke ondersteuning. Na vaststelling van het Statenvoorstel Kulturhus op 30 juni 2004 en de subsidie regeling Vitaal Gelderland in oktober 2004, is de uitvoering van het project Kulturhus namelijk energiek opgepakt. Het project voorziet in de totstandkoming van dertig Gelderse Kulturhusen in de periode tot eind 2007. In totaal is er voor een periode van vier jaar 9,2 miljoen euro beschikbaar, met een maximum van 300.000 euro per Kulturhus. Afgezet tegen het geheel aan benodigde investeringen is dat wellicht slechts een beperkte bijdrage, maar het geeft betrokkenen vaak net dat duwtje in de rug dat nodig is om een jarenlang proces van wikken en wegen in een stoomversnelling te krijgen.'

De oorsprong van veel Gelderse Kulturhusen ligt in het dorps huis, het brede-schoolconcept of een gelijksoortige multifunctionele accommodatie. Waarin schuilt de meerwaarde van het Kulturhus?
 'Het uitgangspunt dat kleinschalige en grootschalige initiatieven zodanig met elkaar in verbinding komen dat het geheel niet alleen voorzien wordt van een beter passende jas en daarmee perspectief op de toekomst, maar dat die krachtenbundeling ook een stevige impuls geeft aan het plaatselijke sociale leven. Ook in het Kulturhus heeft elke participant zijn eigen plek, maar het gezamenlijke programma, beheer en gebouw stimuleren de ontmoeting. Bij de andere initiatieven is dat niet het vooropgestelde doel, bij het Kulturhus nadrukkelijk wel. Bovendien trekt de overheid zich bij opgeschaalde gemeenten vaak terug in het stadhuis. Het Kulturhus kan in dat geval de overheid weer dichterbij de burger brengen. Zo rg, welzijn, educatie, cultuur, zakelijke dienstverlening; al die elementen komen via het Kulturhus op een dusdanige manier bij elkaar dat de ene poot de andere versterkt en dat van het totaal een krachtige impuls uitgaat voor de lokale gemeenschap.'

In zekere zin is het Kulturhus een misleidende naam. De instelling omvat immers veel meer dan louter cultuur.
 'Zie het als een passend eerbetoon aan de Scandinavische bedenkers van deze naam. Overigens is het Kulturhus een gedeponeerde soortnaam, waardoor niet iedereen de titel zomaar op zijn instelling kan plakken. Omgekeerd zeg ik: wat mij betreft, mag men – wanneer het Kulturhus aan de norm voldoet en door de provincie gesubsidieerd is – gerust deze aanduiding weglaten. Maar het is waar: het begrip Kulturhus roept niet direct associaties op met niet-culturele activiteiten, zoals zorg, maar misschien is het ook wel leuk dat mensen met zorgvragen niet meteen in een zorgcentrum terecht komen en in plaats daarvan naar iets leuks gaan. De drempel ligt daardoor lager.'

Hans Esmeijer (geboren: 2 april 1946 te Rotterdam) is getrouwd en vader van twee zoons. Na zijn opleiding was hij actief in het onderwijs (onder meer als leraar Nederlands, geschiedenis en aardrijkskunde en later voorzitter van het College van Bestuur van de ROC Pascal Randmeer Onderwijsgroep te Apeldoorn). Namens het CDA trad hij in 1988 toe tot Provinciale Staten van Gelderland. Elf jaar later werd hij benoemd in zijn huidige functie:

gedeputeerde Zrg, Welzijn en Cultuur van de provincie Gelderland. Tot zijn aandachtsvelden behoren jeugd, onderwijs, dak- en thuislozen, sport en niet te vergeten het Kulturhus. Onder Esmeijers regie komen in Gelderland, als alles volgens plan verloopt, dertig Kulturhusen tot stand: multifunctionele voorzieningen op het gebied van zorg, welzijn, educatie, cultuur en/of zakelijke dienstverlening. Om deze ontwikkeling te stimuleren, stelt de provincie per Kulturhus 300.000 euro beschikbaar.

Het Kulturhus wordt al snel in verband gebracht met het platteland. Toch is het concept ook in de stad toepasbaar.

'Eerlijk gezegd, zijn we pas later op die gedachte gekomen. Aanvankelijk richtten we onze aandacht op kleinere gemeenschappen met te weinig voorzieningen. Dat doen we nog steeds, maar later zijn we gaan beseffen dat in een aantal stadswijken een vergelijkbare kaalslag van voorzieningen en segregatie van activiteiten heeft plaatsgevonden. Overleg met de stadsbesturen van Arnhem, Nijmegen en Apeldoorn heeft ertoe geleid dat laatstgenoemde stad gaat starten met de bouw van een tweetal Kulturhusen, het ene in een bestaande wijk en het andere in een nieuwe wijk. In die zin heeft Apeldoorn een leuke primeur, zij het dat ook Arnhem plannen heeft voor het realiseren van Kulturhusen in enkele grote stadswijken.'

Is er verschil tussen het Kulturhus in Gelderland en dat in Denemarken?

'In Denemarken is de bibliotheek de kern van het Kulturhus. Die nadruk is bij ons doorgaans minder pregnant aanwezig, al leidt de herstructurering van het Nederlandse bibliotheekwerk ertoe dat deze instelling haar diensten beter kan blijven aanbieden in kleine kernen. Vanwege de opschaling, professionalisering en kwaliteitsverbetering van openbare bibliotheken, die voortvloeit uit hechtere samenwerking, kun je ook in de periferie van centrumgemeenten het voorzieningenniveau in stand houden en worden de zogeheten basisbibliotheken min of meer natuurlijke partners van het Kulturhus. En dat is ook voor laatstgenoemde instelling gunstig, want via de bibliotheek, als grootste culturele speler in de gemeenschap, creëer je altijd veel toeloop. In de bibliotheek komt jong en oud, rijk en arm, gekleurd en niet gekleurd, christen en moslim. Bovendien kunnen activiteiten nauwer op elkaar worden afgestemd, zodat er een bruisende ontmoetingsplek ontstaat.'

'Het Kulturhus kent vele variaties op hetzelfde thema. Er zijn voorbeelden met één management, voorbeelden met een gedeeld management, voorbeelden met school, voorbeelden zonder school. Wat is de definitie van het Kulturhus? Aan welke criteria moet het voldoen?'

'Er is sprake van een Kulturhus wanneer verschillende sociaal-maatschappelijke en culturele participanten in één of meer gebouwen komen tot een geïntegreerd beheer en een gezamenlijke programmering van functies op het gebied van zorg, welzijn, educatie, cultuur en zakelijke dienstverlening (of minstens drie van deze terreinen). Het concept klopt, omdat je het in deze zin kunt omschrijven, zeg ik weleens. Je kunt er heel ingewikkelde verhalen over afsteken, maar feitelijk komt het hierop neer. Dat neemt niet weg dat de uitwerking dikwijls vrij complex is.'

Hoe verklaart u die complexiteit?

'Initiatiefnemers gaan al gauw in stenen denken. Het is tamelijk eenvoudig om een architect uit te nodigen en deze te vragen zoveel vierkante meters te bouwen. Maar dan hobbelen de programmeringen het gemeenschappelijk beheer eraan, en dat is niet de goede volgorde, want juist deze twee aspecten vergen vanaf het begin duidelijke afspraken. Het Kulturhus op zich is snel gebouwd, maar je doet er twee keer zolang over om alle betrokkenen tot in de finesses achter het hele concept te krijgen.'

Het is zaak van tevoren alles van a tot z op een rijtje te zetten, wat betreft bouw, programmering en beheer?

'Ook wij als provincie leren langzamerhand hoe je een proces als dit optimaal kunt laten verlopen en daar komt veel "trial and error" aan te pas. In Millingen bijvoorbeeld, is het, door allerlei oorzaken, tot op heden nog niet gelukt een Kulturhus te bouwen. Maar ook in die kern gaat het gebeuren, daarvan ben ik overtuigd. Wat je evenwel steeds ziet, is dat men in die plaatsen waar een minutieuze voorbereiding plaatsvond, het snelst de spijker op de kop weet te slaan.'

Hoe hoog is de drempel voor partijen om te gaan 'samenwonen' in het Kulturhus?

De Nederlander is immers zeer op zijn zelfstandigheid gesteld.

'Aanvankelijk is er niet zelden sprake van beduchtheid om een bepaalde mate van autonomie in te leveren. Ze ker als er tussenmuren weggehaald worden. Je hoort dan geluiden als: "We verliezen onze identiteit". Of: "We zijn niet meer baas in eigen huis". Al doende vallen die bezwaren echter weg, ziet men de meerwaarde van het concept. Want jij ondersteunt niet alleen de ander, die ander helpt ook jou, waardoor de gemeenschap als geheel er ontgezeglijk op vooruitgaat. Om het plastisch te zeggen: de samenleving wordt gevoed met nieuwe vitamines. In die zin is het Kulturhus niet alleen een afspiegeling van de gemeenschap, maar tevens een inspiratiebron.'

Alle geïnterviewden in dit boek beamen dat de provinciale subsidie als katalysator van het proces heeft gefungeerd. Tegelijkertijd vormde de financiering als geheel meestentijds een nauwelijks nemen barrière.

'Dat is helaas waar. Gemeentes hebben het financieel gezien moeilijk, aarzelen vanwege de aanzienlijke investeringen. Maar tevens onderkennen zij dat er qua voorzieningen iets moet gebeuren. Met behulp van de provinciale Kulturhussubsidie kan die impasse worden doorbroken. Beek is daarvan een mooi voorbeeld. Na jarenlange stagnatie is er door de komst van het Kulturhus weer sprake van een dynamische ontwikkeling. Het Kulturhus zorgt voor een onmiskenbare spin-off, ook op andere vlakken, zoals de infrastructuur, de inrichting van de openbare ruimte en de woningbouw.'

Wat opvalt aan de gerealiseerde Kulturhusen, is de keuze voor gebouwen met cachet.

Er zijn, plat gezegd, niet domweg wat blokkendozen opgetrokken, maar men heeft ingezet op architectuur die klasse en kwaliteit uitstraalt.

'Alles wat je met gemeenschapsgeld bouwt, verdient een uiterlijke verschijningsvorm waarop je met elkaar trots kunt zijn. Er is al genoeg middelen. Als je dan toch samen iets neerzet, maak er dan meteen iets moois en duurzaam van. Gebruik net iets hoogwaardiger architectuur, net iets betere materialen. Laat het Kulturhus een statement zijn. Het is een belangrijke voorziening, vertaal dat dan ook in zijn fysieke verschijning.'

Eveneens opmerkelijk is het belang van een aanjager die de kar van het Kulturhus trekt. Soms is dat een schooldirecteur, soms een wethouder.

'Wie het voortouw neemt, maakt niet zoveel uit, als het maar iemand is die zijn of haar ziel en zaligheid in de realisatie van deze droom legt. De ene keer brengt een ambtenaar als projectleider de partijen bij elkaar, de andere keer is het een werknemer van een woningbouwcorporatie die zijn schouders onder de klus zet. Prachtig, toch? Persoonlijk heb ik van dit soort processen geleerd dat je de officiële instanties niet langer als zodanig moet benoemen, maar dat het gaat om de dynamiek. De gemeente is niemand, de woningbouwcorporatie is niemand. Het gaat om mevrouw Jansen en meneer Pieters, die de plaatselijke situatie van haver tot gort kennen, mensen weten te mobiliseren, goed kunnen luisteren en in algemene zin "power" uitstralen. Anders gezegd: het is erg persoonsgebonden of een initiatief al dan niet tot verwezenlijking komt. Er zijn prachtige voorbeelden van wethouders die tegen de stroom in zijn blijven roeien en op die manier toch een Kulturhus hebben weten te bouwen.'

In hoeverre is het Kulturhusconcept in Gelderland geland? De aanloop bleek taai, zal het vervolg vlotter gaan?

'Nu men ziet dat de kogel door de kerk is en er tastbare voorbeelden staan, voorzie ik een versnelde inhaalslag. Op dit moment zijn er vijf Kulturhusen operationeel, in het voorjaar van 2007 zullen er vijftien beschikt zijn. Met andere woorden: we staan al halverwege onze ambities. Daarenboven zitten er nog voldoende Kulturhusen in de pijplijn die kansrijk zijn, dus ik geloof er heilig in dat de geplande dertig exemplaren op termijn in Gelderland zullen verrijzen. Het concept is dan ook absoluut geland. Het woord Kulturhus is bepaald geen onbekend begrip meer. Tegenwoordig maak ik mee dat mensen mij, tijdens een werkbezoek, uitleggen wat een Kulturhus is. Mooier kan niet!'

Het platteland staat volop in de belangstelling van de politiek. De boerenbedrijvigheid loopt terug als belangrijke economische draager. Jongeren trekken naar de stad voor studie en werk, waardoor het platteland vergrijsst. Het draagvlak voor voorzieningen staat onder druk. De politiek wil deze negatieve spiraal doorbreken en stelt subsidies beschikbaar voor de verbetering van de leefbaarheid en het voorzieningenniveau. Zo kent de Europese Unie verschillende subsidieregelingen die bijdragen aan de opwaardering van het voorzieningenniveau. Hierbij gaat het om zogenaamde structuurfondsen met als doel de verbetering van de economische structuur in zwakke regio's (Leader+) of hulp bij de herstructurering van de landbouw in het kader van de reconstructiewet (D2). Ook de provincie draagt haar steentje bij door twee subsidieregelingen, een voor Kulturhusen en een voor verbetering van de leefbaarheid op het platteland. Tevens is er het POP (Provinciaal Ontwikkelingsprogramma), bedoeld om in de breedte subsidies te verstrekken voor de ontwikkeling van agrarische gebieden met als kernbegrippen duurzaamheid en kwaliteit.

Succes werkt als een magneet. Trekt het Kulturhus, naast participanten uit de non-profit sfeer, tegenwoordig ook de belangstelling van profit-partijen?

'Ik zou niets liever willen dan dat commerciële partners een rol gaan spelen in het Kulturhus. Waarom zou er geen plek zijn voor een postkantoor, flappentap of bushalte? Op dit moment gebeurt dat – behoudens de inbreng van zelfstandige ondernemers als de fysiotherapeut, die je ook tot de zorgsector kunt rekenen – echter nog niet. Maar wat niet is, kan nog komen.'

Functioneren de Kulturhusen die er nu staan, op de manier zoals u zich dat had voorgesteld of is de werkelijkheid anders dan men vooraf kan bedenken?

'Over het algemeen staan de gebouwd Kulturhusen er nog te kort om nu al tot een afgewogen evaluatie te komen. Wel kan ik met een praktijkvoorbeeld illustreren dat het – niettegenstaande de eerder gesignaleerde financiële krapte – eerder zaak is je ambities te hoog dan te laag te stellen. Het allereerste Gelderse Kulturhus dat gerealiseerd werd, staat in Giesbeek. Al snel had een van de participanten, de basisschool, behoefte aan extra ruimte. Met als gevolg dat er ergens anders in het dorp een dependance is geopend. Ik vind dat jammer, omdat het duidelijk maakt dat we toch weer iets te voorzichtig zijn geweest in onze aanpak. Durf te bouwen op groei en verandering is de les die we hieruit – wat mij betreft – kunnen leren. Calculeer flexibiliteit als het ware standaard in, zou je ook kunnen zeggen. Want hoewel het geven van een afgerond oordeel nog onmogelijk is, blijkt al wel dat op die plekken waar een Kulturhus staat, er een halt wordt toegeeroepen aan de neerwaartse spiraal in de desbetreffende gemeenschap. Ook hiervan is Giesbeek een voorbeeld. De thuiszorg die eerst was verdwenen, is terug. Het Kulturhus zorgt voor een opwaartse beweging, is een vliegwiel dat andere ontwikkelingen in gang zet. Daaraan een bijdrage te mogen leveren, beschouw ik als een voorrecht.'

de projecten

											
Giesbeek Het geheel is absoluut meer dan de som der delen	Beek Het onmogelijke is mogelijk geworden	Ruurlo Het was rekenen op het scherpst van de snede	Apeldoorn De bibliotheek als aanjager	Lobith-Tolkamer Vele handen maken licht werk	Bergharen Vertrouwen en openheid voorkomen dat het schip strandt	Laren Kerkbestuur zwenkt project aan	Oldebroek De generatiekloof overbrugd	Boven-leeuwen Tegenslagen zijn er om overwonnen te worden	Kootwijkerbroek Twee gebouwen, één gedachte	Ewijk Met de kennis van nu zouden we het anders en sneller doen	Twello Steeds meer gezamenlijke activiteiten
19	29	37	45	53	61	68	76	84	92	100	108

Kulturhus Giesbeek

'Het geheel is absoluut meer dan de som der delen'

de aansturing

Als eerste dorp in Gelderland opende Giesbeek in 2004 officieel een Kulturhus. Een van de drijvende krachten achter dit sterke staaltje revitalisering van het platteland is basisschooldirecteur Cees van Helvoirt. Terugblikkend op de eerste drie jaren van samenwerking stelt hij tevreden vast: 'De basis van wederzijds vertrouwen tussen de vijf partners is duidelijk gegroeid'. Tegelijkertijd waarschuwt hij: 'Organisatorisch is een en ander nog onvoldoende geborgd. Daarin schuilt zonder meer een risico.'

Tot de gemeentelijke herindeling van 1 januari 2005 maakte Giesbeek deel uit van de gemeente Angerlo. Sindsdien behoort de circa drieduizend inwoners tellende plaats tot de gemeente Zevenaar (overige kernen: Angerlo, Babberich, Bahr, Bevermeer, Bingerden, Lathum, Ooy, Zevenaar en Oud-Zevenaar). Op 13 maart 2004 beet Giesbeek het spits af met het eerste Kulturhus van de provincie Gelderland. Vijf partners – het consultatiebureau, kinderopvang De Kangoeroe, het cultureel centrum, de openbare bibliotheek en de Paulusschool (een reguliere basisschool) participeren in de multifunctionele accommodatie die de naam De Bre de Blok draagt. Trekkers van het project zijn schooldirecteur Cees van Helvoirt en Vico van Damme, projecteider van de gemeente Zevenaar. In de gemeente staan nog een Kulturhus en twee brede scholen op stapel.

'In feite moet je een beetje gek zijn om dit te doen,' bekent Cees van Helvoirt aan het eind van ons gesprek. Met 'dit' verwijst de directeur van de Paulusschool naar zijn onvermoeibare inzet voor realisatie en exploitatie van het Kulturhus in Giesbeek. Maar het resultaat verzacht de pijn van ruim een decennium worstelen en touwtrekken. Op 13 maart 2004 ging immers na twaalf jaar voorbereiding het ontmoetingscentrum open, waarin vijf partners – het consultatiebureau, kinderopvang De Kangoeroe, het cultureel centrum, de openbare bibliotheek en de Paulusschool (een reguliere basisschool) – eendrachtig het sociale en culturele leven van het drieduizend zielen tellende dorp van een krachtige impuls voorzien. Van Helvoirt: 'Met de vijf genoemde partners proberen wij op twee manieren samen te werken. In eerste instantie mikken we op het bereiken van meer synergie. We delen elkaars ruimte, we delen elkaars faciliteiten. Maar dat is ook het geval in een bedrijfsverzamelgebouw en een Kulturhus is meer dan dat. Want behalve een samenwerking op praktisch gebied – we hebben bijvoorbeeld een gemeenschappelijke zaal tot onze beschikking, we volgen dezelfde opleiding op het gebied van bedrijfs-hulpverlening we houden gezamenlijke oefeningen met meerdere partners, we maken gebruik van één kopieerapparaat, we trachten onze openingstijden zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen et cetera – streven we

ook naar het creëren van inhoudelijke meerwaarde. Die meerwaarde kan alle partners ten goede komen, maar ook slechts een of twee van hen, al na gelang de activiteit. Zo hoop ik ooit te bewerkstelligen dat kinderen – die heel handig zijn op dat gebied – voor de technische ondersteuning zorgen in ons internetcafé, terwijl ouderen zorgdragen voor de inhoudelijke begeleiding. In het Kulturhus versterkt de een de ander, dat is het motto van dit concept.'

Brede blik In het relaas van de schooldirecteur komt niet alleen de term 'meerwaarde' maar ook het begrip 'brede blik' (tevens de naam van het Giesbeekse Kulturhus) regelmatig terug. Daarmee bedoelt Van Helvoirt: 'De bereidheid om over de eigen schutting heen te kijken, om open te staan voor de totale dorpsgemeenschap. Met als verbindend element de intentie om de leefbaarheid op het platteland te verhoogen. In een dorp als Giesbeek vult de basisschool die rol van oudsher al vrijgedegen in. Ook voordat we dit gebouw betrokken, werkten we samen met andere partners. Bibliotheek en school bundelen bijvoorbeeld reeds een kwart eeuw hun krachten. Bij de peuterspeelzaal was de school eveneens een onbekende. Het wezen van een Kulturhus is in mijn ogen dan ook niet dat je onder één dak zit. De kern is volgens mij dat je nog intensiever inhoudelijk samenwerkt en dat je problemen – die zich daarbij natuurlijk ook voordoen – met elkaar probeert op te lossen. Waarbij het evident is dat je de kansen van de gezamenlijke huisvesting ten volle tracht te benutten. De fysieke afstand is hoe dan ook kleiner geworden. Het feit dat je in hetzelfde gebouw zit, maakt veel dingen aanmerkelijk gemakkelijker. De mensen die hier werken, zien elkaar bij het koffieapparaat, komen elkaar dagelijks tegen. Dat biedt ontegenzeggelijk voordelen. Als je iemand informeel vaker tegen het lijf loopt, spreek je hem of haar ook in formele zin net iets vlotter aan. Wat dat laatste betreft: er zijn hier allerlei vormen van overleg, waarin we onze bevindingen uitwisselen en knopen doorhakken. We kennen een vereniging van eigenaren. We hebben een beheeroverleg. En daarnaast is er het gebruikersoverleg, zeg maar het managements van deze instelling.'

Brede school In eerste instantie gingen de gedachten in Giesbeek uit naar de vorming van een brede school. Tot dat Van Helvoirt en de zijnen er in 2002 achterkwamen dat de provincie Gelderland op zoek was naar een voorbeeldproject voor het Kulturhusconcept. Al gauw werd geconstateerd dat beide plannen perfect in elkaar pasten. 'Als school zaten wij in een zeer oud gebouw en datzelfde gold in meer of mindere mate ook voor bibliotheek, culturele zaal en peuterspeelzaal. Het consultatiebureau zat in een eengezinswoning en stond op de nominatie om te verdwijnen uit het dorp. Dat alles overzien, was het dus logisch de handen ineen te slaan. Samen kun je immers meer betekenen dan alleen,' aldus Van Helvoirt.

Lange adem Toch bleek de aanloop even lang als moeizaam. 'Tussen begin- en eindpunt ligt een periode die maar liefst twaalf jaar beslaat. In 1991 hebben we het eerste plan ingediend bij de gemeente. Pas in 2004 ging het Kulturhus open. Met andere woorden: het bouwen van zo'n instelling is een zaak van lange adem. Je moet je er echt als een terriër in vastbijten, anders lukt het niet. Die taaië voorgeschiedenis heeft te maken met een aantal feiten: in het dorp dacht men aanvankelijk ten onrechte dat een brede school of Kulturhus meer iets was voor een achterstandswijk in de grote stad. Begrijpelijkerwijze hikt men in een kleine gemeente als deze ook nogal tegen de financiering aan. Dat betekent dat je heel veel energie moet steken in het uitdragen van dit concept.'

Voordeel van zo'n langdurig proces is wel dat je je breed kunt oriënteren. In binnen- en buitenland heb ik mijn licht opgestoken bij zo'n tweehonderd Kulturhus-achtige modellen en -varianten. Voorbeelden met allerlei verschillende vormen van samenwerking voorbeelden met en zonder schoolinbreng. Maar uiteindelijk werd het dus dit unieke concept, want om misverstanden te voorkomen: er bestaat geen eenduidig Kulturhusconcept. Elke variant kent zijn eigen specifieke uitwerking, die gericht is op de lokale situatie.'

Getrouwd Was Van Helvoirt in 1991 aan de klus begonnen als hij toen had geweten hoeveel bloed, zweet en tranen het hem zou gaan kosten? 'Ja en nee. Ja, omdat je gaandeweg heel veel leuke dingen tegenkomt en nee omdat je – met na me tijden het bouwproces – belachelijk lange werkdagen maakt. Weeg ik alles tegen elkaar af, dan is het antwoord echter toch "ja", want behalve met mijn vrouw ben ik in wezen ook getrouwd met mijn werk.'

Miscalculatie Wie bij het woord Kulturhus denkt aan een instelling waar het woord cultuur met een hoofdletter C wordt geschreven, maakt een miscalculatie. Van Helvoirt: 'Cultuur vatten wij breed op. Cultuur is alles wat te maken heeft met het culturele én sociale leven in het dorp. Mede om die reden werken alle partners met onderhuurs die hun steentje bijdragen aan de leefbaarheid van het platteland. Voorzieningen die anders uit het dorp zouden verdwijnen, vinden bij ons onderdak. Zo bieden we plaats aan een koersbalclub (een sport die zich enigszins laat vergelijken met jeu de boules). Op vrijdagmorgen wordt er hier bloed geprikt. Zonder dit Kulturhus zouden de mensen voor dat doel naar Doesburg of Zevenaar moeten.' En Van Helvoirt zou Van Helvoirt niet zijn als hij daar niet onmiddellijk het voordeel van onderstreept. 'Net als bij de mensen die hier werken, zie je ook bij bezoekers direct informele contacten ontstaan. Bijkomend voordeel is het toegenomen gebruik van elkaars diensten. Men gaat naar de koersbalclub en neemt op de terugweg een boek

mee uit de bibliotheek. Voor het sociale en culturele leven in Giesbeek is een laagdrempelige instelling als het Kulturhus van groot gewicht. Het geheel is absoluut meer dan de som der delen. Bepaalde categorieën mensen zou je anders veel minder frequent zien, daarvan ben ik heilig overtuigd. Doordat er zoveel faciliteiten gecombineerd worden aangeboden, krijgen we die mensen nu wel over de vloer. Het Kulturhus is echt de kern van de gemeenschap, vervult niet alleen een culturele, educatieve en informatieve functie, maar ontpopt zich ook als dorpshart, als trefpunt van de lokale bevolking.'

Flexibiliteit Het concept dat in Giesbeek gehanteerd wordt, getuigt van flexibiliteit. Al naargelang de relevantie neemt een wisselend aantal partners deel aan de verschillende activiteiten. De school directeur: 'Dat klinkt tamelijk vrijblijvend, maar zo is het niet. Onze samenwerking bevat meer structuur dan je op grond van bovenstaande vaststelling zou verwachten. Elke twee maanden komt het gebruikersoverleg bij elkaar en bespreekt de inhoudelijk praktische zaken. Dat geldt ook voor het beheeroverleg en de bijeenkomst van de vereniging van eigenaren. Wat dat laatste betreft: tweede van het Kulturhus is van de school en eerdere van de gemeente Zevenaar, waarbij de gemeente de overige gebruikers vertegenwoordigt. Beide eigenaars hebben evenwel vijftig procent stemrecht. Dat betekent dat ze vlotter tot elkaar komen, aangezien het zaak is over en weer voldoende meerwaarde te genereren. Dienaangaande is er een aantal afspraken gemaakt, ondertekend bij notariële akte vastgelegd. Om maar iets te noemen: ten

Cees van Helvoirt: 'In feite moet je een beetje gek zijn om dit te doen.'

aanzien van het onderhoud van het gebouw hebben school en gemeente elkaar over en weer verplichtingen opgelegd. In concreto: de komende dertig jaar moeten beide partijen naar het gebouw tussen de negentig en honderd procent in staat van nieuwoorden. Maar er is meer vastgelegd. Bepaalde ruimtes worden gezamenlijk gebruikt. Dat roept vragen op in de transitie: hoe gaan we om met schoonmaak, met gasgebruik en noem maar op? Al die zaken zijn verankerd in bindende afspraken.'

Koudwaterrees Gaan samenwonen is meestal een proces van gewenning. Zo ook in Giesbeek. 'Koudwaterrees om autonomie kwijt te raken, speelt ook hier een rol. Met name de angst dat de school als grootste partner de overige partners zou overvleugelen, was en is voelbaar. Voor een deel begrijp ik die zorg. Vergeet niet dat wij het grootste aantal professionals inbrengen. Bovendien wordt de Paulusschool, evenals elke andere school, bevolkt door onderwijzers en die beroepsgroep kenmerkt zich door een grote mate van eigenwijsheid. Op die regel vormen mijn team en ikzelf geen uitzondering. Kortom, men was beducht voor deze ene dominante partij en vroeg zich af: kunnen wij daar wel tegen opboksen? Voordat er ook maar een steen van het Kulturhus gemetseld was, hebben wij als school dan ook gezegd: "Wij zijn bereid te praten op basis van consensus, ondanks ons volume en ondanks het feit dat we het merendeel van de onderhoudskosten voor onze rekening nemen". Deze toezegging, gekoppeld aan het feit dat iedereen zijn eigen domein behoudt en van bovenaf niet gedwongen wordt tot samenwerking, nam de ergste kou uit de lucht. Bovendien is het gebouw zo ontworpen dat iedereen nog steeds zijn eigen territorium heeft, zijn eigen veilige haven en van daaruit over de grens gaat kijken. Wat steeds beter lukt, moet ik zeggen.'

Groestuipjes Niettemin zou je het Kulturhus in Giesbeek kunnen omschrijven als een echtelijke verbintenis op huwelijkse voorwaarden. De schotten tussen de partners mogen dan lager zijn dan voorheen, geslecht zijn ze nog niet. Elke partner heeft zijn eigen ruimte. Tussen bibliotheek en internetcafé bevindt zich bijvoorbeeld nog een heuse muur. Groestuipjes die in de loop der tijd zullen verdwijnen? 'Zolang de bekostigingsstromen gescheiden lopen, zit daar een belemmering. En die proberen we weg te nemen door daar heel zakelijk mee om te gaan. Als we

kosten maken door het gebruik van andermaansruimte, dan betaalt de gebruiker die. Waarbij we onderscheid maken tussen commerciële en niet-commerciële tarieven. En voor alle duidelijkheid: ook laatstgenoemde bedragen moeten kostendekkend zijn.

Het kan niet zo zijn dat de ene partner voor de andere subsidiegever wordt. Op deze manier voorkomen we dat een van de partijen het gevoel krijgt gedeeltelijk op te draaien voor de kosten van de "huisgenoot". Samen met een extern gespecialiseerd bureau hebben we daar in de aanloopfase zeer veel aandacht aan geschonken. Met als gevolg dat onze afspraken nu dermate gedetailleerd zijn dat in het schoonmaakcontract is bepaald welke ruit in de centrale hal op kosten van wie wordt gereinigd. Sterker: dat geldt zelfs voor de binnen- en de buitenkant van die ruit. Die tengevolge komt het voor dat een en dezelfde ruit wordt schoongemaakt op kosten van zowel school (buitenkant) als peuterspeelzaal (binnenkant). Dat klinkt absurd, maar door deze eenmalige exercitie is er wel duidelijkheid gecreëerd. Niemand hoeft nog te denken: ik ben de dupe van iemand anders zijn ellende, waardoor je de voordelen van samenwerken uit het oog zou kunnen verliezen.'

Klip Schuilt in vrijwillige samenwerking niet het gevaar van vrijblijvendheid? Als men goed met elkaar door één deur kan, is er geen vuiltje aan de lucht. Maar wat als de samenstelling van de ploeg verandert? Hoe omzeilt men in Giesbeek die niet ondenkbare klip? Van Helvoirt: 'Wij hadden inderdaad het geluk dat het tussen de circa tien mensen met wie we in de aanloopfase om tafel zaten, goed klikte. Die positieve instelling resulteerde in de afspraken die we hebben vastgelegd in een draaiboek. Nu, drie jaar later, zie ik dat we elkaar steeds beter leren kennen. De basis van wederzijds vertrouwen is duidelijk gegroeid. In het begin moest je opletten dat kleine dingen in praktische zin niet uitgroeiden tot een conflict dat de inhoedelijke samenwerking kon belemmeren, maar thans stappen we met z'n allen veel sneller over dergelijke hobbels heen, omdat we zien dat pijnpunten zich vaak vanzelf oplossen. Niettemin vergt dit fenomeen voortdurende alertheid van ons gebruikersoverleg. Daar moet de samenwerking optimaal zijn, vanuit een open besprekingsituatie.'

De praktijk in Gelderland en Overijssel leert dat te weinig aandacht voor de inhoedelijke invulling en financiering van centrale aansturing uiteindelijk zal leiden tot geen of weinig meerwaarde van het Kulturhus. Het oppakken van deze aansturing moet ter plekke gebeuren.

Afhankelijk van de omvang van het Kulturhus – in termen

van het aantal participanten en de grootte van de kern – moeten partners tijds vastleggen wie waar verantwoordelijk voor is en hoe ze dat faciliteren.

Samenwerking ontstaat niet vanzelf en blijft ook niet vanzelf bestaan.

Er zal voortdurende aandacht moeten zijn voor de inhoedelijke meerwaarde die via centrale aansturing tot stand komt.

Lastig Neemt niet weg dat het Kulturhus in Giesbeek – in tegenstelling tot de meeste 'gewone' voorzieningen – niet één manager, één (algemeen) directeur kent. Maakt dat het werk niet extra lastig? De afhankelijkheid van enkele dragende figuren, ofwel de trekkers van het concept, is en blijft immers groot. Van Helvoirt: 'Vanaf het begin hebben twee personen het voortouw genomen: Vico van Damme, de projectleider van de gemeente, en ik zelf. Wij hebben onophoudelijk gepleit voor de komst van een brede school en later het Kulturhus. Dat leunen op een of meer trekkers is inderdaad het sterke en tegelijkertijd het zwakke punt van deze organisatie. Als je gedreven aan iets werkt, is geen moeite je te veel, probeer je mensen te motiveren, te enthousiasmeren. Maar wat als die trekkers er de brui aan geven? Is met die mensen dan tevens het concept weg? Wij trachten dat te ondervangen door de verantwoordelijkheid in toenemende mate te delen. Het concept wordt steeds breder gedragen.'

Risico Desondanks constateert Van Helvoirt: 'Het management van dit Kulturhus is het gebruikersoverleg, waarvan ik als schooldirecteur voorzitter en contactpersoon naarbuiten toeben. Daarom ziet men igeen mij als directeur van dit Kulturhus, maar dat ben ik niet. Noch in formele zin, noch in financiële zin, want wat ik in mijn hoedanigheid van voorzitter doe, doe ik als vrijwilliger, dus onbezoldigd, net als de overige deelnemers aan het gebruikersoverleg. Zowel richting provincie als richting ministerie heb ik aangegeven dat in die constructie een risico schuilt. Er is geen bekostiging voor de overhead die het Kulturhus voor alle partners met zich meebrengt. De huidige constellatie hangt teveel aan één persoon. Als de voorzitter opstapt, zal dit Kulturhus ongetwijfeld blijven bestaan, maar of dat ook geldt voor de inhoudelijke samenwerking is de vraag. Die leunt namelijk in de huidige vorm te zeer op de bereidwilligheid van de personen in kwestie. Een reëel gevaar dat voortvloeit uit het gekozen model. In die zin acht ik de continuïteit van het Kulturhus nog onvoldoende gewaarborgd. Op zichzelf bevreemdt mij dat wel, want als gemeente steek je toch redelijk wat geld in zo'n concept en dan wil je het toch op zijn minst bestendigen?'

Betrokken Waar komt Van Helvoirts motivatie vandaan om zoveel energie te steken in iets wat zijn functie-

omschrijving niet als zodanig vermeldt? 'Ik heb mij altijd buitengewoon betrokken gevoeld bij het basisonderwijs. Dat zou trouwens ook voor elke andere baan gelden. Ik kan mijn werk alleen maar doen vanuit mijn intrinsieke motivatie. Dat zit gewoon in de aard van dit beestje. Daar komt bij dat een dorps school mijns inziens midden in de maatschappij hoort te staan. Gesloten deuren passen daar niet bij. En samenwerking met meerdere partners opent nog veel meer deuren. Deuren die toegang bieden tot inhoudelijke meerwaarde voor iedereen en zeker voor de kinderen, hetgeen onder meer blijkt uit het feit dat zij overal even gemakkelijk binnenlopen. Voor de kinderen is ons Kulturhus heel duidelijk één gebouw, en daar was het toch allemaal om begonnen?'

Boekenpret Giesbeek was in 2004 de eerste plaats in Gelderland die een Kulturhus opende. Hoe kijkt Van Helvoirt terug op de eerste drie praktijkjaren? 'In de afgelopen periode is er sprake geweest van een groeiende inhoudelijke samenwerking. Die groei is voor mij de essentie van het hele traject. Laat ik deze bewering met een concreet voorbeeld illustreren. We hebben een startge maakt met het project Boekenpret. Bibliotheek, kindercentrum, consultatiebureau en basisschool slaan hierbij de handen ineen om bij kinderen van nul tot zes jaar het taalgebruik en de leesvaardigheid te stimuleren. Wij kiezen voor die vroege aanpak omdat uit onderzoek blijkt dat deze benaderingen gunstig effect heeft op de latere kansen van kinderen in deze maatschappij. Het feit dat we dit initiatief met vier partners oppakken, maakt dat twee en twee in dit geval niet vier is, maar vijf.'

Knipoog Hoezeer de dorpsgemeenschap de multifunctionaliteit van het Kulturhus inmiddels ook omarmd heeft, over de architectuur – en dan met name de zinken platen aan de zijkant van de gevel – is men in Giesbeek tot op heden verdeeld. Van Helvoirt: 'In verband met de naamgeving van het gebouw hebben we een wedstrijd uitgeschreven. Hoewel in de volksmond al suggesties circuleerden als De Koekrommel en De Blikken Doos, werd uiteindelijk gekozen voor De Brede Blik. Deze naam verwijst naar het brede scala aan activiteiten dat hier plaatsvindt, maar bevat tevens een knipoog en dat gaf de doorslag, want het Kulturhus is niet alleen zinvol en verantwoord maar ook leuk en stimulerend.'

Kulturhus Beek
'Het onmogelijke is mogelijk geworden'

de coördinatie

'Bij tijd en wijle voelde ik mij net zo'n Chinese circusartiest die een massa draaiende bordjes in de lucht moet zien te houden, maar nu het gebouw er eenmaal staat is de voldoening des te groter.' Wethouder Leidy van der Aalst-Wolken van de gemeente Ubbergen schetst de lange aanloop naar het Kulturhus in Beek. Trefwoorden in haar betoog: geloof, volharding, toewijding en teamspirit.

De gemeente Ubbergen telt 9400 inwoners. De grootste kern is Beek, een plaats met ruim 3000 mensen. De overige kernen zijn Berg en Dal, Erlecom, Kekerdom, Leuth, Ooij, Persingen en Ubbergen. Tot de komst van Kulturhus Beek (2006) was Beek het enige dorp van de gemeente zonder dorpshuis. Het Kulturhus biedt onderdak

aan: openbare bibliotheek, thuiszorg, kinderdagverblijf, speel-o-theek, buitenschoolse opvang, GSJ jongeren centrum, GGD, NiM maatschappelijk werk, Kalorama (dag-activiteitencentrum voor doofblinden), Oosterpoort Wooncombinatie en omvat ook een theater/ gymzaal, muziekruimte en schietbanen.

brede-schoolprincipe – plaats overhielden voor de nagestreefde gemeenschapsaccommodatie.

Van een eensgezinde kijk op de materie was evenwel geen sprake. Menigeen zou in die situatie concluderen: laat ik mijn pijlen op een haalbaar doel richten; ik ben geen politieke kamikaze-piloot die zich stort in een 'mission impossible'. Zo niet Leidy van der Aalst. Wat deed haar besluiten om – in goed Nederland – de koe bij de horens te vatten? 'Politieke en sociale obstakels kunnen ook stimuleren je plannen toch waar te willen maken. Maar u heeft gelijk: de voortekenen waren slecht. Dit project was in 2002 inzet van de verkiezingen geweest en de aanleiding om een nieuwe lokale partij, Ubbergen Anders, op te richten, die in één klap de grootste werd. Tijdens de coalitieonderhandelingen eiste Ubbergen Anders dat er twee miljoen zou worden uitgetrokken voor het dorpshuis, maar die harde voorwaarde werd niet overgenomen door de andere partijen, waarop Ubbergen Anders de onderhandelingstafel verliet. Vervolgens vormde n PvdA/GroenLinks, CDA en Combinatie 90 een nieuw college en kreeg ik als wethouder dit project in mijn portefeuille. Iedereen dacht dat dit dossier in de la zou verdwijnen en langzaam maar zeker aan het zicht zou worden onttrokken door een steeds dikker laag stof, want de discussie over het dorpshuis in Beek woedde al zo'n veertig jaar. In verkiezingstijd stak het thema telkens

Een zware bevalling. Zo mag je de totstandkoming van het Kulturhus in Beek gerust omschrijven. Niet in de laatste plaats voor Leidy van der Aalst-Wolken, namens PvdA/GroenLinks wethouder Welzijn van de gemeente Ubbergen, die alle tegenwind trotserend, gedecideerd bleef aankoersen op de gemeenschapsaccommodatie die op 12 september 2006 openging voor het publiek. Vanaf haar aantreden in juni 2002, vocht de wethouder als een leeuw voor haar 'welp'. Hoe moeilijk is het om zo'n 'kinderje' na de geboorte los te laten? Van der Aalst: 'Burgemeester Paul Wilbers zei na de opening tegen mij: "Samen met projectleider Gerrit-Jan Kiphardt zul je wel in een diep gat vallen, want wat moet je nou?" Dat gevoel heb ik helemaal niet. Ik heb met bijzonder veel plezier gewerkt aan de realisatie van het Kulturhus, maar op het moment dat zoiets er staat, zwakt mijn interesse af. Mijn belangstelling ligt meer bij de aanloopfase en het bij elkaar brengen van de verschillende partijen.'

Verdeeldheid 'Ruim vier jaar geleden ben ik in feite aan een project begonnen dat je het best kunt scharen in de categorie "onmogelijk", zo blikt Van der Aalst terug op de erfenis van haar voorganger, die bestond uit een plan voor een nieuwe school en een schets voor een nieuw dorpshuis, hetgeen binnen de Ubbergse gemeenschap tot grote verdeeldheid leidde. Ze voegt eraan toe: 'Dit project heeft dan ook ontzettend veel energie en creativiteit gevraagd. Vaak was het kanjende boord, dacht ik: nu zitten we op dood spoor, nu komen we er niet meer uit, maar dan deden zich toch weer uitwijkmogelijkheden voor. Eigenlijk ben ik gedurende dit traject alles tegengekomen wat je tijdens zo'n proces kunt tegenkomen. Alles waar je als bestuurder mee te maken kunt krijgen, culmineerde in het dossier-Kulturhus.'

Lichtpuntje In grote lijnen zag de situatie er bij haar aantreden als volgt uit: 'We hadden geen geld voor een nieuwe school en al helemaal niet voor een nieuw dorpshuis, we hadden geen draagvlak bij de betrokkenen en we hadden geen capaciteit in de organisatie om dit project te kunnen trekken. Maar er was ook een lichtpuntje: in principe hadden we de benodigde locatie, namelijk de plek van de oude school. In de jaren zestig van de vorige eeuw werd er ruim gebouwd, waardoor we bij de eventuele bouw van een nieuwe school – idealiter opgezet volgens het

even de kop op om daarna snel weer te doven. De ene na de andere partij bracht iets te berde, wat door de overige groeperingen weer net zo vlot werd afgeschoten. Er kan een boek worden geschreven over de plannen die niet gerealiseerd zijn. De een wilde zus, de ander zo en niemand wilde hetzelfde. Door het dorps huis – ondanks dit alles – toch te realiseren, heb ik Beek dus ook een “probleem” bezorgd,’ constateert Van der Aalst met gevoel voor humor, ‘want de eindeloze discussie over wel of geen centrale voorzieningen zo ja: in welke vorm, hoeft na decennia van verhitte debatten niet langer gevoerd te worden.’

Schot in de roos ‘Als ik eerlijk ben, heb ook ik in momenten van vertwijfeling gedacht: misschien moet ik er maar een punt achter zetten,’ geeft Van der Aalst ruitertlijk toe. ‘In de loop der tijd heeft bij mij echter bovenal het idee postgevat dat een kleine kern als Beek behoefte heeft aan een plek – buiten de herca – waar mensen elkaar kunnen ontmoeten, waar men met elkaar activiteiten kan ontplooiën. Dat besef werd versterkt toen ik op een ochtend in de kra nt opeens werd geconfronteerd met een alternatief plan. Was ons concept gestoeld op het combineren van een aantal voorzieningen, volgens de indieners van de tweede optie was dat allemaal veel te duur en te breed. In wezen wilde men ons voornemen versmallen tot een puur verenigingsgebouw. Dat vond ik niks, omdat die keuze slechts een deel van het probleem in dit dorp zou oplossen. Bijna tegelijkertijd – eind 2002 – kwam de provincie op de proppen met de mogelijkheid van de Kulturhussubsidie. Dat Kulturhussconcept was, wat mij betreft, een schot in de roos, sloot in feite naadloos aan op mijn eigen filosofie. Zelf afkomstig uit de welzijnssector wilde ik in Beek bij voorkeur iets neerzetten wat aanzienlijk meer is dan louter een dorps huis. In Zutphen had ik reeds kennisgemaakt met het fenomeen multifunctionele accommodatie en de voordelen van die aanpak waren evident. De combinatie van school, sportzaal, wijkcentrum en kinderdagverblijf, die ik van daar kennde, heeft mij gestimuleerd om ook in Beek vooral in de breedte te blijven denken. Het Kulturhussconcept zorgt onmiskenbaar voor een surplus, voor meerwaarde, en daarom heb ik alles op alles gezet om een subsidieaanvraag in te dienen. Praktisch probleem was echter dat deze aanvraag voor 1 maart 2003 bij de provincie binnen moest zijn en dat ik een paar maanden voor de deadline twee plannen op mijn

bureau had liggen. Geholpen door beide architecten – Mathieu Bulkens ontwierp het dorps huisconcept, terwijl Jos Orval geestelijk vader was van de verenigingsgebouwvariant – ben ik toch de uitdaging aangegaan om beide partijen op één lijn te krijgen. Die doorbraak wisten we – tegen veler verwachtingen in – te bewerkstelligen, waarna mijn laatste twijfel over de wenselijkheden haalbaarheid van het Kulturhus werd weggenomen.’

Hefboom Op een totaalbrotting van vier miljoen euro vormde de startsubsidie van 250.000 euro, die de Provincie Gelderland in het vooruitzicht stelde, weliswaar geen substantieel bedrag, maar de Ubbergse wethouder zag er wel een ideale hefboom in om de vastgelopen kar uit het slop te trekken. ‘Ik wilde die som gebruiken als een soort brekijzer. Daarom was de deadline van 1 maart 2003 voor mij heilig. Samen met beide architecten hebben we in de eerste maanden van dat jaar in de kantine van de gemeente een aantal keren gesprekken gevoerd met alle betrokkenen. Dat wil zeggen: met de verenigingen, met de bibliotheek, met de muziekschool, met de kinderopvang. Tekeningen op tafel en praten maar. Vaststellen waar men moeite mee had en kijken op welke onderdelen we elkaar konden vinden. Ik moet zeggen: daar kwamen heel goede dingen uit. Zo kregen we – met name van verenigingszijde – te horen: het plan van Mathieu Bulkens is te groots, heeft te weinig gezelligheidswaarde, waardoor we bang zijn onze eigen identiteit te verliezen. Een intensief traject van een week of zes, maar het heeft uitstekend gewerkt, want via het ter plekke aanpassen van de tekeningen ontstond er een schets waarvoor voldoende draagvlak te vinden was. De architecten hebben een en ander gebundeld in een boekje en dat boekje is samen met een door mij geschreven tekst – hetgeen niet zo moeilijk was, want ik had al die gesprekken tenslotte persoonlijk bijgewoonden wist precies waar mogelijke voetangels en klemmen lagen – op de valreep als subsidieaanvraag bij de provincie ingediend.’

Pilot-project Met als gevolg dat het Kulturhus Beek op 1 mei 2003 werd gebombardeerd tot pilot-project. De plannen strookten met het Kulturhussconcept, het benodigde maatschappelijk draagvlak bleek aanwezig, kortom: het licht sprong op groen. Of niet? Van der Aalst: ‘Als beginnend wethouder had ik de aanvraag niet via het college gedaan, dus vroegen mijn collega’s: wat is dit? Dat ik procedureel gezien een fout had begaan, was ik mij niet bewust. Gelukkig maakte niemand daarvan een struikelblok en werd de tegemoetkoming van de provincie ervaren als een behoorlijke opsteker. Desalniettemin had ik nog steeds niet meer dan 250.000 euro. In de gemeenteraad ontstond dan ook veel discussie, want het verschil tussen tweeënhalve ton en vier miljoen is wel erg groot. Met andere woorden: waar haal je het ontbrekende geld

vandaan? Om kort te gaan: we hebben een ISV-subsidie (Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing) en POP-subsidie (Plattelands Ontwikkelings Programma) aangevraagd en beide zijn – later – gehonoreerd. Aangezien we op dat moment echter niet wisten hoe ver onze financiële polsstok reikte en er keuzes moesten worden gemaakt, hebben het sectorhoofd Samenlevingen ik in opdracht van de gemeenteraad een drietal scenario’s opgesteld. De eerste twee varianten kun je in feite betitelen als water bij de wijn, terwijl het derde plan concentratie van bijna alle Beekse voorzieningen in een nieuw te bouwen Kulturhus op het terrein naast de school behelsde. Tevens stelden we voor, woningen en appartementen te gaan realiseren op alle vrijkomende locaties, bijvoorbeeld van de bibliotheek, de mavo, het gebouw van de harmonie et cetera. Dit derde voorstel was dus tweeledig van aard: een concentratie van voorzieningen, in combinatie met woningbouw. Van alledrie de scenario’s hebben we een financiële vertaling gemaakt, maar daarbij wel geadviseerd dat het laatste model naar ons idee aan Beek verreweg de grootste impuls zou geven.’

College ‘Uiteindelijk stemde de meerderheid van de gemeenteraad voor de bouw van het Kulturhus, zij het dat het college op dit besluit is gevallen. Aanleiding was een amendement om de verkoopopbrengst van het terrein van de mavo – zijnde twee miljoen euro – te besteden aan het Kulturhus. Hoewel we hierdoor, in combinatie met de eerder genoemde subsidies, in de buurt van de benodigde vier miljoen euro kwamen, maakte een van de collegepartijen, Combinatie 90, een andere afweging en stapte eruit.’ De opengevallen plaats werd ingenomen door Ubbergen Anders, waardoor het college verder kon. Van der Aalst nuchter: ‘Raadsbreed was er inderdaad geen consensus over dit onderwerp, maar wel een meerderheid en zo werkt de politiek nou eenmaal.’

Toezicht Daarmee was de grootste financiële hobbel genomen. Wat zich aansluitend ontspon, was een soort tweespoienbeleid waarbij de opbrengst van het traject woningbouw direct werd ingezet voor het traject Kulturhus. Complicerende factor was dat de gemeente Ubbergen in die periode onder financieel toezicht van de provincie werd geplaatst. Met als gevolg dat deze toestemming diende te geven voor investeringen. Van der

Aalst: 'Nu wilde het geval dat gedeputeerde Hans Esmeijer enthousiast was over ons pilot-project Kulturhus, dat zijn collega Theo Peters de mogelijkheden ten aanzien van inbreidingslocaties in een kleine kern als Beek met instemming begroette, terwijl ook een derde gedeputeerde, Harry Keereweer, het initiatief van belang vond voor plattelandsontwikkeling maar dat hun tegenhanger van finandien, wijlen Nico Jan Wijsman, wel degelijk enig voorbehoud toonde. Die ons boodschap luidde: "Ho ho, u staat onder preventief toezicht, dus wat u wilt, gaat niet zomaar". Ik zie ons nog om de tafel zitten in die zomer van 2004. College en gedeputeerden spraken over de penibele financiële situaties aan het eind van dat gesprek die ik de bekostiging van het Kulturhus aan te kaarten...'

In plaats van de deur dicht te gooien liet de provincie deze echter op een kier staan. Van der Aalst: 'We zijn uit die spagaat gekomen, voornamelijk omdat woningcorporatie Oosterpoort zich niet alleen garant stelde voor de twee miljoen euro aan opbrengst uit het mavo-terrein,

maar voor nog eens een miljoen extra mede-eigenaar wilde worden van het te bouwen Kulturhus. Later is daar trouwens verpleegtehuis Kalorama nog als mede-eigenaar bijgekomen. Inclusief subsidies zaten we daarmee op een bedrag van circa vier miljoen. Maar ook daarmee was ik er nog niet, want naast de investering die ik in december 2004 een exploitatie-opzet voor te leggen aan provincie en gemeente, zodat men niet via het aanvragen van aanvullende subsidie later langs een omweg alsnog terugkwam bij de overheid. Dat hebben we ondervonden door organisaties bij het concept te betrekken die in staat zijn een redelijke huurprijs te betalen, zoals de kinderopvang, de thuiszorg, de bibliotheek en de jeugdgezondheidszorg. Voor verenigingen en vrijwilligersorganisaties kunnen we aangepaste tarieven hanteren en dat moet ook wel, want anders schiet je je doel voorbij.'

Alert Als dit complexe project Van der Aalst iets heeft geleerd, is het wel dat je in de hoedanigheid van bestuurder continu als een bok op de haverkist moet zitten. 'Je mag geen moment verslappen, moet voortdurend alert zijn op

Een Kulturhus is bedoeld om 'meer te krijgen' dan er al was. Het voegt iets toe aan de leefbaarheid van de kern. Dat betekent wel dat indien de politiek de realisatie van een Kulturhus onderschrijft, zij ook energie moet steken in het creëren van bestuurlijk draagvlak.

De keuze voor een Kulturhus houdt in dat men meer wil en dat gaat niet voor minder geld. Budgettaire neutrale uitkomsten zal al moeilijk genoeg zijn.

Als er bestuurlijk draagvlak is, zal het makkelijker zijn moeilijke (inhoudelijke en financiële) besluiten te nemen.

stagnatie en daar aan de bel trekken waar je moet zijn. Zou dreigden we, nadat eind 2004 ons financiële plaatje eindelijk rond was gekomen, toch nog drie ton aan POP-subsidie te verspelen omdat het hele proces dermate traag verliep dat de voorgeschreven start van de bouwfase – zomer 2005 – in gevaar kwam. Ik heb dat toen klip en klaar aanhangig gemaakt bij de provincie. Daarbij heb ik gemerkt: door dat op die manier te doen, word je ook geloofwaardig en serieus genomen, want tenslotte gaat het wel ergens om. Het Kulturhus is geen verzameling mooie woorden, maar levert een belangrijk bijdrage aan de plaatselijke gemeenschap. Gaandeweg het proces ben ik daarvan steeds meer overtuigd geraakt. Dat geloof is essentieel, want wie een Kulturhus gaat bouwen, stuit op zoveel hobbels en valkuilen dat iemand die niet echt gelooft in het concept, al gauw geneigd is het bijltje erbij neer te gooien. Realisatie van deze droom vergt de nodige aandacht voor het creëren van voldoende politiek en bestuurlijk draagvlak, heel veel communicatie met de bevolkingen het verenigingsleven en minstens zoveel aandacht voor de financiële consequenties. En dan laat ik nog onvermeld dat een operatie als deze intern samenwerking vereist van de gemeentelijke afdeling Welzijn en de afdeling Ruimtelijke Ordening, die beide hun eigen cultuur kennen. Bij de samenwerking met externe partijen heeft de woningcorporatie in de persoon van Luc Drost een cruciale rol gespeeld. Bouwen is hun "core business" en daarvan heb ik dankbaar gebruik gemaakt. Bij tijd en wijle voelde ik mij net zo'n Chinese circusartiest die een massa draaiende bordjes in de lucht moet zien te houden. Maar als het gebouw er staat en eenmaal functioneert, is de voldoende groter. En niet alleen bij mij, maar bij iedereen die de schouders onder dit project heeft gezet. Want als je geen groep mensen hebt die gelooft in het concept en bereid is zelfs op de gekste tijden de

armen uit de mouwen te steken, kun je het wel schudden. Zoals het ook belangrijk is dat je elkaar wederzijds vertrouwt. Dan ben je immers bereid elkaars fouten te accepteren en die te beschouwen als noodzakelijke hobbels in een leerproces. In dat opzicht is het vergelijkbaar met topsport. Zonder teamspirit boek je weinig resultaat. In Ubbergen hadden wij gelukkig een winning team. Een ploeg die ervoor heeft geknokt om het project Kulturhus tot een goed einde te brengen. Nu is het aan de mensen die er werken en de gebruikers uit het dorp om het Kulturhus naar een hoger plan te tillen, want uit ervaring weet ik dat elk concept theorie blijft, totdat het gebouw er daadwerkelijk staat. Dan voel je de meerwaarde aan de levende en komt alles in een stroomversnelling. Dat zagen we direct al in de eerste weken na de opening. Bijvoorbeeld doordat de bibliotheek en de activiteitenafdeling van Kalorama samen iets op touw zetten ten behoeve van doofblinden. Hoewel het Kulturhus pas kort open is, zijn er al dwarsverbanden ontstaan. Tussen school en Kulturhus vergt die synergie wellicht wat meer tijd – het zijn immers geschieden gebouwen – maar ook daar is het begin hoopgevend. In de aanvankelijke bouwplannen was er sprake van een anderhalf meter hoge muur op de binenplaats tussen beide instellingen. Ik was daar niet gelukkig mee en uiteindelijk hebben we elkaar gevonden in het neerzetten van een hek. Symbolischer kan het niet, een Kulturhus staat voor een open concept waarbij je samen dingen oppakt en bestaande schuttingen meteen of op termijn overbodig maakt. Zo zit het aanleggen van een loopbrug tussen school en bibliotheek wel in de planning, maar daarvoor ontbreken op dit moment helaas de middelen. Belangrijk is de wil tot toenaar de ringen en de wens van voorzieningen om elkaar te versterken. Die intentie is er. Ik besef dat niet elke ruimte multifunctioneel is te gebruiken, maar het Kulturhus is meer dan een foyer waarop veel deuren uitkomen. Het gaat erom dat die deuren, als het even kan, niet op slot zitten, maar de toegang vormen tot nieuwe perspectieven. Simpelweg gezegd, is een verenigingsgebouw er voor de vereniging en is het Kulturhus er voor de hele gemeenschap. Als ik het Kulturhus nu binnenloop, zie ik kinderen zitten lezen in de bieb, oude mensen hun weg zoeken naar de vergaderruimte en sporters bezweet uit de gymzaal komen. Vier jaar geleden had ik dat niet durven dromen. Het Kulturhus was een onmogelijk project dat mogelijk is geworden.'

Kulturhus Ruurlo

'Het was rekenen op het scherpst van de snede'

de aanjager

'Als maatschappelijk ondernemer moet je je verantwoordelijkheid nemen. Dat betekent dat je ook eens een project uitvoert dat niet heel erg in je straatje past of direct winstgevend is.' Aan het woord is Henk Bolster, senior medewerker Projectontwikkeling bij ProWonen. Deze woningcorporatie was verantwoordelijk voor zowel de ontwikkeling als de uitvoering van het Kulturhus te Ruurlo.

37

De gemeente Berkelland is op 1 januari 2005 ontstaan ten gevolge van een gemeentelijke herindeling. Zij bestaat uit de kernen Ruurlo, Eibergen, Borculo en Nede. Er wonen circa 45.000 mensen, van wie ongeveer zesduizend in Ruurlo. Dit dorp heeft sinds 30 september 2006 een eigen Kulturhus, waarin de functies cultuur, welzijn, zorg en dienstverlening onder de noemer 'Samen onder één dak' worden gecombineerd. Er zijn dertien gebruikers: kinderdagverblijf Avonturijn, peuterspeelzaal Harlekijn, speeltheek De Dobbelsteen, Vereniging De Kunstkring, Koninklijke

muziekvereniging Sophia's lust, maatschappelijke instelling Sensire (voor wonen, zorg en welzijn), muziekschool De Triangel, de Huisartsenpraktijk Onder Een Dak (HOED), Stichting De Lichtenvoorde (logeerhuis voor mensen met een verstandelijke beperking), een praktijk voor fysiotherapie, een cesartherapeut, ouderenbond ANBO en welzijnsstichting Het Hof van Borculo.

De trekker van het Kulturhusproject in Ruurlo was ProWonen, een wooncorporatie die ruim achtduizend woningen beheert in de gemeenten Berkelland, Oost Gelre en Bronckhorst.

38

Dat ProWonen de Kulturhus kon bouwen zou gaan trekken, was aanvankelijk trouwens niet voorzien. De leidersrol zou in eerste instantie door de gemeente vervuld worden. Het liep echter anders. Bolster vertelt: 'Het begon allemaal zo'n tien jaar geleden, toen een aantal Ruurlose verenigingen op zoek gingen naar een nieuw onderkomen. Allemaal waren zij gevestigd in een oud schoolgebouw, dat z'n beste jaren allang gehad had. De hoogste tijd dus voor renovatie of nieuwbouw, zo vonden de verenigingen. Daarom sloegen ze de handen ineen en richtten zij een stichting op. Deze concludeerde uiteindelijk dat nieuwbouw toch de beste optie was. Zij had daarvoor zelfs al een locatie op het oog. En er was een architect aangezocht, Arnoo Holleman van Architectengroep Gelderland. Hij had verschillende schetsen gemaakt voor de beoogde nieuwbouw. Met deze schetsen in de hand benaderden de stichtingsleden in 2002 zowel de gemeente als ProWonen – toen overigens nog Woonklavier geheten – met de vraag of die iets voor hen konden betekenen.' Bij ProWonen klopten in diezelfde tijd echter ook het kinderdagverblijf, de peuterspeelzaal en de speeltheek aan. Bolster: 'Zij waren ook allemaal gevestigd in verouderde en krappe huisvesting, die niet uitbreid kon worden en evenmin voldeed aan de huidige arbo-eisen (arbeidsomstandighedenwetgeving). Ook zij wilden daarom op zoek naar een nieuwe locatie. Het liefst een gezamenlijke plek: ze hadden reeds bedacht dat zij elkaar wellicht konden versterken.'

Kink in de kabel Op dat moment ging er bij ProWonen een belletje rinkelen, vertelt Bolster. 'Eigenlijk was het een simpele optelsom van één en één is twee. Waarom zouden we niet kijken of we alle partijen in een nieuwe multifunctionele accommodatie konden huisvesten? Zelf voelden ze daar ook wel voor, bleek toen we hen polsten. Daarom zijn we in 2003 met dit idee naar de gemeente gestapt. Dat was toen nog de gemeente Ruurlo; het was nog voor de gemeentelijke herindeling. Gelukkig zag die er wel wat in. Met de gemeente is toen afgesproken dat deze de rol van projectleider op zich zou nemen. ProWonen werd verantwoordelijk voor de technische kant van het project: het programma van eisen, bestek en tekeningen. Al snel kwam er echter een kink in de kabel. Er werd een aantal provinciale subsidies aangevraagd. Maar die werden helaas niet toegekend, omdat niet alle subsidievoorwaarden

voldoende waren onderbouwd. Ook kreeg de gemeente de exploitatieberekening niet sluitend. Men kwam toen tot de conclusie dat het project onhaalbaar was en maar beter kon worden afgeblazen. Feitelijk gooide de gemeente de handdoek in de ring.'

Zere been Dat was tegen het zere been van ProWonen. 'Wij hadden nog wél vertrouwen in het concept,' vertelt Bolster. 'Uit maatschappelijk oogpunt vonden we het heel belangrijk dat het plan toch gerealiseerd zou worden. Immers: het voorzieningenniveau in kleine kernen als Ruurlo verschaalt steeds verder en dat komt de leefbaarheid van zo'n dorp niet ten goede. Alleen al om die reden wilden we graag dat het Kulturhus, zoals we dat inmiddels noemen, er zou komen. We stelden de gemeente daarom voor nog eens een haalbaarheidsonderzoek te doen. ProWonen wilde dat graag zelf uitvoeren, omdat wij daarvoor de knowhow in huis hebben. Onze mensen hebben verstand van financiën, van bouwprocessen, van techniek.'

Wel verbonden we aan dit aanbod ook een voorwaarde. Als uit het haalbaarheidsonderzoek zou blijken dat het project realiseerbaar was, moest de gemeente ons garanderen dat het ook daadwerkelijk uitgevoerd zou worden. De gemeenteraad stemde daarin toe. En dus konden we aan de slag.'

Haalbaar De hele tweede helft van 2003 was Henk Bolster druk in de weer met de haalbaarheidsstudie. Ook werd Katalist ingehuurd, een bureau dat ontwikkelingsopgaven in de ruimtelijke ordening coördineert, om de vaart er nog meer in te brengen. Bolster sprak met alle beoogde participanten in het Kulturhus over het beheer, de gezamenlijke programmering, de huur die ze moesten betalen. Ook onderzocht hij de stichtingskosten: hoeveel geld was er nu eigenlijk precies nodig om het Kulturhus te kunnen bouwen? En waar moest dat geld vandaan komen? Bolster: 'We konden sowieso aankloppen bij de Subsidieregeling Kulturhus Gelderland, het provinciale Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) en de

39

D2-plattelandssubsidie vanuit het Europees fonds voor regionale ontwikkeling. Het was rekenen op het scherpst van de snede, maar we kwamen tot de slotsom dat het project financieel haalbaar moest zijn als we flinke subsidiebedragen in de wacht konden slepen. Vervolgens hebben we alle subsidieverstrekkers uitgenodigd voor gesprekken. We hebben hen gevraagd aan welke precieze voorwaarden we moesten voldoen om voor honorering van onze subsidieaanvragen in aanmerking te komen. Dat hebben ze ons heel nauwkeurig uitgelegd, waardoor we exact wisten wat er van ons verwacht werd. Bovendien konden we de eisen vanuit de subsidieverstrekkers eenvoudig direct vertalen. Bleek bijvoorbeeld dat we afspraken moesten maken over een gezamenlijke programmering voor de Kulturhus-subsidie in aanmerking te komen, dan riepen we direct alle beoogde participanten bij elkaar om een samenwerkingsovereenkomst te tekenen.'

'Go or no go' Deze aanpak had succes. Na een paar maanden zwoegen, lag er eind 2003 een minutieus uitgewerkte haalbaarheidsstudie. Bolster: 'Deze kwam toen, aan het eind van het jaar nog, in de gemeenteraad. Voor mij een heel erg spannend moment. Echt een gevoel van "go or no go". Gelukkig erkende de raad dat het plan goed onderbouwd en haalbaar was en gaf hij het groene licht. Een hele opluchting! Zeker toen vervolgens ook direct bleek dat de gemeente 1,25 miljoen euro in het project wilde stoppen. Toen kort daarna bovendien duidelijk werd dat de provinciale subsidies werden toegekend, wisten we dat niets de bouw nog in de weg stond.'

Ontwerp Toen dat eenmaal duidelijk was, gingen de partijen met elkaar om de tafelteneinde de verdere vormgeving invulling van het Kulturhus te bespreken. Voor het ontwerp was architect Holleman gevraagd; de man die in een eerdere fase al schetsen had gemaakt voor een nieuw 'verenigingshuis'. Bolster: 'Die schetsen verdwenen in de prullenmand en Holleman ging opnieuw aan de slag. Hij kwam met een geweldig ontwerp: een duurzaam, onderhoudsvrij, praktisch Kulturhus van twee verdiepingen met een bruto vloeroppervlakte van 3500 vierkante meter, gelegen naast de bestaande sporthal. Het gebouw bestaat uit drie delen die samen een gebogen lijnenspel vormen. Door het gebruik van patio's, glazen wanden en verhoogde gevels kan het daglicht op veel

Woningcorporaties zijn commerciële instellingen, maar hebben tegelijkertijd een maatschappelijke taak. Zij hebben geld en kunnen geld maken door vastgoedhandel; bestaand bezit afstoten en nieuw bouwen. Dit alles met maar één doel: het welzijn van de inwoners, de leefbaarheid, de kwaliteit van de wijk. Kortom, woningcorporaties zijn bereid maatschappelijk te investeren.

Bijvoorbeeld in Kulturhusen of gelijksoortige projecten. Als bouwheer en aanjager van dergelijke projecten kunnen zij een belangrijke rol spelen; zij hebben verstand van financiën, bouwpraktijken en techniek.

plaatsen binnenkomen. Zeker voor de ruimte waar de Kunstkring zit, is dat heel belangrijk. Daar is men immers creatief en kunstzinnig bezig en daarvoor is goed licht een vereiste.'

Op de benedenverdieping van het Kulturhus bevinden zich onder meer een grote zaal, die door diverse partijen gebruikt kan worden, en de centrale ontmoetingsruimte: de foyer. Deze komt uit op een 'speelstraat' voor de peuterspeelzaal en het kinderdagverblijf. Aan het eind van de straat zit het Logeershuis, verdeeld over twee verdiepingen. Hier verblijven in de vakanties en weekenden mensen met een verstandelijke beperking. Op de eerste etage zetelen verder de fysio- en cesartherapeuten, de Kunstkring, Het Hof, Sensire en Triangel. De huisartsen hebben een eigen entree op de begane grond.

Doortimmerd pakket Toen het definitieve ontwerp van Holleman eenmaal vaststond, kon het project worden aanbesteed. Bolster: 'We hadden een uitstekend bestek en een prima set tekeningen; samen een doortimmerd pakket. Dat stuurden we naar vijf aannemers en installateurs. Vervolgens wachtten wij in spanning op de prijs die zij zouden inleveren. We wilden een Kulturhus van topkwaliteit, maar dat kon er alleen komen als de bouwers binnen onze begroting bleven. Anders zouden we op het ontwerp moeten gaan inleveren. Maar tot onze opluchting was er een aannemer die het voor onze prijs kon maken: WBC Bouw uit Winterswijk. Deze mocht het werk dus gaan uitvoeren en heeft dat prima gedaan: er zijn geen kostenoverschrijdingen geweest. Daardoor staat er nu een topgebouw voor een schappelijke prijs.'

Ontwierp de architect het gebouw, de toekomstige bewoners bedachten hoe het interieur eruit moest zien. Bolster: 'Pro Wonen kwam regelmatig met alle andere clubs bij elkaar om te overleggen over de binnenkant van het Kulturhus. In het begin was het moeilijk om de neuzen dezelfde kant op te krijgen. Vrijwel alle deelnemers hadden vooral de neiging om vanuit hun eigen bestaande belangen te denken. Maar doordat we vaak met elkaar om de tafel zaten, groeide er bij iedereen steeds meer begrip voor elkaars standpunt. Uiteindelijk is het prima gelukt om overeenstemming te bereiken over de inrichting. Zo kozen de bewoners voor warme kleuren: oranje, houttinten, geel. Ook hebben ze samen het meubilair van de foyer

uitgezocht de kopieerapparaten, die ze samen delen. Overigens blijkt – nu het pand een tijdje open is – dat ze verschillende zaken in de aanloopfase over het hoofd hebben gezien. Zo hebben diverse partijen behoefte aan een afwasmachine. Dit soort dingen merk je blijkbaar pas als je echt in zo'n Kulturhus zit met z'n allen.'

Taakverdeling Toen de 'strijd' over de vierkante meters en het interieur eenmaal was beslecht, gingen de bewoners nadenken over de taakverdeling binnen het Kulturhus. Wie moest er verantwoordelijk zijn voor de dagelijkse gang van zaken? Hoe konden beheer en programmering gestalte krijgen? Bolster: 'Aanvankelijk leefden deze onderwerpen niet zo, omdat de participanten vooral bezig waren met het gebouw: hoeveel ruimtes kwamen er, hoe groot waren die, door wie werden ze gedeeld? Daarna was het interieur het belangrijkste gespreksonderwerp. De stap naar gemeenschappelijk beheer en een gezamenlijke programmering bleek daarna een heel grote. Iedereen moest mee in dat traject, maar nog niet alle partijen waren eraan toe. Ook voelde geen van de partijen zich geroepen de leidersrol op zich te nemen. En misschien was dat ook wel logisch, omdat in dit Kulturhus alle deelnemers ontzettend aan elkaar gewaagd zijn. Er is geen enkele partij die "sterker" is dan de andere. Uiteindelijk hebben de dertien partijen daarom besloten een vereniging op te richten, waarin iedereen vertegenwoordigd is. Drie van

hen hebben zitting in het dagelijks bestuur. Voor het beheer van de gemeenschappelijke ruimtes heeft het bestuur de Stichting Zwembad Ruurlo ingeschakeld. Deze is eigenaar van het zwembad en beheert dat professioneel. Daarnaast is de stichting verantwoordelijk voor het toezicht op de sporthallen en gymzalen. Door het beheer aan deze partij uit te besteden, weet het dagelijks bestuur dat dit goed gebeurt. Aan Het Hof uit Borculo, één van de gebruikers van het Kulturhus, is gevraagd het voortouw te nemen bij de gezamenlijke programmering. Deze organisatiesprek met alle participanten en stelt vervolgens in overleg met de verenigingen jaarprogramma op met daarin plaats voor gezamenlijke activiteiten. Zo zijn er inmiddels bijvoorbeeld afspraken tussen de kinderopvang en de ouderenbond regelmatig samen iets te doen. Verder wordt op sommige momenten de grote zaal – die in tweeën gedeeld kan worden door een beweegbare wand – zowel gebruikt door de balletclub als de ouderenbond ANBO, die er bijvoorbeeld koersbal (een soort jeu de boules) organiseert. En de kinderopvang maakt gebruik van de slaapzalen van De Lichtenvoorde. De logeerders van die organisatie zijn er immers alleen in het weekend en in de vakanties. Op momenten dat ruimtes leegstaan, worden deze soms gehuurd door externe partijen. Zo verzorgt een yogaleraar hier 's avonds een aantal cursussen. Kortom: de participanten groeien steeds meer toe naar gezamenlijk ruimtegebruik en gezamenlijke activiteiten.'

Droom Nu het Kulturhus geopend is, is voor ProWonen het moment gekomen zich terug te trekken uit het project. Bolster: 'Met de inhoudelijke ontwikkelingen bemoedigen we ons niet langer: wij zijn nu slechts nog de eigenaar van het pand. Dit betekent dat we het beheer en onderhoud van het Kulturhus voor onze rekening nemen. En met de gebruikers hebben we langdurige huurovereenkomsten afgesloten: tien jaar, met een recht op verlenging voor vijf jaar. Overigens zullen we aan die huuren niet verdienen. We kunnen er slechts de kapitaallasten van het Kulturhus mee financieren. Sowiesso heeft dit project vooral geld gekost. De bouw van het Kulturhus was beraamd op in totaal 5,23 miljoen euro. Vanuit de D2-plattelandsubsidie kwam uiteindelijk 1,76 miljoen euro vrij, vanuit het ISV-budget 343.000 euro en de Kulturhusregeling van de provincie droeg nog eens 300.000 euro bij. Daarnaast stelde de

gemeente 1,25 miljoen beschikbaar. De rest van het benodigde bedrag, grofweg 1,6 miljoen euro, investeerde ProWonen zelf. Voor deze investering berekende de woningcorporatie een lagere rente. Dat was de enige manier om het Kulturhus nog enigszins betaalbaar te houden. De gemeente kon het bedrag namelijk niet opbrengen. Daar komt nog bij dat verschillende medewerkers van ProWonen veel onbetaalde uren in dit project gestoken hebben. Intern hebben we ons daar behoorlijk aan vertild. Zelf was ik er vanaf de zomer van 2003 tot en met september 2006 gemiddeld twee dagen per week mee kwijt. Toch profiteert ProWonen indirect wel van de komst van het Kulturhus. Doordat verschillende verenigingen en instellingen daarna toe verhuisd zijn, konden wij hun oude panden tegen de taxatie waarde opkopen bij de gemeente. Die sluisde het aldus verkregen geld overigens weer door als subsidie naar het Kulturhus. ProWonen gaat de aangekochte gebouwen slopen om op die plekken sociale woningbouw neer te zetten. Zo levert het Kulturhus ons toch nog iets op. Maar rijk zijn we er niet van geworden.'

Voors en tegens ProWonen zal daaronder niet zonder meer weer in een vergelijkbaar project stappen, zegt Bolster. 'We willen de deskundigheid die we nu hebben opgedaan, natuurlijk liever niet laten "verstoffen" op de plank. Voordat we echter ooit weer "ja" zeggen tegen zo'n omvangrijk project, moeten we eerst de voors en tegens heel goed op een rijtje zetten. Want of schoon we erg tevreden zijn over het resultaat, was de weg ernaartoe niet altijd eenvoudig.' Desondanks kijkt Bolster met bijzonder veel genoegen op het project terug. 'Persoonlijk zou ik het zó weer doen,' zegt hij enthousiast. 'Al met al is het project namelijk wel heel snel gerealiseerd: vanaf het eerste idee tot en met de opening zijn er slechts vier jaren verstreken. Bovendien is het Kulturhus ontzettend mooi geworden. We zijn hier begonnen met een droom en die is helemaal uitgekomen. We hebben niet op het ontwerp hoeven bekknibbelen. Daardoor is het Kulturhus nu geweldig om te zien. Ook is het prettig om te merken dat de gebruikers zo verschrikkelijk enthousiast zijn. En natuurlijk is het fijn dat we zo de voorzieningen in Ruurlo een beetje op peil kunnen houden. Want daar was het uiteindelijk toch allemaal om begonnen.'

de logische partner

Kulturhus Apeldoorn 'De bibliotheek als aanjager'

De een noemt het een stad, de ander spreekt van een uit de hand gelopen dorp. Feit is in ieder geval dat Apeldoorn, als Gelderlands grootste agglomeratie, kiest voor het Kulturhusconcept teneinde de sociale cohesie in de wijken te versterken. Projectleider Symone de Bruin: 'Optimaal rendement uit onze voorzieningen door de ontmoeting tussen mensen te stimuleren, dat is waar we in Apeldoorn naar streven.'

Het Kulturhus is typisch iets voor het platteland, zo denken velen. Dat die aanname op een misverstand berust, bewijst Apeldoorn. Symone de Bruin, tot 1 december 2006 projectleider Sociaal Beleid en als zodanig belast met de introductie van het Kulturhus in de gemeente: 'Het Kulturhus is zeker geen exclusieve zaak voor het platteland. Wel is het daar als idee geboren, in reactie op het feit dat veel voorzieningen zelfstandig het hoofd niet langer boven water kunnen houden. Door samen onder één dak te gaan, kun je zoveel kosten delen, dat je daarin wel slaagt. Extra interessant aan het Kulturhusconcept vind ik persoonlijk dat men e maar streeft aan dat "verstandshuwelijk" een extra dimensie toe te voegen. Een ontwikkeling die je kunt typeren als het opwaarderen van een "simpel" bedrijfsverzamelgebouw tot een geïntegreerde voorziening. En dat is wel degelijk iets anders. Is een bedrijfsverzamelgebouw niet meer dan een aantal clubs en organisaties in één pand – men maakt er weliswaar gebruik van één deur, maar eenmaal binnen sta

je als gebruiker toch weer voor verschillende loketten – bij een Kulturhus gaat het echt om het creëren van meer gezamenlijkheid. Dat zo'n initiatief op het platteland geboren is, ligt voor de hand. Dat ook Apeldoorn de kansen onderkent van dit concept, is wellicht minder vanzelfsprekend, maar daarom niet minder opportuun. Apeldoorn is een grote landelijke gemeente met circa 155.000 inwoners. Natuurlijk is het in de eerste plaats een stad, maar Apeldoorn kent wel degelijk dorps-elementen. Langgerekt, plat, woonwijken rond een kern, je vindt het allemaal terug in Gelderlands grootste agglomeratie. In mijn ogen is Apeldoorn dan ook net zogoed een aaneenschakeling van dorpen. Al was het maar omdat men kampt met dezelfde vragen als op het platteland: hoe bevorder je de leefbaarheid in de verschillende stadsdelen en hoe zorg je dat de lokale gemeenschap versterkt wordt? Dat kun je prima doen op wijkniveau en daarvoor leent het Kulturhusconcept zich uitstekend.'

Spin in het web Is het de bedoeling dat er in de diverse wijken evenzovele Kulturhusen verrijzen? De Bruin: 'Apeldoorn telt zes stadsdelen. In twee daarvan, Zuid en Noord-Oost (Zevenhuizen, Anklaar) gaat de boel flink op de schop. Zuid is grofweg te typeren als oud Apeldoorn en Noord-Oost als nieuw Apeldoorn. Bij de plannen in deze wijken moet je bovenal denken aan grootschalige herstructurering, vervanging van woningbouw, ingerepen in de openbare ruimte en niet te vergeten de bouw van een voorzieningencentrum. Beide stadsdelen kennen reeds een wijkcentrum, maar deze zullen worden vervangen door een nieuwe en bredere gemeenschappelijke accommodatie. In dat nieuwe centrum worden allerlei voorzieningen aan elkaar gekoppeld. Bijzonder is dat in beide gebouwen de bibliotheek een centrale rol zal vervullen. Wij zien de bibliotheek als verbindende schakel tussen alle partijen die straks in het Kulturhus gaan opereren. Waarom deze keuze? Als er één basisvoorziening is, dan is het wel de bibliotheek. De bibliotheek kan fungeren als spin in het web. Heel Nederland stoeit met de toekomst van de openbare bibliotheek en met name die van bibliotheekfilialen. Wij geloven heilig in zulke wijkvestigingen, maar denken wel dat we het rendement van deze voorzieningen aanzienlijk verhogen door ze midden in het Kulturhus te plaatsen. Dat werkt naar twee kanten toe. Enerzijds betekent het een verrijking van het producten- en dienstenaanbod van de bibliotheek, anderzijds fungeert laatstgenoemde als publiekstrekker voor de andere voorzieningen, want er komen in Apeldoorn nergens zoveel mensen als in de bibliotheek. Daar komt bij dat de bibliotheek een "onbelaste", zeg maar neutrale publieksvoorziening is. De bibliotheek heeft een positief imago en wordt door het gros der mensen gezien als onafhankelijke en betrouwbare informatiebemiddelaar. Naar de bibliotheek ga je graag. Jong, oud, autochtoon,

allochtoon, iedereen voelt zich thuis in de bieb. Laten andere voorzieningen in het Kulturhus dan op dat succes meeliften. Wanneer we de bibliotheek centraal in het Kulturhus positioneren, zullen andere partijen zoals de school, de thuiszorg, het consultatiebureau, de kinderopvang en de wijkraad daar ongetwijfeld een grantje van meepikken. Weliswaar hebben alle genoemde participanten hun eigen doelgroepen en klantensroom, maar geen daarvan is zo breed als de bieb. Om die reden kun je gerust stellen dat de bibliotheek als magneet voor het Kulturhus moet fungeren. Wat heb je aan een mooi gebouw, als het publiek de weg naar de afzonderlijke instellingen niet weet te vinden? Wij erkennen het belang van allerlei nuttige faciliteiten, maar zien tevens dat er vaak sprake is van "dode" elementen. Prachtige voorzieningen, maar je ziet er niemand. Een Kulturhus zonder volk over de vloer is geen Kulturhus. Voor mij is het Kulturhus dan ook bovenal een gemeenschapshuis. En Apeldoorn wil op stadsdeelniveau gemeenschapshuizen realiseren. Laagdrempelige plekken waar veel wijkbewoners graag komen. Waarbij ik toegeef dat de keuze voor de bibliotheek als aanjager in dit geheel niet uitsluitend stoelt op haar populariteit. De bibliotheek is ook een redelijk dure instelling en op deze manier verhoog je het rendement van elke euro die je als gemeente in deze openbare instelling stopt.'

De komende jaren gaat de gemeente Apeldoorn in de wijken Zuid en Noord-Oost twee Kulturhusen realiseren. Op termijn zullen andere stadsdelen mogelijk volgen. Voornaamste intentie van de gemeente: het versterken van de sociale cohesie. Trekker in dit proces is

de openbare bibliotheek, vanwege haar laagdrempelige karakter en grote bekendheid onder de plaatselijke bevolking. Bovendien zou je de centrale bibliotheek, die onder de noemer CODA samenwerkt met archief en musea, met enige goedewil al kunnen typeren als 'Kulturhus-in-bedrijf'. Nauw betrokken bij het uitgestippelde beleid was Symone de Bruin, tot 1 december 2006 projectleider Sociaal Beleid van de gemeente Apeldoorn.

Eigenheid Met bibliotheek, zonder bibliotheek, met directeur, zonder directeur; het Kulturhus kent nogal wat afwijkende verschijningsvormen. Is het uit Denemarken overgewaaid fenomeen daarmee niets anders dan een wijk- of dorpscentrum dat is gemodelleerd naar de behoeften van die ene specifieke gemeenschap? Maatwerk, dus? De Bruin: 'De overeenkomst tussen de twee Kulturhusen die wij in eerste instantie in Apeldoorn willen realiseren, zit voornamelijk in de stevige bibliotheekinbreng. In Zuid combineren we deze kernrol met drie basisscholen, de kinderopvang, de peuterspeelzaal, de thuiszorg (inclusief het consultatiebureau) en de café-achtige ontmoetingsruimte. In Noord-Oost denken we – naast de bieb – eveneens aan de kinderopvang, de peuterspeelzaal en de thuiszorg, maar blijven de scholen buiten beeld. In plaats daarvan wordt er plek ingeruimd voor een voorziening op het gebied van wonen en zorg ten behoeve van ouderen. Boven op het Kulturhus worden daar appartementen voor senioren gebouwd. Die verschillende accenten geven kleur en eigenheid aan elk Kulturhus.'

Niet sexy Wat mogen de andere wijken van Apeldoorn verwachten? De Bruin: 'Naast beide genoemde stadsdelen is er het buitengebied. Dat is een heel ander verhaal. We praten dan over een veelheid aan dorpen en buurtschappen met in totaal 25.000 inwoners. Bibliotheekfilialen zijn daar niet te vinden, de bibliobus en de digibus (die onder meer internetcursussen in het buitengebied verzorgt) wel. Deze verscheidenheid maakt Apeldoorn bijzonder. Erg interessant, maar niet sexy, zoals we de gemeente zelf weleens gekschere nd typeren. Nergens vind je zo'n markante combinatie van stad en platteland. Maar die immense verschillen vragen wel om telkens andere oplossingen. Het Kulturhus lijkt ons voor dit buitengebied geen geschikte optie. Dat geldt ook voor het centrum, waar reeds de grote centrale bibliotheek staat, al moet ik eigenlijk spreken van CODA (Cultuur Onder Dak Apeldoorn), de culturele instelling waarin bibliotheek, musea en archief zijn geïntegreerd. Blijven over het langgerekte stadsdeel Noord-West en de wijk Zuid-Oost (De Maten), met eveneens een bibliotheekfiliaal en een

Vraag: waarom is de rol van de bibliotheek in processen die moeten leiden tot de realisatie van een Kulturhus, zo vanzelfsprekend?

Antwoord: in een dorp of stadswijk is de bibliotheek meestal een onomstreden publieksvoorziening. Zij is de meest gebruikte welzijnsinstelling. Meer dan de helft van alle Nederlanders bezoekt regelmatig de bibliotheek, die mede daardoor steeds vaker fungeert als centrale

ontmoetingsplek in een sterk individualiserende maatschappij. Dat neemt niet weg dat de rol van de bibliotheek sterk aan het veranderen is. Zij is er niet meer alleen voor boeken, maar blaast ook haar partijtje mee in het digitale tijdperk. Bovendien geeft de bibliotheek in toenemende mate invulling aan het cultureel ondernemerschap. Door al deze factoren is zij doorgaanseen logische partner voor het Kulturhus.

wijkcentrum. Je kunt er vergif op innemen dat daar op termijn ook een Kulturhus zal verrijzen, want grosso modo streven wij in elk stadsdeel dat daarvoor in aanmerking komt, naar een gemeenschapsvoorziening met de bibliotheek als verbindend element.'

Hetzelfde kunstje Op de keper beschouwd, is CODA reeds het eerste operationele Kulturhus in Apeldoorn. Krijgt het door architect Herman Hertzberger ontworpen en door koningin Beatrix op 12 maart 2004 geopende cultuurcomplex aan de Vosselmanstraat de nog bredere invulling die Symone de Bruin schetst ten aanzien van de nieuw te bouwen voorzieningen in de andere stadsdelen? Biedt CODA, anders gezegd, straks meer dan 'alleen maar' cultuur? 'Met CODA heeft Apeldoorn nu een krachtige stedelijke voorziening die jaarlijks zo'n fantastisch cursus- en activiteiten aanbod presenteert, dat haast elke andere stad daar een puntje aan kan zuigen. Voor mij een reden om de directie van CODA als volgt uit te dagen: "Op stedelijk niveau slagen jullie er heel goed in een enorme

extra klantengroep te binden. Doe dat ook eens op stadsdeelniveau en beperk dat niet tot cultuur, maar breid het uit met andere belangrijke zaken". Ik vraag hen dat, omdat het uiteindelijk hetzelfde kunstje is. Om te beginnen moet je scherp kijken naar de wensen van de bewoners in dat stadsdeel en vervolgens bepaal je welk aanbod je daarop afstemt. Mede vanuit die filosofie zien we CODA als motor van de te bouwen Kulturhusen. Elke voorziening in zo'n Kulturhus heeft iets te bieden, maar de opdracht aan CODA luidt om die afzonderlijke componenten met elkaar te verbinden tot een samenhangend en aansprekend geheel voor de bewoners in dat stadsdeel. In tegenstelling tot andere gemeenten leggen wij die verbindende rol niet neer bij de welzijnsorganisatie Apeldoorn kiest voor de sterkste publieksvoorziening, en dat is CODA.'

Wil dat zeggen dat de welzijnsorganisatie daarmee naar het tweede plan wordt verwezen? 'Integendeel. Als het gaat om participatie en emancipatie is de welzijnsorganisatie onmisbaar. Die twee spelers - bibliotheek en welzijnsorganisatie - die elkaar te versterken. Laat CODA doen waar zij goed in is - aantrekkelijk programmeren en veel publiek trekken - en samen met de welzijnsorganisatie bekijken hoe men de kwetsbare groepen in het stadsdeel kan bereiken bij het Kulturhus.'

Spiegel Zodra de financiering rond is, kunnen de contouren van het Kulturhus - om te beginnen in Zuid - concreet gestalte krijgen. Noodzakelijke stap, aldus De Bruin, is het aanstellen van een projectleider door CODA. 'Wij leggen de verantwoordelijkheid neer bij de gemeente die de kar moet trekken. Tegelijkertijd beseffen we dat CODA moet groeien in haar rol van makelaar, regisseur of katalysator van zo'n Kulturhus,' vervolgt ze. 'Dat vergt tijd. Maar die is er, want naar verwachting staat het eerste Kulturhus in Apeldoorn er over twee jaar. Gaande de rit moet die rol reguliere "business" worden, zodat er heel concreet een veelzijdig cursus- en activiteiten aanbod ligt, als de eerste voorziening over twee jaar haar deuren opent. Dat aanbod omvat dan culturele ingrediënten, maar ik kan me evengoed voorstellen dat de Rabobank een beleggingscursus gaat geven in het Kulturhus te Apeldoorn-Zuid. Op voorhand sluiten we niets of niemand uit. Wat we willen, is dat het Kulturhus een spiegel vormt

van de mensen eromheen. Derhalve verlangen wij ook van de organisaties in het Kulturhus dat zij zich terdege verdiepen in de wijk waar ze actief zijn. Wat ze bieden aan producten en diensten, moet afgestemd zijn op de omgeving. Dat betekent dat het aanbod in Zuid, Anklaar en De Maten onderling zal verschillen, want daar wonen immers andere mensen.'

Invulling Hoe staat het met de financiële onderbouwing? 'Op 1 december 2006 is de subsidie aanvraag ingediend bij de provincie. Tevens stelt CODA een plan van aanpak op, nadat het college van Apeldoorn in juli 2006 het licht op groen heeft gezet via de benodigde voorfinanciering. In dat plan zal CODA allereerst de behoeften per stadsdeel inventariseren, zodat de participanten in het Kulturhus daarop later hun programmering kunnen afstemmen. Anders gezegd, duidelijk moet worden hoe alle partijen afzonderlijk en samen invulling gaan geven aan het Kulturhus.' Het besluit tot het laten maken van een plan van aanpak is gebaseerd op het projectplan van januari 2006, dat op zijn beurt weer de neerslag vormt van indringende gesprekken tussen de gemeente Apeldoorn en de provincie Gelderland. Daaraan voorafgaand zijn er intensieve gesprekken gevoerd met de provincie over dit onderwerp, dus Apeldoorn is bepaald niet over één nacht ijs gegaan. 'Dat zou ook niet goed zijn geweest, want mede dankzij de stimulerende dialoog met de provincie is het concept zich steeds helderder gaan uitkristalliseren. "Wat willen we nu precies met dat Kulturhus?" was een van de vragen die telkens naar voren kwam. Het antwoord: een plek in de stad waar mensen elkaar tegenkomen, waar mensen graag naartoe gaan. In een tijd van steeds verdergaande individualisering en beslag op de schaarse vrije tijd, is dat van immens belang. Optimaal rendement uit onze voorzieningen door de ontmoeting tussen mensen te stimuleren, dat is waar we naar streven. Die wens is op zichzelf niet nieuw. Drie jaar geleden heeft de gemeenteraad de sociaal strategische visie "Apeldoorn 2020, betrokken en actief" vastgesteld. Daarin is de ambitie neergelegd om krachtige aantrekkelijke gemeenschapsvoorzieningen in wijken te realiseren. We constateerden toen dat er eigenlijk behoefte is aan gemeenschapshuizen die mensen uitnodigen om naar binnen te gaan. De wijkgebouwen van nu zijn vaak lelijk, om niet te zeggen

afzichtig. Blokkeerdozen waar je geen enkel warm gevoel bij krijgt. Daar ga je dus echt niet voor je plezier naartoe. Prioriteit is dan ook een gebouw neer te zetten dat niet alleen een evenbreed als aantrekkelijk programma kent, maar ook qua architectuur en inrichting zo pakkend is dat je er langer blijft hangen. Verrassend prikkelend, stimulerend, dat zijn de termen waaraan ik denk als het gaat om de vormgeving van het Kulturhus.'

Veel volk Gezamenlijke programmering, gezamenlijk beheer, gezamenlijk management. Drie etiketten die je kunt plakken op menig Kulturhus. Zo niet in Apeldoorn. De Bruin: 'In een stad is de dagelijkse leiding niet in één hand te realiseren. We hebben met zulke grote partijen te maken... Die gaan echt niet hun autonomie opgeven. In tegenstelling tot het platteland is één directeur bij ons niet haalbaar. Wel zal er sprake zijn van gezamenlijk beheer van alle accommodaties door Accres, het voormalige gemeentelijke sportbedrijf. Dat leggen we vast in de vorm van een convenant, dus van vrijblijvendheid is geen sprake. Bovendien streeft elke participant in wezen hetzelfde doel na, zo blijkt uit de vele gesprekken. Iedereen voelt zich aangesproken door het denkbeeld van een druk, levendig centrum. Je moet er toch niet aan denken dat we een doodsboulevard zouden creëren waar niemand rondloopt? Dat zou zonde zijn van het geïnvesteerde geld én afbreuk doen aan onze maatschappelijke taak. In alle

gesprekken over dit thema beklemtoon ik derhalve: waarvoor bouwen we het Kulturhus en waarop mikken we? Die doelstelling kan ik samenvatten in twee woorden: veel volk. En dat gaat lukken, daar twijfel ik geen moment aan. Het feit dat je in die zin echt iets kunt betekenen voor zoveel mensen in Apeldoorn, maakt deze baan zo leuk.'

Estafettestokje Ondanks die leuke baan maakte Simone de Bruin op 1 december 2006 de overstap naar Twente, waar ze de functie bekleedt van senior strategisch adviseur binnen de concernstaf van de gemeente Enschede. Vindt ze het niet spijtig de realisatie van het Kulturhus in Apeldoorn straks van een afstandje te moeten volgen? 'Nee, want het concept hangt niet aan één persoon. Mijn opvolger, Victor Ledebouwer, pakt het estafettestokje met evenveel motivatie en enthousiasme op, als waarmee ik het een tijdlang gedragen heb. Dat geeft al aan dat het Kulturhus geen zaak van een individu is, maar van iedereen. Ik zou haast zeggen: God zij dank. Bovendien blijf ik het proces van een afstandje natuurlijk wel volgen, want ik ben reuze benieuwd hoe de vlag er over twee jaar bij hangt. Voor mij is de exercitie geslaagd als er dan een mooi gebouw staat, waar het bruist van de activiteiten en evenementen. Niet alleen overdag, maar ook 's avonds. In het Kulturhus moet het zo weinig mogelijk donker zijn en zo veel mogelijk licht. Lijkt je dat niet fantastisch?'

de vrijwilligers

Kulturhus Lobith-Tolkamer 'Veel handen maken licht werk'

Het Kulturhus van Lobith-Tolkamer bestaat eigenlijk uit twee delen: het Gildehuis op de dijk en het Dorpshuis aan de markt. Het nieuwe Gildehuis werd gedeeltelijk door vrijwilligers gebouwd. 'Ons motto was: veel handen maken licht werk. Daardoor konden we de nieuwbouw relatief snel en goedkoop realiseren,' aldus André Pes, voorzitter van de Stichting Accommodatiebeheer Lobith-Tolkamer (SALT) en in het dagelijks leven projectmanager bij een fabrikant van bouwmaterialen.

Ofschoon de gemeente Rijnwaarden nog jong is (ontstaan in 1985 als gevolg van een gemeentelijke herindeling) hebben de dorpen waaruit deze gemeente bestaat stuk voor stuk een lange geschiedenis. Ze werden bijna allemaal in de vroege Middeleeuwen gesticht en hebben door hun strategische ligging aan de Rijn de nodige belegeringen en bezettingen meegemaakt. Sporen van deze rijke historie zijn vandaag de dag nog altijd terug te vinden in de gemeente. Ook in de tradities die in de dorpen hoog worden gehouden, klinkt nog de echo van het verleden. Zo wordt er in Lobith in de periode tussen Hemelvaart en Pinksteren nog altijd een zondagse processie gehouden, waarbij onder meer de monstrans en verschillende relieken rond de kerk worden gedragen. Daarnaast er in de kerk een indrukwekkende mis, die gemiddeld door zo'n twaalfhonderd mensen wordt bijgewoond. 'Als je er gevoelig voor bent, vallen er tijdens die mis altijd de nodige "kippenvelmomenten" te beleven,' lacht André Pes. 'Het is echt heel bijzonder om in deze periode bij elkaar te zijn in de kerk.'

Schuttersfeest De zaterdag voorafgaand aan de processie begint de kermis. Deze valt samen met het feest van schutterij Eendracht Maakt Macht (EMM), opgericht in 1648. De voornaamste doelstelling was destijds het bevorderen van de saamhorigheid, bijvoorbeeld door een gestorven gildebroeder de laatste eer te bewijzen tijdens die nsbegravenis. Maar de eendracht die nde daarnaast ook gestimuleerd te worden door middel van het jaarlijkse

zo'n 11.000 inwoners. De dorpen kennen een zeer rijk verenigingsleven. Zo heeft ieder kern een eigen harmonie of fanfare en daarnaast diverse verenigingen op sportief, cultureel en creatief gebied. Vertegenwoordigers uit het verenigingsleven van Lobith (3250 inwoners) en Tolka mer (2625 inwoners) hebben in 2003 op initiatief van de gemeente de Stichting Accommodatiebeheer Lobith-Tolkamer (SALT) opgericht. Deze heeft een voortrekkersrol vervuld bij de realisatie van twee dorpshuizen – het Gilde huis en het Dorpshuis – die samen een Kulturhus vormen. Huidige voorzitter van SALT is André Pes.

schuttersfeest. Vast onderdeel daarvan was het schieten op een vogel. Wie de vogel van de paal schoot, was voor een jaar koning van het gilde en moest het een zilveren schild schein ken. Pes: 'Deze traditie wordt nog steeds in ere gehouden. Nog altijd wordt het schuttersfeest in de Hemelvaartsweek gevierd. Voor de vijfhonderd leden van de schutterij is dit beslist het hoogtepunt van het jaar.' Vanaf de jaren twintig van de vorige eeuw tot en met 2003 werd het schuttersfeest altijd gehouden in het Gilde huis: het honk van de schutterij, prachtig gelegen op de dorpsgraven van Lobith met uitzicht op de Oude Rijn. 'Vanaf de jaren negentig was echter wel duidelijk geworden dat dit Gilde huis het niet lang meer zou maken. Er moest iets gebeuren, want anders zou het binnen een jaar of tien uit zichzelf in elkaar storten,' vermoedt Pes.

SALT In diezelfde tijd werd duidelijk dat diverse andere verenigingen en stichtingen eveneens in panden zaten die geen decennialang meer meekonden. Pes: 'Ook het Dorpshuis, waarin onder meer de bibliotheek was gevestigd, was nodig aan een opknappbeurt toe. Het voldeed niet langer aan de eisen van deze tijd. Om over de oude huishoudschool – honk van vele verenigingen zonder

De gemeente Rijnwaarden ligt, de naam zegt het al, aan de Rijn, dichtbij de Duitse grens. Rijnwaarden bestaat uit de dorpen Aerdt, Herwen, Lobith, Panneerden, Spijk en Tolka mer en heeft

eigen accommodatie – maar niet te spreken. Die stond praktisch op instorten.' Kortom: tijd voor actie, zo vond de gemeente Rijnwaarden. De vertegenwoordigers van zo'n twintig verenigingen, clubs en stichtingen zonder eigen behuizing werden in 2003 op het gemeentehuis genood voor een gesprek over de toekomst. Pes: 'Daaruit kwam als snel naar voren dat de gemeente de verschillende partijen het liefst onder één dak wilde brengen. Voor nieuwbouw of renovatie van alledrie de panden – Gilde huis, Dorpshuis en huishoudschool – was namelijk geen geld. Een gezamenlijk onderkomen was derhalve feitelijk de enige optie. Maar wel een optie die iedereen gelukkigaansprak: het draaigvlak voor het idee van de gemeente bleek groot.

Vervolgens kwam de vraag of de participanten dan niet zelf een bestuur in het leven konden roepen om de bouw te begeleiden. In dit bestuur zouden idealiter vertegenwoordigers van diverse grote verenigingen participeren. De gemeente had hiervoor al zes kandidaten op het oog: mensen vanuit carnavalvereniging 't Olde Tollus, vanuit de schutterij EMM, muziekvereniging Leo Harmonie en de jongerenvereniging Solution. Aan deze zes zou een roelend lid worden toegevoegd namens de kleine verenigingen.' Zo gezegd, zo gedaan. De kandidaten voelden er wel voor en de oprichting van de Stichting Accommodatiebeheer Lobith-Tolkamer (SALT) was een feit. Pes: 'Wij, als bestuursleden, konden goed met elkaar over-

weg en waren enorm gemotiveerd om van dit project een succes te maken. We hebben er dan ook direct de schouders onder gezet.'

Harde deadline SALT ging dus meteen voortvarend aan de slag en maakte een afspraak met architect Bert Lamers van DuoPlan uit Doetinchem. Pes (destijds nog secretaris van de stichting): 'De bedoeling was om met de sloop van het Gilde huis te starten en daarna op diezelfde locatie nieuwbouw neer te zetten. De schutterij had hiervoor al plannen ontwikkeld met architect Lamers, dus dat kwam mooi uit. Nu moesten echter ook nog snel de wensen van de andere toekomstige gebruikers geïnventariseerd worden. SALT heeft dat op zich genomen. Vervolgens paste de architect de oorspronkelijke plannen aan en berekende hij de bouwkosten samen met een aannemer. Op dat moment was al duidelijk dat de gemeente 1,1 miljoen euro beschikbaar stelde voor de bouw. Daarnaast was de schutterij – als grootste toekomstige gebruiker – ook bereid een aanzienlijk bedrag in het project te steken. Echter, op voorwaarde dat het nieuwe Gilde huis zijn

deuren zou openen vóór Hemelvaart 2004. Was dat niet het geval, dan wilde de schutterij 10.000 euro terug hebben. Dat geld hadden ze dan namelijk nodig om een grote tent te huren voor de schuttersfeesten, want die zouden dan niet in het nieuwe Gilde huis gehouden kunnen worden. "Hemelvaart 2004" was dus een harde deadline. Met andere woorden: we hadden krap een jaar om het hele project te realiseren. Snel werd er een inschrijving gestart onder aannemers en installateurs. We stuurden een aantal ons programma van eisen, ontwerp en bestek en vroegen welk prijskaartje daar volgens hen aan hing. Dat was even schrikken. We kwamen twee ton te kort! Tijd om nog naar aanvullende fondsen of subsidies op zoek te gaan was er echter niet meer: we wilden de deadline hoe dan ook halen.'

Lobbyen En dus besloten de stichtingsleden andere wegen te bewandelen. Pes: 'Het was ons doel om dat tekort "dicht te lopen". Onder meer door materialen slim in te kopen, de verenigingen zelf verantwoordelijk te maken voor de inrichting van het pand en vooral door heel veel vrijwilligers in te schakelen. Wat hebben we toen gedaan?

Om te beginnen schakelden wij ons eigen netwerk in en zijn we gaan lobbyen. Zo zijn we bijvoorbeeld gaan praten met producenten en toeleveranciers van diverse bouwop. Vanuit mijn werk kon ik die al wel, dus het contact was zo gelegd. Vervolgens zijn we met deze mensen om de tafel gaan zitten om te bespreken of ze het materiaal niet voor een vriendenprijsje konden leveren. Uiteindelijk hebben velen dat gedaan. Vanuit hun eigen overtuiging: ze zagen dat dit project belangrijk was voor de cohesie in de gemeenschap en waren bereid daar – letterlijk en figuurlijk – een steentje aan bij te dragen. Zonder zichzelf overigens op de borst te kloppen: deze "sponsors" worden neergeslagen en genoemd willen dat ook niet.'

Tegelijkertijd werden de verenigingen aangevraagd zelf de verantwoordelijkheid voor de inrichting van het nieuwe Gilde huis op zich te nemen. Pes: 'Afgesproken was dat in het nieuwe Gilde huis vooral de clubs zouden komen die "lawaaï" maken: de hamonievier, de koren, de muziekschool, de carnavalsvereniging. Sommigen kregen in het gebouw een eigen ruimte, anderen delen de ruimte die ze gebruiken. Zo heeft de hamonievier tweehonderd vierkante meter

parketvloer aangekocht. De vereniging heeft de gedeelde ruimte zelf behangen en er vloerbedekking gelegd, die natuurlijk ook uit eigen middelen was gefinancierd. Andere clubs brachten hun inboedel in: stoelen en tafels van uit de oude behuizing. Het grootste deel van de inrichting van de gemeenschappelijke ruimten is overigens overgenomen van de schutterij. Die heeft in ruil daarvoor echter wel bedongen dat zij het Gilde huis tijdens het jaarlijkse feest voor zichzelf heeft. Met de carnavalsvereniging zijn vergelijkbare afspraken gemaakt. Twee keer per jaar die andere gebruikers dus een weekje elders onderdak te vinden.'

Zweet Tot slot staken de verenigingsleden zelf ook de handen uit de mouwen. Pes: 'Twee bestuursleden van SALT zaten in het bouwteam. Die hebben aan de aannemer – Joosten uit Didam – gevraagd op welke posten er kon worden bezuinigd door zelf vrijwilligers in te zetten. Dat waren er nogal wat. Zo konden we bijvoorbeeld helpen met het opruimen van de bouwplaats, met graven, schilderen, bestraten en met het leggen van vloeren. Dat

hebben we vervolgens dan ook gedaan. Vooral de leden van de schutterij hebben zich regelmatig in het zweet gewerkt. Deze vereniging kent zo'n vijfhonderd mannelijke leden die allemaal graag voor Hemelvaart hun nieuwe onderkomen wilden betrekken, dus er was altijd wel iemand te vinden die aan de slag kon. Maar ook vrijwilligers van de andere verenigingen hebben regelmatig meegeholpen. Veel mensen hier in Lobith hebben toch de mentaliteit dat je niet alleen in een dorp woont om te consumeren, maar ook om te investeren. Dat betekent dat de bereidheid om te helpen – op welke manier dan ook – behoorlijk groot is. Om die reden waren er vanaf de start van de bouw, in september 2003, steeds wel verenigingsleden op de bouwplaats te vinden. Die vervolgens ook eendrachtig hebben samengewerkt. Want al met al is dit hele proces zeer voorspoedig verlopen; er viel geen onvertogen woord. Achteraf denk ik wel eens dat het juist aan de tijdsdruk te danken is geweest dat het allemaal zo vlot is gegaan. Het Gilde huis moest gewoon af en er was doorgaans geen tijd voor ellenlange discussies of onderling geruzie. En het Gilde huis kwam af: precies op tijd werd het ruime pand met drie verdiepingen opgeleverd. Pes: 'De vloer lag

er nog niet in en daarom hebben we een tijdelijke houten vloer gelegd voor de schuttersfeesten. Maar voor de rest stond het gebouw er en kon het gewoon gebruikt worden. Dat is dan ook gebeurd. De pastoor heeft het pand nog met veel ceremonieel ingezegeënd en daarna barstten de feesten los!'

Dorpshuis Toen het Gilde huis eenmaal in gebruik was genomen, werd het tijd om het Dorpshuis aan te pakken. Hier moesten de "stille" partijen worden gevestigd: de bibliotheek, speeltheek, het consultatiebureau, de dagopvang voor ouderen, de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen – die ondermeer een hobbyclub en een kaartclub bestiert – de hémkundekring en Paopus, een particuliere organisatie die langdurig werklozen naar een baan begeleidt. Pes: 'Voorlopig zaten al deze gebruikers echter nog in de oude panden. Geld om het Dorpshuis ook tegen de vlakte te gooien en te vervangen door nieuwbouw, was er niet meer. En ook voor de beoogde renovatie ontbraken begin 2004 nog de middelen. Daar komt nog bij dat deze wél geheel door vaklieden uitgevoerd diende te worden. Het Dorpshuis is gevestigd in een oud Patronaatsgebouw met een bijzondere kap, waarin een

'Want nader mensen samen als doel hebben een Kulturhus te maken, komen de gesprekken op gang. Er gaat iets gebeuren, de aandacht concentreert zich op dat punt, je weet: daar moet ik naartoe. Een goed Kulturhus is gemeengoed. Het beste zou zijn om aandelen te verkopen, teneinde mensen nog sterker te binden. Mensen die ergens een offer voor hebben gebracht, zullen binding krijgen met zo'n doel.' Dit zijn de woorden van Arjo Klamer, hoogleraar in de Economie

van Kunst en Cultuur aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Zijn woorden geven perfect weer wat de inzet van vrijwilligers betekent in het Kulturhus-t raject. Deze inzet wordt zichtbaar op heel veel terreinen: van meedraaien in werkgroepen en stuurgroepen tot het daadwerkelijk de handen uit de mouwen steken: metselen, timmeren, schoonmaken en talloze andere hand- en spandiensten. Deze belangeloze inzet transformeert het Kulturhus tot hét ontmoetingspunt van de lokale gemeenschap.

extra verdieping moest worden gemaakt. Dat vroeg het nodige vakmanschap; de klus was te specialistisch voor vrijwilligers. We konden dan ook niet zo makkelijk geld besparen. Dus moesten we afwachten, in de hoop dat er toch nog financiële bronnen aan boord zouden worden. Dat gebeurde uiteindelijk ook. Eind 2005 werd de Kulturhussubsidie vanuit de provincie toegekend. Direct werd toen opdracht verstrekt aan de aannemer. Overigens kwam niet de gehele Kulturhussubsidie ten goede aan het Dorpshuis. Een deel ervan verdween alsnog in het Gildehuis. De gemeente had ons alvast een voorschot gegeven om dat te bouwen, maar wel op voorwaarde dat een deel van het provinciale geld bij toekenning alsnog naar de gemeente zou gaan. Dat gebeurde derhalve ook. Voor de renovatie van het Dorpshuis was er daardoor maar twee ton beschikbaar. Toch bleek dat voldoende om met de renovatie te starten. Begin 2006 was het werk af. In maart van dat jaar heeft gedeputeerde Esmeijer het dorpshuis geopend in bijzijn van vele burgers. Hun reacties waren heel positief: men is erg blij met deze mooie voorziening.'

Mondharmonicaclub Nu het nieuwe Gilde huis er staat en het Dorpshuis grondig is opgeknapt, wacht alleen de oude huishoudschool nog op sloop. Pes: 'Aan dat gebouw valt echt geen eer meer te behalen. Het gaat tegen de grond en wordt vervangen door woningen. Hiervoor zijn ISV-gelden (Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing) toegekend. Bij dit proces speelt SALT verder echter geen rol meer. Wij hebben ons de afgelopen tijd vooral bemoeid met het beheer van de panden. Daarvoor is inmiddels een vaste beheerder aangesteld, die voor zijn werkzaamheden de maximale vrijwilligersvergoeding ontvangt. Bardensten en andere hand- en spandiensten worden verricht door de leden van de diverse verenigingen. Met andere woorden: dat is goed geregeld. De voornaamste taak van het stichtingsbestuur is nu nog om het Gilde- en Dorpshuis nog meer tot dé centra van de gemeenschap te maken. Dat betekent onder andere dat ook clubs uit de andere kerken er gebruik van mogen maken, als dat zou uitkomt. Zo heeft Spijk bijvoorbeeld een dansgroep die is ondergebracht in een piepklein gebouwtje. In de nabije toekomst willen we deze groep onze ruimtes ter beschikking gaan stellen. Het is trouwens zo dat in principe alle gebruikers huur betalen, maar we maken wel eens uitzonderingen. Bijvoorbeeld voor de mondharmonicaclub. Dit is een groepje van oudere mannen dat graag samen komt, zonder dat men hiervoor een officiële vereniging of stichting in het leven heeft geroepen. Op de uren dat de zalen toch niet verhuurd zijn, kunnen ze in het Dorpshuis terecht.'

Programmering Een ander aandachtspunt van SALT is de gezamenlijke programmering in het Gilde- en Dorpshuis. Pes: 'Er is regelmatig gebruikersoverleg, waarin de verenigingen bespreken welke activiteiten ze gezamenlijk willen doen. Er zijn in dit opzicht al verschillende initiatieven genomen. Zo zijn de bibliotheek en speeltheek geïntegreerd tot één voorziening in het Dorpshuis, waardoor met name de speeltheek veel nieuwe klanten trekt. Ook hebben de koren en de muziekvereniging het afgelopen jaar een gezamenlijk kerstconcert gegeven. De eerste stappen zijn dus gezet; nu komt het erop aan om door te zetten. Maar gezien het enthousiasme bij alle betrokkenen, denk ik dat dit geen enkel probleem zal zijn!'

de communicatie

Kulturhus Bergharen

'Vertrouwen en openheid voorkomen dat het schip strandt'

Kulturhus De Zandloper in Bergharen is het resultaat van een innige samenwerking tussen burgers en gemeente. Beide zijn vertegenwoordigd in een projectgroep die het hele traject – van eerste idee tot en met bouw en oplevering – begeleidt. Projectleider Mirjam Derks: 'Dankzij een open en eerlijke communicatie slaagden we erin het project gezamenlijk in goede banen te leiden.'

Aan het eind van de jaren negentig kwam het bestuur van het dorpshuis van Bergharen, een kleine kern met 1780 inwoners, tot de slotsom dat een nieuw onderkomen zeer dringend gewenst was. De bestuursleden klopten aan bij de gemeente en die deelde de visie. Er moest nieuwbouwkomen. Daarom werd Mirjam Derks, beleidsadviseur Welzijn & Onderwijs, in 2001 aangesteld als coördinator van het traject dat uiteindelijk zou moeten resulteren in de bouw van het nieuwe dorpshuis. Voor haar echt een uitdaging. Derks: 'Een grootschalig project had ik nog nooit geleid. Op dat moment zag het er trouwens ook niet naar uit dat het dorpshuisverhaal zó enorm zou uitdijen. Gaandeweg werd de omvang van het project echter veel groter dan ik destijds kon bevroeden. In plaats van een nieuw dorpshuis, verrijst er nu in Bergharen immers een Kulturhus met alles erop en eraan. Overigens: het idee dat het handig is om gebouwen voor meerdere doeleinden te gebruiken, deed zo rond 2001 al wel opgeld. De gemeente Wijchen wilde daarom een multifunctionele accommodatie bouwen; een pand dat door verschillende partijen gebruikt kon worden. Het uitgangspunt was verder heel eenvoudig: zo min mogelijk meters bouwen, voor een zo krap mogelijk bedrag en voor zoveel mogelijk partijen.'

Projectgroep Toen eenmaal duidelijk was dat zij de kar zou gaan trekken, besloot Derks een projectgroep van ambtenaren én burgers in het leven te roepen. 'Dat vond ik best spannend,' herinnert zij zich. 'De gemeente was in die tijd nog niet zo gewend om burgers intensief te laten deelnemen aan de planvorming vanuit een projectgroep. In Wijchen kenden we al wel de zogeheten "leefbaarheidsgroepen". Dit waren clubs van zeer actieve en betrokken bewoners, die over allerlei ontwikkelingen door de

gemeente werden geïnformeerd. Bij het dorpshuisverhaal was het echter de bedoeling dat de burgers echt deel gingen uitmaken van de projectgroep. Op mijn initiatief werd die groep heel breed samengesteld. Deze bestond uit leden van het dorpshuisbestuur, de bibliothekdirecteur, de directeur van de basisschool, een bewoner die in verschillende vrijetijdsverenigingen zit en iedereen in het dorp kent, de directeur van de Wijchense ambtenaren, een ambtenaar van de afdeling Ruimtelijke Ordening, een van de afdeling Financiën, een collega van Bouwzaken, de wethouder, ikzelf als projectleider en, tot slot, vertegenwoordigers van de leefbaarheidsgroep Bergharen: een actiecomité van burgers dat zich ervoor inzet het voorzieningenniveau en de leefbaarheid in het dorp op peil te houden. Ik vond het heel belangrijk om al deze bewoners er vanaf het begin bij te halen. En niet voor niets. Zo'n dorpshuis bouw je voor de gemeenschap; die moet het later draaiende gaan houden. Wat is er dan logischer dan de gemeenschap ook direct vanaf het begin bij het proces

De gemeente Wijchen heeft 40.000 inwoners en bestaat, behalve uit het grote dorp Wijchen, nog uit de kleine kernen Hernen, Leur, Batenburg, Balgoij, Niftrik, Alverna en Bergharen. In Bergharen wonen 1780 mensen.

Naar verwachting opent Kulturhus De Zandloper er in het najaar van 2007 zijn deuren. Om De Zandloper te kunnen realiseren, heeft de gemeente onder meer een huis aangekocht, dat werd gesloopt in de

zomer van 2006. Kernpartners in het Kulturhus zijn de basisschool, de bibliotheek, de leefbaarheidsgroep en het huidige dorpshuis. In dat dorpshuis zit een groot aantal gebruikers, waaronder de peuterspeelzaal, de biljartverenigingen de fanfare. Allemaal gaan zij straks mee naar De Zandloper. De functies ont moeten, welzijn, cultuur, sport, onderwijs en zorg vinden er allemaal onderdak. Gemeenteambtenaar Mirjam Derks is de projectleider van het Kulturhus.

te betrekken? Door de wensen van de burgers al mee te nemen vanaf de eerste fase, zorg je er immers voor dat men zich betrokken voelt en dat er voldoende draagvlak ontstaat voor zo'n project.'

Aftasten In het begin verliep de samenwerking nog wat onwennig, vertelt Derks. 'Het was echt aftasten geblazen. Het is een zeer gemêleerde projectgroep en de partijen moesten elkaar nog leren kennen. Dat heeft even tijd gekost. Ambtenaren waren gewend om zaken eerst intern te bespreken en niet meteen met de direct betrokken externe partijen erbij, terwijl de deelnemende burgers misschien een licite argwaan jegens de gemeente koesterden. Dankzij een open en eerlijke opstelling van alle deelnemers zijn we echter vrij snel naar elkaar toe gegroeid. We leerden elkaar kennen, waarden en vooral vertrouwen, waardoor het steeds eenvoudiger werd om snel tot overeenstemming te komen. Uiteindelijk is eigenlijk alles in de projectgroep besproken en bediscussieerd. Ook ambtelijke onderwerpen als wijzigingen van bestemmingsplannen of de financiële afwikkeling. Iedereen was steeds bereid zich in elk onderwerp – hoe taaï ook – te verdiepen. Gedurende het hele traject, dat toch meerdere jaren heeft geduurd, zijn er nauwelijks "wisselingen van de wacht" geweest. Dat toont wel aan hoe groot de betrokkenheid van alle deelnemers was. Ik neem dan ook echt mijn petje af voor alle leden van de projectgroep, van wie velen het werk bovendien vrijwillig hebben gedaan. Het is zeker ook aan hun enorme inzet te danken geweest, dat het Kulturhus er komt.'

Beste locatie Anno 2001, toen de projectgroep werd opgericht, was er van een Kulturhus echter nog helemaal geen sprake. In die tijd speelde met name de vraag op welke plaats het "opgepluste" dorps huis moest verrijzen. Derks: 'Er waren drie mogelijkheden: op de plek van het toenmalige dorps huis, achter de gymzaal of tussen de gymzaal en de school. Die laatste optie had mijn voorkeur, omdat je op die wijze school en gymzaal door middel van nieuwbouw zou kunnen verbinden. Daardoor kon je direct een brede school creëren. De scholieren zouden dan na schooltijd immers kunnen gebruikmaken van de sportieve en culturele faciliteiten elders in het gebouw. Bovendien was het sowieso een goede locatie: school en gymzaal liggen middenin het dorp, vlakbij de kerk. Of het plan

uitvoerbaar was, was echter vers twee. Om dat te onderzoeken, werd advies- en ingenieursbureau Oranjewoud ingeschakeld. Dit deed een haalbaarheidsonderzoek en daaruit kwam duidelijk naar voren dat de derde optie inderdaad de beste was.'

Probleem Toen die nde zich echter ook direct een probleem aan. Derks: 'Op het terrein waar we wilden bouwen, bevond zich nog een huis dat in particulier eigendom was. Het werd sinds drie jaar bewoond door een ouder echtpaar dat het helemaal had opgeknappt. En nu moesten wij die mensen gaan vertellen dat ze die nden te verhuizen? Daar heb ik natuurlijk wel een paar slapeloze nachten van gehad. Maar uiteindelijk hebben we hen toch benaderd. Vanzelfsprekend reagerden ze niet direct enthousiast, maar ze waren evenmin onwelwillend. Er was wel een opening om te onderhandelen. Ik heb dan ook herhaaldelijk met deze mensen om de tafel gezeten, onder het genot van een kop koffie, om te praten over de aankoop. Altijd in een goede sfeer, maar toch duurde het tot de zomer van 2003 voordat we eruit waren. Toen pas accepteerde het echtpaar het bod van de gemeente en nam het besluit elders in het dorp een nieuwe woning te bouwen. De opluchting die ik toen voelde, is welhaast onbeschrijfelijk! Waren deze mensen niet akkoordgegaan, dan had er niets anders opgezet dan toch een andere locatie kiezen voor de bouw. Ik ben er echter van overtuigd dat dit zeker kwaliteitsverlies zou hebben betekend. Want de plek waar het Kulturhus nu verrijst, is de beste. Geen twijfel mogelijk.'

Wenseninventarisatie In de periode dat Derks druk bezig was te onderhandelen over de aankoop, werd er ook een wenseninventarisatie (waar met name de leefbaarheidsgroep zich zeer intensief voor heeft ingezet) uitgevoerd onder de bewoners van Bergharen. Derks: 'In die inventarisatiestelde de projectgroep de burgers de vraag wat zij de belangrijkste functies van de nieuwe accommodatie vonden. Overduidelijk kwam daaruit naar voren dat men vooral een plek wilde waar men elkaar kon ontmoeten. Het woord "ontmoeting" is vanaf dat moment steeds ons richtsnoer geweest bij de verdere ontwikkeling van de plannen.' Toen eenmaal duidelijk was dat de aankoop van het huis rondkwam, zijn de verlangens uit de inventarisatie

vertaald in een programma van eisen. Derks: 'Dat was een topzwaar programma; al snel zagen we in dat we nooit alle verlangens konden realiseren. Daarvoor ontbrak domweg het geld. Ik heb toen aan mensen uit de projectgroep gevraagd de eisen nog eens kritisch door te nemen met hun achterban om te kijken of er nog iets geschrapt kon worden. Dat hebben zij gedaan; ze begrepen wel dat dit nodig was.

Tegelijkertijd ben ik op zoek gegaan naar aanvullende financiering. Die is uiteindelijk ook gevonden: het College van B&W en de gemeenteraad gingen mee in het voorstel om geld uit het integraal huisvestingsplan voor de scholen beschikbaar te stellen. Bijdragen en de inzet van middelen voor de onderwijskundige vernieuwing van de school zorgden ervoor dat het bedrag nog verder toenam. Verder hebben we subsidie aangevraagd, en gelukkig ook gekregen, via de Kulturhusregelingen de tweede ISV-tranche (Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing). Uiteindelijk kwamen we alles bij elkaar uit op een totaalbudget van 3,2 miljoen euro. Wellicht dat dit in de toekomst nog wat toeneemt, want er loopt een subsidieaanvraag bij de Vitaal Platteland-regeling van de provincie.'

Ontwerp Voor het bedrag van (voorlopig) 3,2 miljoen euro wordt een Kulturhus gerealiseerd van achttienhonderd vierkante meter nieuwbouw, verbonden met

zevenhonderd vierkante meter oudbouw. Het is ontworpen door KdV architecten uit Eindhoven, in nauw overleg met de toekomstige gebruikers. Dezen kozen zelf de architect, nadat de gemeente een voorselectie had gemaakt. Derks: 'Wij wilden iemand die ervaring had met het ontwerpen van multifunctionele accommodaties. Daarom benaderde de gemeente eerst een aantal architectenbureaus met een lijstje met aandachtspunten. Aan een viertal architecten is vervolgens gevraagd hun voorlopige ideeën aan de betrouwen te presenteren. De presentatie van KdV viel het meest in de smaak. Niet alleen vanwege de wijze waarop de architect het centrale thema "ontmoeten" had vertaald in een tamelijk concreet ontwerp, maar ook door de manier waarop hij met de burgers communiceerde. Architect en bewoners verstonden elkaar. Dat is bij zo'n proces heel erg belangrijk.' Het ontwerp van KdV verbindt de oude basisschool en gymzaal via een nieuwbouwdel met elkaar. De Zandloper bestaat straks uit twee verdiepingen en krijgt veel glas aan de voorkant. Derks: 'Dat is een bewuste keuze, zodat je van buiten kunt zien hoe prettig toeven het binnen is. Het Kulturhus moet een pand worden waar mensen graag komen om bijvoorbeeld een boek te lenen in de bibliotheek en daarna een kopje koffie te drinken of een praatje te maken. Ontmoeting staat immers centraal en dat vraagt om openheid. Niet alleen van mensen, maar ook van het gebouw.'

Een Kulturhus opzetten is veel meer dan het simpelweg onder één dak brengen van voorzieningen van verschillende organisaties. Het is het op gangbrengen van een proces. Een proces van je eigen en ander mans behoeften leren kennen, begrijpen en accepteren. Wat weten we van elkaar, hoe staat het met vooroordelen en hoe gaan we die te lijf? Dit zijn belangrijke vragen om in een vroeg stadium met elkaar te

bespreken. Want, zo leert de praktijk: onenigheid heeft vaak betrekking op triviale kwesties (zoals rommel in gedeelde ruimtes). Stel je dit soort zaken aan de orde en kom je hier samen goed uit, dan ontstaat er een vorm van dynamiek die zeer inspirerend werkt.

Het bewaken van het groepsproces was overigens wel heel voornamelijk, ook tijdens de rit. Ik heb gemerkt dat het heel belangrijk is dat je als projectleider een visie hebt en die ook weet neer te zetten, anders gaan de discussies in zo'n projectgroep zwabberen. Je moet weten wat je wilt en daar bewust naar toewerken. Natuurlijk, gaandeweg stel je de plannen bij, maar je moet het doel niet uit het oog verliezen. Ook heb ik geleerd dat je steeds bereid moet zijn om uit te leggen waarom bepaalde dingen niet kunnen. Een open, eerlijke houding is daarbij cruciaal. Alleen zo win je het vertrouwen van de burgers en dat heb je echt nodig. Waarbij ik aantekende dat je niet altijd du moment opening van zaken kunt geven, al zou je dat nog zo graag willen. Toen we bijvoorbeeld nog bezig waren met de aankoop van het huis, konden we uiteraard niet in het dorp gaan rondbazuinen hoe ver het ermee stond. Doordat de verhoudingen zo goed waren, zijn dit soort zaken nooit echt een probleem geweest. Zolang je elkaar maar vertrouwt en openstaat voor elkaars ideeën, kun je ver komen. Het Kulturhus is daarvan een uitstekend bewijs.'

In natura Nu de bouw van het Kulturhus in volle gang is, buigt een werkgroep, waarin verschillende toekomstige bewoners participeren, zich nog over enkele vraagstukken op het gebied van beheer en exploitatie. Derks: 'Op dit moment is het "zorgdeel" nog niet helemaal financieel afgedekt. Dat komt omdat de invulling van de zorgruimte, die in het nieuwe Kulturhus komt, nog niet exact bekend is. Sowieso kan deze worden gebruikt door de schoollogopedie, GGD, thuiszorg en het consultatiebureau, maar in de toekomst komen er hopelijk ook huisartsen. Op dit moment heeft Bergharen één huisarts, maar die heeft aangegeven dat hij er over een paar jaar mee ophoudt. In het Kulturhus zouden zijn opvolgers dan praktijk kunnen houden, waardoor de huisartsenzorg toch voor het dorp behouden blijft. Of dit ook daadwerkelijk zal gebeuren, is nu echter nog de vraag.'

Een ander exploitatieprobleem werd onlangs op originele wijze opgelost. Derks: 'De biljartvereniging schrok nogal van het bedrag dat ze jaarlijks moet ophoesten om deel te kunnen nemen aan het Kulturhus. Nu betaalt de vereniging twee honderd euro huur per jaar en dat wordt 20.000 euro. Nogal een verschil! Uiteindelijk is in overleg besloten dat het toch erg belangrijk is dat de biljartvereniging een plek heeft binnen De Zandloper en zijn er afspraken gemaakt over de huurprijs. Zo heeft de vereniging toegezegd de opzet van de bar van het Kulturhus te regelen. De verenigingsleden hebben veel ervaring met het draaien van bardieën en weten daar steeds winst op de maken – de andere participanten kunnen daar wellicht iets van opsteken. Verder hebben ze beloofd dat ze gratis biljartlessen zullen gaan verzorgen voor jongeren, onder meer als "brede schoolse activiteit". Bovendien maken ze hun ruimte zelf schoon. Door deze bijdragen in natura dragen ze toch hun steentje bij aan de exploitatie. Het probleem is dus tot tevredenheid van alle partijen opgelost.'

Vertrouwen Zoals eigenlijk alle problemen telkens goed zijn opgelost. Derks: 'Dat het schip niet is gestrand, komt mede doordat alle partners uit de projectgroep zoveel hebben geïnvesteerd in de onderlinge relaties. Na de aanvankelijke koedwaterrees aan beide kanten, konden gemeente en burgers daardoor uitstekend samenwerken.

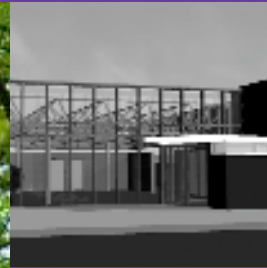
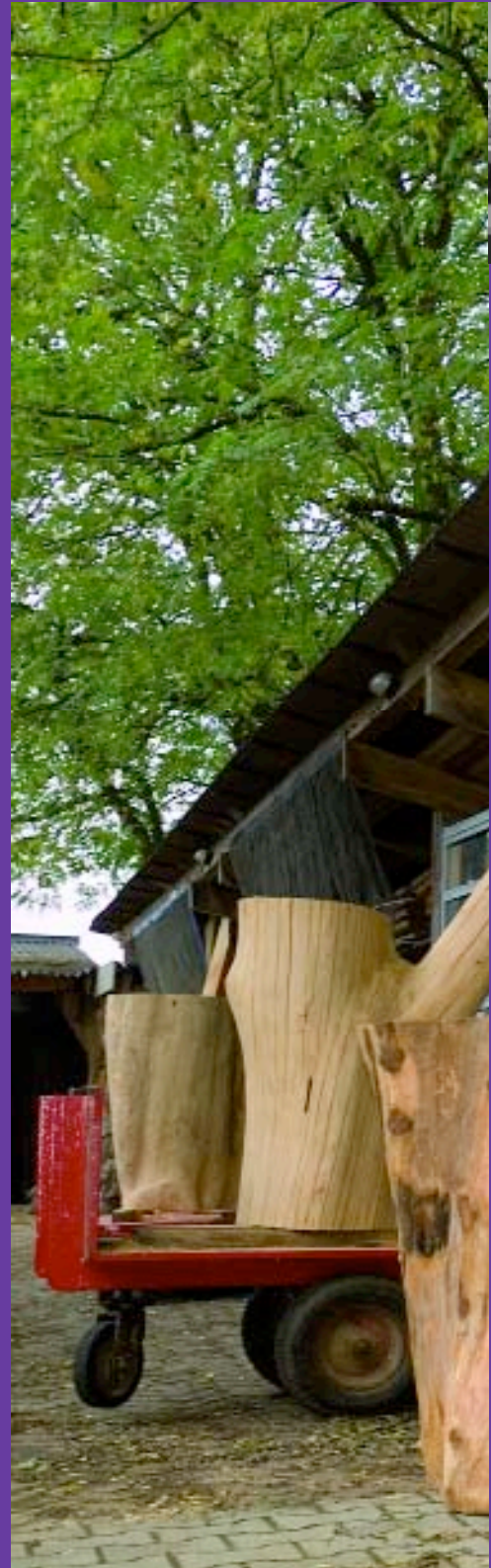
Kulturhus Laren

Kerkbestuur zwingelt project aan

de wegbereider

68

Kulturhus 't Kruispunt te Laren bestaat straks uit een monumentaal kerkgebouw, een gemeenschapscentrum uit de jaren zestig en een 'spaceframe' dat beide panden met elkaar verbindt. Het moet gaan voorzien in de maatschappelijke, culturele en educatieve behoeften van de Larense dorpsbewoners. Bovendien vindt ook de uitvaartverzorging plaats vanuit het Kulturhus.

'Ik weet nog goed hoe het idee om een Kulturhus te starten, werd geboren,' herinnert zich Dirk Stoevenbelt van de Stichting Kulturhus 't Kruispunt. 'Op een dag kwam mijn vrouw, die kerkreutmeester is, thuis met de boodschap dat het kerkbestuur op zoek ging naar aanvullende bestemmingen voor het monumentale kerkgebouw. Dat pand is in 1835 gesticht en sindsdien steeds voor de kerkdiensten gebruikt.

Tol Aan het begin van de 21ste eeuw eisen echter secularisering en vergrijzing hun tol: het aantal kerkleden en het kerkbezoek nemen al jaren gestaag af. Daarom

wilde het kerkbestuur – onder bezielende leiding van Kees Bos – onderzoeken of de kerk ook niet voor andere doeleinden gebruikt kon worden.

Gemeenschapscentrum Toen Stoevenbelt van de plannen van het kerkbestuur hoorde, moest hij onmiddellijk denken aan het nabijgelegen gemeenschapscentrum 't Kruispunt. Stoevenbelt: 'Ik dacht dat dit misschien op de een of andere manier betrokken kon worden bij het kerkelijke vernieuwingstraject. Via mijn werk was ik al op de hoogte met het fenomeen Kulturhus. Ik ben beleidsmedewerker bij Stichting Philadelphia, een landelijke

De gemeente Lochem bestaat uit de dorpen Almen, Barchem, Eefde, Epse, Gorssel, Harfsen, Laren en Lochem.

Er wonen ruim 32.800 inwoners, waarvan zo'n 3900 in Laren en het bijbehorende buitengebied.

Het Kulturhus van Laren moet gestalte gaan krijgen tussen de hervormde kerk en het nabijgelegen gemeenschapscentrum 't Kruispunt. Beide bestaande panden worden verbouwd en vervolgens door middel van een modern en licht 'spaceframe' aan elkaar verbonden. Naar verwachting

opent Kulturhus 't Kruispunt zijn deuren in het najaar van 2007. Het zal de nieuwe thuisbasis worden van zo'n twintig verenigingen en organisaties op het gebied van cultuur, zorg, welzijn en politiek. Bovendien zal ook de uitvaartverzorging er onderdak vinden. Initiator van het Kulturhusproject was aanvankelijk met name de kerkenraad, onder de bezielende leiding van Kees Bos. In een later stadium nam de Stichting Kulturhus 't Kruispunt de fakkel over en werd Dirk Stoevenbelt de trekker.

netwerorganisatie voor mensen met een beperking die zorg en/of ondersteuning nodig hebben. Deze stichting participeert in het eerste Kulturhus van Nederland, dat is gevestigd in Zwartsluis (Overijssel). Ik vroeg me af of de kerk en het gemeenschapshuis – in welke vorm dan ook – niet samen een Kulturhus konden beginnen. Want 't Kruispunt kon wel een oppepper gebruiken. Het pand is in 1968 gebouwd, onder meer op instigatie van mijn vader, die het dorpsleven zo een nieuwe impuls wilde geven. Bovendien was er destijds behoefte aan een plek waar overleden dorpsbewoners opgebarend konden worden. Die plek werd 't Kruispunt, dat verrees op grond die op basis

van erfpacht beschikbaar werd gesteld door de kerk. Het gemeenschapshuis is getekend door architect Hartgers, die met het pand bij de landelijke omgeving wilde aansluiten. Daarom ontwierp hij een gebouw dat de sfeer uitstraalt van de agrarische bebouwing uit het buitengebied. Daarin kwamen diverse functionele ruimtes. Zo is er een kamer voor het opbaren van overledenen, er is een eenvoudige keuken, een grote zaal voor algemeen gebruik, een forse vergaderzaal en twee kleine vergaderzalen. Beneden bevindt zich een kelder voor de jeugd; op de bovenverdieping huist sinds jaar en dag de bibliotheek. Eind jaren zestig was men bijzonder blij met 't Kruispunt.

Het gebouw paste helemaal in die tijd en voorzag in een behoefte. Inmiddels, bijna veertig jaar later, doet het echter tamelijk verouderd aan. Op onderdelen is het echt aan vernieuwing of verbetering toe. Zo zijn de toiletvoorzieningen – met name voor de dames – onvoldoende. Het gebouw is somber en donker en nodigt niet erg uit tot contact of verblijf. Alle ruimtes zijn sober ingericht. Prima voor overleg en vergaderingen, maar voor heel veel meer ook niet.'

Rondetafelconferentie En dat terwijl Laren toch een bloeiende verenigingsleven kent met diverse muziek- en zangclubs, een actieve groep plattelandsvrouwen, toneel, politieke partijen, maatschappelijke organisaties en welzijnsclubs. Stoevenbelt: 'Het merendeel van deze verenigingen en organisaties kwam bij elkaar in 't Kruispunt. Maar ja, daar was de situatie dus verre van ideaal. Daarom zijn het kerkbestuur en het stichtingsbestuur van 't Kruispunt – dat gerund wordt door vertegenwoordigers van de diverse verenigingen – maar eens om de tafel gaan zitten om te kijken wat ze voor elkaar konden betekenen. Al snel was iedereen het erover eens dat de komst van een Kulturhus veel van de Larense problemen zou kunnen oplossen. Het idee is daarop naar de diverse achterbannen gecommuniceerd: alle potentiële deelnemers zijn uitgenodigd voor een rondetafelconferentie. Daar hield mevrouw Mimi van Olphen, senior consultant van het Projectbureau Kulturhus, een inleiding en zijn de Larense plannen toegelicht. In eerste instantie reageerden enigszins afwachtend; zoals inwoners van Laren wel vaker doen. Daarnaast speelde er een zekere angst voor het verlies van autonomie. Ontmoeting en verbinding zijn immers sleutelwoorden van de Kulturhusgedachte. En samenwerken is natuurlijk mooi, maar het betekent vaak ook dat je als vereniging een stukje van je eigenheid moet opgeven. Want hoe ga je bijvoorbeeld om met eigen bezittingen als je straks samen een gebouw deelt? Wie wordt er verantwoordelijk voor het beheer? Lastige vragen, waarop we ook niet zo een, twee, drie het antwoord hadden.'

Intentieverklaring Toch werden de meeste van de beoogde participanten uiteindelijk enthousiast over het Kulturhusconcept. Stoevenbelt: 'We moesten eerst aan de gedachte wennen en het saamhorigheidsgevoel moest

groeien. Maar uiteindelijk ondertekenden zestien organisaties en verenigingen de intentieverklaring waarmee ze zich uitspraken voor deelname aan het Kulturhus. Daaronder Stichting Mouta, uitvaartverzorging Eppink/Ruiterkamp en de begafenisvereniging. Later hebben zich bovendien nog vier deelnemers aangesloten en ook nu nog wordt er met enkele organisaties overlegd over toetreding.'

Voor de realisatie van het Kulturhus werd een aparte stichting opgericht: Stichting Kulturhus 't Kruispunt. Hierin participeert het kerkbestuur, het bestuur van het gemeenschapshuis en een onafhankelijk voorzitter die de nieuwe gebruikers van de gezamenlijke accommodatie vertegenwoordigt. Doelstelling van de stichting is het oprichten en instandhouden van het Larense Kulturhus. De stichting voert bovendien de bestuurlijke regie over de dagelijkse gang van zaken. Onafhankelijk voorzitter is voormalig wethouder Oudenampsen; de overige participanten zijn afgevaardigd vanuit de besturen van kerk en gemeenschapshuis. Stoevenbelt: 'Ook wij moesten aan elkaar wennen, maar op een gegeven moment waren we wel zo ver dat we de stap naar de plaatselijke notaris durfden te zetten. Daar werd een aantal afspraken juridisch afgedekt. Zo is vastgelegd dat het kerkbestuur eigenaar blijft van het kerkgebouw. Het stichtingsbestuur Kulturhus 't Kruispunt wordt eigenaar van het bestaande gemeenschapshuis en de nieuwe aanbouw.'

Architectuur In een eerder stadium (namelijk in 2003) had het bestuur van de protestantse kerk echter al zelfstandig besloten om sowieso het kerkinterieur aan te pakken. Het nam het bureau Pim van Dijk uit Zutphen in de arm voor het maken van een nieuwe multifunctionele indeling van het kerkgebouw. Van Dijk bestudeerde de oorspronkelijke tekeningen van de kerk en kwam tot de slotsom dat deze er rond de stichting in 1835 heel anders uitzag dan anno 2003. Stoevenbelt: 'Zo bleek de ingang van de kerk aan de andere kant van het gebouw te zitten en bevond de preekstoel zich aan de zijkant. Het kerkbestuur wilde deze situatie zoveel mogelijk in ere herstellen. Dat betekende dat de ingang nu veel dichterbij het gemeenschapshuis kwam te liggen. Aan Van Dijk is daarom gevraagd om een eerste voorzet te geven voor de verbinding die tussen kerk en gemeenschapshuis zou moeten ontstaan. Dat heeft hij gedaan: hij maakte een

functionaliteitschets die als basis heeft gediend bij de zoektocht naar een architect die het ontwerp uiteindelijk kon gaan maken. Die vonden we in Wim Maas, van Maas Architecten uit Lochem. Hij heeft veel ervaring met het inpassen van gebouwen in het Achterhoekse landschap en daarom leek hij ons een zeer geschikte kandidaat.'

Spaceframe Maas maakte vervolgens diverse schetsen. Stoevenbelt: 'Sommige sloten aan bij het oorspronkelijke "schuurontwerp" van het gemeenschapshuis, andere stonden daar juist heel ver vanaf. In de bouwcommissie Kulturhusbewoners is, na professioneel advies van de architect, uiteindelijk gekozen voor het "spaceframe": een constructie van aluminium en glas die tussen kerk en gemeenschapshuis wordt geplaatst. Hier komt ook de centrale toegang. De voormalige buitenmuur van het gemeenschapshuis wordt vervangen door een vouwmuur, zodat er desgewenst één grote open ruimte kan worden gemaakt van de nieuw- en oudbouw gezamenlijk. Maar de wand kan ook dicht, bijvoorbeeld als er uitvaarten zijn in het oude gemeenschapshuis en de nabestaanden behoefte hebben aan privacy. Twee kleine ruimtes die eerst door de kerk werden gebruikt, de consistorie en de vergaderkamer, worden afgebroken. De ruimte die dan ontstaat, maakt straks integraal deel uit van de nieuwbouw. Binnen in dit verbindende deel worden een centrale ontmoetingshal en een foyer gerealiseerd, alsmede een koffiebar annex informatiebalie. Dit informatiepunt krijgt mogelijk een zorgloketfunctie. Bovendien wordt de vrijwilligers-

vacaturebank erbeheerd.'

Het dak aan de linkerkant van het oude Kruispuntgebouw wordt opgebroken en voorzien van een soort vide, waardoor er meer daglicht kan binnenvallen in het pand. Dit ruimtelijke effect wordt nog versterkt door het aanbrengen van een verticaal raam aan de voorkant van het gebouw.

Vrijwilligers De plaatselijke Welstandscommissie en de Monumentencommissie keurden het ontwerp van Maas Architecten onlangs beide goed. Men is nu nog in afwachting van goedkeuring van de provinciale Monumentenzorg, maar de verwachting is dat er medio mei 2007 begonnen kan worden met de bouw van het verbindende deel. De werkzaamheden in de kerk startten echter al eerder: in mei 2006 ging hoofdaannemer Hissink aan de slag. Stoevenbelt: 'Op dat moment was nog onzeker of de provinciale subsidies zouden worden toegekend en dus moest het werk voor eigen risico worden uitgevoerd. Maar we durfden het er wel op te wagen. De oude banken werden uit de kerk gehaald, er kwam vloerverwarming en de houten panelen aan de binnenkant kregen een fris verfje. De kosten van dit alles kunnen we relatief laag houden, omdat veel mensen vrijwillig een steentje hebben bijgedragen. Ze kwamen slopen, schilderen, metselen, timmeren. Die zelfwerkzaamheid was echt fantastisch! Voor de realisatie van het "spaceframe" zijn we wel heel afhankelijk van vaklui – die zetten de "glazen pui" er met een grote kraan in – maar door de grote inzet van

vrijwilligers kunnen we dit project naar verwachting toch relatief betaalbaar houden: de stichtingskosten van het Kulturhus zijn geraamd op bijna 720.000 euro.'

Gemeentecrisis Inmiddels is duidelijk waar dat geld vandaan moet komen, maar het was een hele puzzel. Stoevenbelt: 'Op een gegeven moment bleek uit de conceptbegroting dat de financiële gaten gedicht waren. Er zou een aanzienlijke som komen vanuit de dorps- en kerkelijke gemeenschap, we konden een beroep doen op fondsen en legaten, de gemeente zou een deel bijleggen en we wilden in aanmerking komen voor de provinciale Ondersteuningssubsidie Kulturhus en de Europese EPD (Enkelvoudig ProgrammeringsDocument) Oost-Platteland-subsidie – doelstelling 2: plattelandsontwikkeling. Met een kleine lening daar nog bij, zou het project dan financieel haalbaar zijn. Om echter in aanmerking te komen voor de EPD-subsidie, die aangevraagd wordt bij de provincie, moest de gemeente haar goedkeuring aan de subsidieaanvraag hechten en de bestaande exploitatie-subsidie voor de komende vijf jaar garanderen. De aanvraag moest bovendien vóór 15 september 2006 worden ingediend. Maar op 28 juli hadden we nog steeds geen besluit! De gemeente Lochem verkeerde namelijk in een diepe bestuurlijke crisis. Er was net een wethouder afgetreden en een fractie had zichzelf opgesplitst. We hebben toen wel even zitten zweten of het allemaal nog tijdig zou rondkomen. Gelukkig was dat uiteindelijk wel het geval: één dag voor de deadline kregen we het groen licht van de gemeente, zodat we de aanvraag toch tijdig op de bus konden doen en de subsidies werden toegekend!'

Cultuurcommissie Hoewel de opening van het Kulturhus nog even op zich laat wachten, wordt er al hard gewerkt aan een gezamenlijke programmering. Zo is de Cultuurcommissie (bestaande uit Stoevenbelt en vijf vertegenwoordigers van andere toekomstige

Kulturhusbewoners) reeds druk bezig met het samenstellen van het activiteitenprogramma. Stoevenbelt: 'Ervan uitgaand dat het Kulturhus in september 2007 opengaat, willen we voor die tijd in ieder geval de programmering tot en met december van dat jaar gereed hebben. Op dit moment denken we aan een programma-profiel waarin regionale aspecten als dialect en folklore worden verbonden met klassieke, serieuze kunstuitingen. Zo willen we troubadours uitnodigen die in de streektaal zingen. Daarnaast overwegen we tentoonstellingen te organiseren over onderwerpen die de mensen in het dorp aanspreken. Bijvoorbeeld over dominee Noordmans. Behalve geestelijk herder te Laren in de twintigste eeuw, was hij ook een van de belangrijkste theologen van de Nederlands Hervormde Kerk. Verder gaan we beeldend kunstenaars een podium bieden door expositieruimte beschikbaar te stellen.'

Het is de bedoeling dat de diverse verenigingen en organisaties die het Kulturhus straks bevolken, aansluiting zoeken bij het programma van de Cultuurcommissie. Stoevenbelt: 'Als wij bijvoorbeeld een toneelvoorstelling voor kinderen organiseren, kan de bibliotheek een boekenaanbod doen dat bij het thema van de voorstelling aansluit. Zo proberen we steeds nieuwe dwarsverbanden te leggen tussen de diverse deelnemers.'

Dirk Stoevenbelt: 'Ik dacht dat de verbouwing van het gemeenschapscentrum misschien op de een of andere manier betrokken kon worden bij het kerkelijke vernieuwingstraject. Via mijn werk was ik al op de hoogte met het fenomeen Kulturhus. Ik ben beleids-

medewerker bij Stichting Philadelphië, een landelijke netwerkorganisatie voor mensen met een beperking die zorg en/of ondersteuning nodig hebben. Deze stichting participeert in het eerste Kulturhus in Nederland, dat is gevestigd te Zwartsluis.'

Beheer In de komende periode zullen er tevens afspraken gemaakt worden in het huishoudelijk reglement over het gemeenschappelijk beheer van de ruimtes. Stoevenbelt: 'Binnenkort zal het stichtingsbestuur van het Kulturhus een commissie in het leven roepen voor het beheer. De leden van deze groep vertegenwoordigen de verschillende gebruikers, bewaken straks de naleving van het huishoudelijk reglement en regelen het dagelijks gebruik van het Kulturhus. Hierbij valt te denken aan organisatorische taken, zoals de afstemming rondom het gebruik van de ruimtes en de afspraken over schoonmaken.'

Koffie- en inloophuis Een speciale programma-commissie zal de maatschappelijke educatieve taak van het Kulturhus verder gaan vormgeven. Stoevenbelt: 'De maatschappelijke taak kan onder meer worden ingevuld

door de realisatie van een "koffie- en inloophuis", waar ouderen terecht kunnen voor een praatje. Dit wordt opgezet in samenhang met andere activiteiten, bijvoorbeeld de educatieve cursussen van de Plattelands Vrouwen Vereniging Vrouwen van Nu of het Rode Kruis Welfare. Zo vullen de maatschappelijke en educatieve functies elkaar mooi aan. Ook profiteren de Kulturhusbewoners op die manier van elkaars sterke kanten. We hopen dat er de komende tijd veel meer van dergelijke initiatieven ontstaan, waarbij de culturele, educatieve en maatschappelijke functies samenkomen en elkaar versterken. Hoe een en ander precies vorm gaat krijgen, weten we nu echter nog niet. Er komt binnenkort een nieuwe rondetafelconferentie voor alle Kulturhusparticipanten. Dan zullen we bespreken hoe we de samenwerking verder handen en voeten gaan geven, zodat we de Kulturhusgedachte nog beter kunnen uitdragen.'

de gezamenlijkheid

76

In Oldebroek werden de Kulturhusplannen in eerste instantie aangezwengeld door de gemeente. Inmiddels worden ze echter breed gedragen door de participanten, die zich in 2005 hebben verenigd in de Vereniging Kulturhus de Talter Oldebroek. De vereniging heeft een zevenkoppig bestuur, waarin zo'n beetje alle leeftijdscategorieën zijn vertegenwoordigd. Drijvende krachten vanaf het begin zijn Willem van Hattem (69), Michel Achter de Molen (26) en Marijke Mulder (23).

Nog geen twintig was Marijke Mulder toen ze betrokken raakte bij het Kulturhus project. Eigenlijk rolde ze er gewoon in, zo vertelt ze. 'Ik was in die tijd bestuurslid van JO (het jongerenwerk). Onze club was gevestigd in een krakkemikkig schoolgebouw. Al in de jaren negentig concludeerde de gemeente dat we daar niet al te lang meer konden blijven en werden we uitgenodigd om te praten over een oplossing. Zo doende raakte ik betrokken bij wat later het Kulturhustraject zou worden. En toen ik er eenmaal door gegrepen werd, wilde ik niet meer stoppen. Dat doe je ook niet, zo tijdens de rit, vind ik.' Die mening wordt gedeeld door Willem van Hattem (69): 'Waar je aan begonnen bent, dat maak je ook af. Dat is tenminste mijn instelling. Een paar jaar geleden was ik voorzitter van de Stichting Open Ouderenwerk. Ook wij hadden een onpraktisch zaaltje met een enorm grote paal middenin. Niet echt handig als je er bijvoorbeeld dansactiviteiten wilde organiseren. De gemeente wilde daarom ook met ons praten over een alternatief. Hoe dat eruit zou moeten zien, was toen trouwens nog een vraagteken. Was renovatie nog mogelijk of zou er nieuwbouw komen? En was het wellicht een idee om verschillende verenigingen samen onder één dak te brengen? Om alle mogelijkheden

in kaart te brengen, werd al in 1997 een extern bureau ingeschakeld. Dat onderzocht de diverse opties. Uit dit haalbaarheidsonderzoek kwam naar voren dat een multifunctioneel dorpshuis vernoemd de beste keus was.'

Kerngroep De plannen zouden vervolgens nog even door. Van Hattem: 'Actie werd er niet direct ondernomen. De gemeente ging eerst diverse partijen polsen om eens te horen of zij geïnteresseerd waren in zo'n multifunctioneel gebouw. Uiteindelijk bleek dat jeugdgroep JO, het Ouderenwerk, muziekvereniging Concordia – die eveneens in de avondse kleuterschool zat – en de muziekschool belangstelling hadden. Enkele verenigingen die hun zaakjes beter op orde hadden, moesten wat meer “gepusht” worden door de gemeente. Maar toen was er toch een flink aantal partijen bereid om over de plannen te praten.' Mulder: 'Tijdens die eerste bijeenkomsten waren er steeds zo'n achttien tot twintig deelnemers aanwezig. Je kunt je dus wel indenken dat die vergaderingen soms erg lang duurden! De gemeente stelde daarom voor een kerngroep op te richten, die intensief met de gemeente zou overleggen over de nadere uitwerking van de plannen. Mij werd gevraagd daarin plaats te nemen. Dat wilde ik wel. Ik

De gemeente Oldebroek bestaat uit de kernen Oldebroek, Wèzep, Hattembroek, 't Loo, Oosterwolde en Noorderinde. Er wonen bijna 23.000 burgers, van wie circa 3500 in Oldebroek en tweeduizend in het buitengebied. In het najaar van 2007 opent De Talter, het nieuwe Kulturhus dat wordt aangebouwd aan de sporthal met dezelfde naam, er zijn deuren. In deze accommodatie worden de functies welzijn, cultuur, zorgen educatie vormgeven. Participanten in het Kulturhus zijn:

jeugdgroep JO, stichting Open Ouderenwerk, peuterspeelzaal 't Mierenest, badmintonvereniging Bavero 96, volleybalvereniging Blauw-Wit, gymnastiekvereniging SOS, de ouderenadviseur en het maatschappelijk werk. Met de nabijgelegen bibliotheek zullen eveneens gezamenlijke activiteiten worden ontwikkeld. Het initiatief om te komen tot een Kulturhus kwam aanvankelijk vanuit de gemeente Oldebroek, maar werd al vrij snel ondersteund door de (beoogde) deelnemers. Inmiddels hebben de meesten van hen de Vereniging Kulturhus de Talter Oldebroek opgericht. Alleen de peuterspeelzaal participeert hier niet in; de bibliotheek echter wel.

Bestuursleden van het eerste uur zijn Willem van Hattem (69), Michiel Achter de Molen (26) en Marijke Mulder (23).

beseftte direct dat het voor mij ook een leerproces kon zijn om dit traject mee te maken. Ik steek er heel veel van op waar ik wellicht later nog eens iets aan heb.' Ook Van Hattem voelde er voor in de kerngroep plaats te nemen. 'De belangrijkste motivatie voor mij was dat ik op die manier mijn steentje kon bijdragen aan de komst van het dorpshuis. Zo'n voorziening is een voorwaarde voor een bloeiende verenigingsleven en daarom vind ik het belangrijk dat die er komt. Dus zegde ik mijn medewerking toe.'

Onafhankelijk Vervolgens bleek het behoorlijk lastig nog meer geschikte kandidaten te vinden. Van Hattem: 'Je doet dit werk vrijwillig en veel mensen hebben het nu eenmaal druk. Bovendien: als je al actief bent in je eigen vereniging heb je meestal geen zin om zo'n groot project er ook nog bij te doen. Vandaar dat uiteindelijk een aantal “onafhankelijken” – mensen die niet lid zijn van een vereniging of organisatie – zitting heeft genomen in de kerngroep. Zelf behoor ik daar inmiddels ook toe, want ik ben geen bestuurslid meer van de Stichting Open Ouderenwerk. Maar dit Kulturhustraject wil ik wel graag afmaken.'

Ervaring Een ander 'onafhankelijk lid' is Michiel Achter de Molen (26), wie ns vrie ndin lid is van muziekvereniging Concordia. 'Deze vereniging vertelde mij dat Concordia een afgezant zocht om na mens haar deel te nemen en vroeg of het niets voor mij was. Wa a rop ik dacht: waarom eigenlijk niet? Ik wilde graag vrijwilligerswerk doen en het leek me interessant om zo'n heel proces – van eerste idee tot de realisatie van een gebouw – van A tot Z mee te maken. Bovendien: ik werk zelf in de bouw en dan ben je meestal opdrachtnemer. Het leek me een mooie ervaring om ook eens aan de andere kant van de tafel te zitten.'

De Talter Aan Architectenbureau Nieuwe Ruimte uit Utrecht werd in 2001 gevraagd om in overleg met de participanten een programma van eisen te maken en vervolgens in 2002 een eerste ontwerp voor de nieuwbouw. In datzelfde jaar werd duidelijk waar het nieuwe dorps huis zou moeten verrijzen: bij De Talter (betekenis: schommel), de bestaande sporthal gelegen aan een plein met de bibliotheek, basisschool, tennispark en skeelerbaan. Van Hattem: 'Dat is een logische plek. De gemeente is eigenaar van die hal en bezit ook de grond daar.' Tevens konden de beoogde partners hun zegje doen: muziekvereniging Concordia, muziekschool Noordwest-Veluwe, jeugd roep JO, stichting Open Ouderenwerk, peuterspeelzaal 't Mierenest, badmintonvereniging Bavero 96, volleybalvereniging Blauw-Wit, gymnastiekvereniging SOS, de oudere adviseur en het maatschappelijk werk. Van Hattem: 'Alle partijen hadden natuurlijk hun eigen wensen ten aanzien van het ontwerp. Op dat moment had de Kulturhusgedachte nog niet echt postgevat en keek men vooral vanuit de eigen belangen naar het idee.'

In 2003 werd duidelijk dat de provincie de komst van Kulturhusen in kleine kernen wilde stimuleren. Van Hattem: 'Vanaf dat ogenblik is de inzet steeds geweest dat wij hier in Oldebroek ook zo'n Kulturhus wilden. "Gezamenlijkheid" werd toen wel degelijk een aandachtspunt.'

Tripje Hoe de Kulturhusgedachte van gezamenlijkheid in Oldebroek uitgedragen zou moeten worden, was op dat moment echter nog de vraag. Marijke Mulder: 'We vonden het moeilijk ons iets concreets bij het Kulturhusconcept voor te stellen. Een tripje naar Denemarken zorgde voor

meer duidelijkheid. Op uitnodiging van de provincie gingen Michiel en ik, samen met vertegenwoordigers van andere Gelderse Kulturhusen-in-oprichting, een aantal Deense Kulturhusen bekijken. Dat is heel inspirerend geweest. Door de reis kregen we veel meer zicht op wat een Kulturhus is en kan zijn. We kwamen erachter dat geen twee Kulturhusen hetzelfde zijn: ze worden allemaal door heel verschillende clubs van samenwerkingspartners gerund. Ook zagen we heel luxe Kulturhusen en heel armoedige. Bovendien leggen ze allemaal andere accenten. De een heeft veel aandacht voor kunst, de ander doet meer met sport. Er zijn zelfs Kulturhusen met een eigen museumje of bioscoopzaal! Voorts werd ons duidelijk dat geen enkel Kulturhus van de ene op de andere dag gerealiseerd is: ze hebben allemaal een lange aanloopfase gekend. Daardoor konden we onze eigen situatie wat beter

relativeren. We waren op dat moment immers ook al een aantal jaren bezig.' Achter de Molen: 'Toch verschilt de Deense situatie in een aantal opzichten ook fundamenteel van de Nederlandse. Zo worden de meeste Kulturhusen draaiende gehouden door vrijwilligers. Als ik het goed begrepen heb, verplicht de Deense overheid mensen zonder baan min of meer om vrijwilligerswerk te doen in ruil voor een uitkering. Daardoor zitten sommige Kulturhusen enorm goed in hun personeel. Dat is in Nederland toch wel anders, denk ik.'

Subsidie Eenmaal terug in Nederland, rees de vraag hoe verder te gaan met de eigen plannen. Van Hattem: 'De gemeente was al een tijdje op zoek naar financiële middelen. Het Kulturhus – plus de herinrichting van het plein – was begroot op zo'n 2,8 miljoen euro, exclusief BTW. Inmiddels was duidelijk geworden dat we waarschijnlijk wel subsidie konden krijgen vanuit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling Leader+ en via de Kulturhusregeling van de provincie. Dat klopte: uiteindelijk leverden beide subsidiepotten ons zo'n 5,5 ton op. Daarenboven zegde de gemeenteraad op 21 juli 2005 toe dat er ruim twee miljoen euro beschikbaar kwam voor de bouw van het Kulturhus. Een deel daarvan kwam voort uit de verwachte opbrengst van de verkoop van de gronden van de bestaande behuizingen van JO, Concordia en de peuterspeelzaal aan een projectontwikkelaar. Daarnaast sloot de vereniging Kulturhus De Talter een lening af van 90.000 euro. Kortom: het geld was er. We gingen een nieuwe fase in.'

Vereniging Een fase, waarin een aantal zaken geformaliseerd moest worden. Van Hattem: 'Het Kulturhus die nu een bestuur, statuten en een huiselijk reglement te krijgen. Hoe dat allemaal precies vorm moest krijgen, was een lastige vraag. Wij hebben hierover herhaaldelijk overlegd met de ambtenaren en wethouder André Maat van Oldebroek. Ook zijn wij gaan praten met besturen van dorps- en buurthuizen. Uit hun praktijkverhalen begrepen wij dat een stichting vaak wat op afstand staat van de gebruikers van een accommodatie, terwijl een vereniging haast automatisch een grotere betrokkenheid genereert. Na deel van een vereniging is wel dat iedereen meebeslist, waardoor het lang kan duren voordat er spijkers met koppen worden geslagen. Bovendien bestaat de kans dat

verenigingsleden te veel denken vanuit hun eigen straatje en te weinig vanuit het belang van het Kulturhus. Na gesprekken met de deelnemers in Oldebroek ben ik er echter van overtuigd geraakt, dat dit hier wel zal meevallen.' En zo werd in 2005 de Vereniging Kulturhus de Talter Oldebroek opgericht. Alle toekomstige Kulturhusbewoners participeren hierin, behalve de peuterspeelzaal. De bibliotheek, die een eigen vestiging heeft, participeert wel in de vereniging.

Behalve Van Hattem, Mulder en Achter de Molen bestaat het bestuur uit nog vier anderen: Jantje Schoeber-van de Streek, Peter Bos, Wim Vierhuizen en Jan Visser. Mulder: 'Het leuke is dat dit bestuur qua leeftijd een mooie doorsnede vormt van de bevolking: er zitten twintigers, veertigers, vijftigers en zestigers in. Ondanks die grote leeftijdsverschillen, kunnen we goed met elkaar werken. Natuurlijk zijn er wel eens meningsverschillen, maar het is nog nooit geëscaleerd. We komen er altijd heel goed uit samen.'

Aankoop Ook de samenwerking met de gemeente is steeds uitsteeke nd verlopen. Van Hattem: 'Via een periodiek overleg, staat deze ons steeds met raad en daad terzijde. We krijgen bovendien "da gelijkse" ondersteuning, die voor ons van onschatbare waarde is.'

Recentelijk, in 2006, nam de vereniging zelfs sporthal De Talter van de gemeente over. Van Hattem: 'De gemeente haant een privatiseringsbeleid voor accommodaties en wil het Kulturhus De Talter niet zelf in beheer houden. Het was bovendien fiscaal aantrekkelijk om de hal van de hand te doen. Daarom hebben wij dit voor het symbolische bedrag van één euro overgenomen. De verhuurchten zijn ook aan ons overgedragen. Dit betekent dat wij vanuit de huuropbrengsten van de diverse participanten straks de bedrijfsleider van het Kulturhus kunnen betalen. Momenteel is de zoektocht naar zo'n beheerder – een schap met vijf poten – in volle gang. Overigens: de sporthal kan zichzelf niet bedruipen. Het tekort op de exploitatie wordt nu nog door de gemeente betaald. Als het Kulturhus er eenmaal staat, gaat dat bedrag rechtstreeks als jaarlijkse subsidie naar de vereniging.'

Aanbesteding Zo ver is het nog niet. Voorlopig is de bouw van het Kulturhus nog in volle gang. Van Hattem: 'Dat er nu eindelijk gebouwd wordt, is op zichzelf eigenlijk

al een feestje waard. Even zag het ernaar uit dat we toch geld tekortkwamen. Toen we het project hadden aanbesteed, bleek geen enkele aannemer het te kunnen maken voor het bedrag dat wij in ons hoofd hadden. Er zat dus niets anders op dan het ontwerp aan te passen. Als e ige naar wilden wij echter niet te veel inleveren op de kwaliteit.' Achter de Molen: 'We gingen dus weer om de tafel met de gemeente, de architect en de aannemer, Prins Bouw. Iedereen deed diverse voorstellen om onderdelen uit het ontwerp te schrappen. Soms waren we het snel eens. Zo is bijvoorbeeld besloten om de grote automatische draaideur van de centrale ingang te vervangen door gewone automatische deuren. Dat was een ingreep waar we allemaal wel mee konden leven. Maar toen de aannemer voorstelde het podium in de grote zaal te laten vervallen, hebben wij dat uit alle macht tegengehouden. Dat wilden we absoluut niet! Ten slotte is er toen een compromis bereikt. De gemeente heeft beloofd het podium te betalen en wij leveren het toneelgordijn. Inmiddels hebben we een sponsor gevonden die dit wil betalen.' Van Hattem: 'Door enerzijds alternatieven te zoeken voor onderdelen die binnen de begroting niet haalbaar bleken en anderzijds sponsors aan te trekken, kwamen we een heel eind. Maar pas toen de gemeente op initiatief van wethouder Maat opnieuw de portemonnee trok, kregen we de begroting rond. Zonder op de kwaliteit in te leveren, gelukkig.'

Commissies De bouw van het Kulturhus wordt met argusogen gevolgd door de bouwcommissie: een bestuursafvaardiging die regelmatig met de architect en gemeente aan tafel zit om de problemen die zich gaandeweg voordoen, op te lossen. 'Het eerste akkefietje hebben we

inmiddels al achter de rug,' zucht Achter de Molen 'Bij het bouwrijp maken van het terrein werd nog een dikke gasbuis in de grond ontdekt, die eerst moest worden verwijderd. Dat heeft nog behoorlijk wat tijd gekost, waardoor de bouw iets later is gestart dan gepland. Desondanks verwachten we dat het Kulturhus in het najaar van 2007 kan opengaan.' 'Dat geeft ons nog een jaar de tijd om een goed activiteitenprogramma op poten te zetten,' vult Mulder aan. 'Momenteel zijn we daar heel druk mee bezig. Er is een activiteitencommissie opgericht, bestaande uit twee bestuursleden, een sociaal-cultureel werker, twee mensen van Concordia en een onafhankelijk lid. Samen hebben zij inmiddels een conceptprogramma opgesteld van elf samenwerkingsactiviteiten, die door speciale werkgroepjes nader worden ingevuld. Zo is er inmiddels een clubje mensen dat zich bezighoudt met het maken van een website met daaronder de activiteitenkalender. Een andere groep organiseert een multi-

Het Kulturhus concept gaat vooral over
gezamenlijkheid – en dan met name
over het bijeenbrengen van mensen van
verschillende leeftijdsgroepen.

Ouderen, jongeren, gezinnen met
kinderen, kortom: het Kulturhus is een
centrum voor de hele bevolking. Vaak
gaat het ook om het faciliteren van de
activiteiten die mensen zelf aandragen.

Het is zaak deze wensen van de deelnemers goed te inventariseren, maar vooral veel tijd uit te trekken om met elkaar op één lijn te komen. Je moet anderen in jouw keukens laten kijken en al plannen maken en oplossingen bedenken waarvan iedereen de meerwaarde inziet. Met andere woorden: het moet een plan van iedereen worden, waarin samenwerking concreet gestalte krijgt. Als dit niet voldoende gebeurt, loopt men later – wanneer de accommodatie klaar is – tegen het probleem op dat het Kulturhus niet optimaal wordt gebruikt.

sporttoernooi. Er zijn groepjes voor de organisatie van het openingsfeest en een muziekfestival. En er is een werkgroep die nadenkt over de inrichting van een infocentrum: een plaats waar informatie van het ouderen-, vrijwilligers-, jongeren-, en maatschappelijk werk wordt verzameld. Bovendien zal ook de bibliotheek meedoen. Het Kulturhus ligt aan hetzelfde plein als de bibliotheek; we vinden het daarom logisch om waar mogelijk samen op te trekken.'

Workshops Dankzij de diverse werkgroepen en commissies, leren de toekomstige bewoners van het Kulturhus elkaar steeds beter kennen. Daar heeft de

gemeente Oldebræk trouwens ook een aandeel in. Om de deelnemers met elkaar vertrouwd te maken, organiseert deze regelmatig workshops voor hen. Mulder: 'Tijdens zo'n workshop werk je samen met mensen uit andere verenigingen, onder meer aan opdrachten. Zo moesten we eens een papieren brug maken. We kregen papier, plakband en schaar en het verzoek er iets moois van te maken. Dat is ons gelukt. We bouwden een prachtige brug.' Van Hattem: 'Niet alleen letterlijk, maar ook figuurlijk. Door deze workshops bouwen we bruggen naar elkaar. Daardoor zitten we straks, als we het Kulturhus daadwerkelijk gaan bewonen, hopelijk al aardig op één lijn met z'n allen.'

de financiering

84

In Boven-Leeuwen kwam het idee om een Kulturhus te bouwen in eerste instantie vanuit de bevolking, al kreeg het plan snel bijval van de politiek. Toch had het nog heel wat voeten in de aarde, voordat de zaak rond was. Belangrijkste obstakel: geld. Keer op keer bleken de aangeboorde financiële bronnen ontoereikend en moest men op zoek naar nieuwe middelen. Uiteindelijk met succes. 'Dankzij ons doorzettingsvermogen komt het Kulturhus er tóch!'

Boven-Leeuwen maakt deel uit van de gemeente West Maas en Waal, die ook de dorpen Alphen, Altforst, Appeltern, Beneden-Leeuwen, Dreumel, Maasbommel en Wamel omvat. Er wonen 2200 mensen in Boven-Leeuwen. In het voorjaar van 2008 opent het Kulturhus er zijn deuren. Dit vormt straks – samen met de aanpalende kerk, de directe omgeving en 29 nieuwe woningen – het nieuwe dorpshart. Het Kulturhus

biedt onderdak aan de functies educatie, welzijn, zorg, sport en cultuur. Gebruikers zijn onder meer een basisschool, een zorgservicepunt, diverse sportclubs, een peuterspeelzaal, toneel- en muziekverenigingen en een welzijnsinstelling. Om deze allemaal op één lijn te krijgen, werd ambtenaar Her Verheijden aangesteld als algemeen projectleider. Samen met wethouder Gerard Zondag vormde hij een tandem die het project voortvarend ter hand nam. Zondag: 'Na iedere tegenslag pepten we elkaar op en gingen we er weer voor.'

86 De dag van het interview, 16 oktober 2006, is een heuglijke dag voor Gerard Zondag (wethouder van de gemeente West Maas en Waal) en voor Her Verheijden (senior beleidsmedewerker Welzijn en projectleider van het Kulturhustraject). Op deze zonnige herfstochtend wordt namelijk in Boven-Leeuwen begonnen met de sloop van het oude gymlokaal. Op de plaats van het gesloopte pand verrijst het nieuwe Kulturhus.

Het idee om een Kulturhus neer te zetten, kwam destijds van een groep burgers uit Boven-Leeuwen, vertelt Zondag. 'In 2001 kwamen die met het voorstel een nieuw dorps-huis te bouwen dat het oude, de Leeuwenburcht, zou moeten vervangen. Rondom die nieuwbouw zou dan direct een dorps hart gecreëerd kunnen worden, zo suggereerden ze. Zo'n echt hart ontbrak in Boven-Leeuwen namelijk nog. Het idee van deze initiatiefgroep werd al vlug opgepikt door de Federatie Dorpslijsten, afdeling Boven-Leeuwen, die er een thema van maakte bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2002. Toen de Federatie Dorpslijsten vervolgens met een meerderheid aan raadszetels in de raad kwam en de coalitie vormde, besloot deze vaart te zetten achter de plannen. Overigens werden deze wel raadsbesluiten gedragen. Al snel bleek echter dat een nieuw dorps-huis er niet van de ene op de andere dag zou komen. De gemeente moest bezuinigen en kon niet veel middelen vrijmaken voor de realisatie ervan.'

Stuurgroep In diezelfde tijd werd gelukkig ook duidelijk dat de provincie Gelderland de leefbaarheid in kleine kernen en stadswijken wilde stimuleren door de realisering van Kulturhusen. Her Verheijden: 'Gedeputeerde Esmeijer liet weten dat hij – om te beginnen – drie pilots wilde subsidiëren. Voor ieder project was 250.000 euro beschikbaar. De initiatiefgroep is zich toen gaan afvragen of Boven-Leeuwen niet voor een dergelijke subsidie in aanmerking kon komen. Waarna de gemeente een stuurgroep in het leven riep om die kwestie nader te onderzoeken. In de stuurgroep participeerden onder meer vertegenwoordigers van de initiatiefgroep, de stichting Primair Onderwijs Maas en Waal (SPOM), woningstichting Riviereengebied, Zorggroep Maas en Waal, de peuterspeelzaal, een vertegenwoordiger van de directie van de Mariaschool, twee wethouders, vele vrijetijds- en sportverenigingen en ikzelf.' De groepsleden onderzochten hoe

het Kulturhus eruit zou moeten zien: welke functies moest het herbergen, welke partijen wilden meedoen, hoe konden zij het gezamenlijk beheer en de gemeenschappelijke programmering goed vormgeven? Vervolgens werden hun bevindingen vertaald in een subsidieaanvraag.

Subsidie Begin 2003 werd de aanvraag ingediend bij de provincie. Deze ging vergezeld van een intentieverklaring, die was ondertekend door maar liefst 43 verenigingen en instellingen. In de verklaring spraken zij de wens uit gezamenlijk in een Kulturhus te participeren. Verheijden: 'Om voor de subsidie van de provincie in aanmerking te komen, moesten we echter ook aan een aantal voorwaarden voldoen. In eerste instantie leek dat te lukken, want de aanvraag werd gehonoreerd. Blijkbaar spraken

onze ideeën de provincie aan. Een mooie opsteker; we beschouwden het als een teken dat ze ons project haalbaar, nuttig en wenselijk vonden. Niettemin leek kort daarop de subsidie aan onze neus voorbij te gaan, omdat we onze plannen niet helemaal rond kregen binnen de gestelde termijn. Gedeputeerde Staten lieten weten dat het bedrag in een later stadium alsnog beschikbaar kon worden gesteld, maar dan moesten we wel eerst zorgen dat we alles goed op een rijtje hadden. Uit een interne haalbaarheidsstudie van de gemeente bleek evenwel dat het project financieel niet viel af te dekken, subsidie of niet. Toen zaten we wel even met de handen in het haar. We vroegen ons af waar we in hemelsnaam aan begonnen waren. En ofschoon we elkaar weer uit het moeras probeerden te trekken, viel dat op dat moment bepaald niet mee.'

Denemarken Uiteindelijk was er een reisje naar Denemarken voor nodig om de bevoegde heid terug te brengen. Zondag: 'De provincie had deze trip georganiseerd voor de vertegenwoordigers van de diverse Gelderse Kulturhusen-in-oprichting. De bedoeling was om eens van de Denen te horen hoe zij hun Kulturhusen van de grond hadden weten te tillen - het concept is daar immers ontstaan en heel wijdverbreid. Welke problemen waren de Denen tegengekomen en hoe hadden ze die overwonnen? Wat konden wij daarvan leren? Tot onze verbazing bleek dat ook in Denemarken de oprichting van een Kulturhus zelden vlekkeloos verlopen was. Haast overal waren er wel problemen gerezen: over de samenwerking, de vormgeving van het gebouw en natuurlijk over geld. Het werd ons echter ook duidelijk dat dit soort obstakels overwonnen kan worden. Als er iets naar voren kwam uit alle verhalen,

dan was het wel dat tegenslagen erbij horen. Met een behoorlijk dosis doorzettingsvermogen en veel creativiteit kun je echter uiteindelijk toch een Kulturhus neerzetten, zo was de boodschap. Doordat we dit met eigen ogen zagen, werden we opnieuw heel enthousiast voor het Kulturhus. Met hernieuwde energie keerden we terug naar Nederland.'

Optocht Ook het College van B&W wilde het nog niet opgeven. Het haalbaarheidsonderzoek vond uiteindelijk geen genade in de ogen van B&W en daarom werd een externe partij ingeschakeld om het 'majeuere complexe project' nogmaals onder de loep te nemen. Dit werd bureau Complan. Dat stelde een programma van eisen op, schreef een beheer- en bedrijfsplan en maakte een nieuwe financiële opzet. Zo ndag: 'Uit die opzet werd duidelijk dat

er een budgetverzwaring van jaarlijks 96.000 euro nodig was om de plannen te kunnen realiseren, boven op de ton die al beschikbaar was. Anders werd de exploitatie vanuit de gemeente een probleem. De gemeentelijke lasten met betrekking tot het Kulturhus omvatten jaarlijks de huurkosten van de school, de peuterspeelzaal, de gymzaal en het exploitatie tekort van de Stichting Kulturhus. De dekking hiervoor was niet voldoende. Om de Kulturhusplannen toch te kunnen uitvoeren, werd daarom in 2004 de Onroerende Zaakbelasting (OZB) verhoogd met 2,5 procent. Dit leverde de gemeente 80.000 euro extra per jaar op. Toch zaten we nog steeds met een gat van 16.000 euro op jaarbasis.'

Desondanks kwamen de Kulturhusplannen in juli 2005 in de gemeenteraad. Zondag: 'De bewoners uit Boven-

Leeuwen kwamen die dag in een optocht naar de raadsvergadering. Zo hoopten ze hun wensen nog eens kracht bij te zetten en de raadsleden ervan te overtuigen dat het Kulturhus er echt moest komen. Blijkbaar met succes, want de gemeenteraad gaf nu het groene licht en stelde 4,4 miljoen euro krediet beschikbaar. Dit bedrag was bestemd voor het dekken van de voorbereidingskosten, de kosten voor de realisering van het Kulturhus en de kosten voor de inrichting van de openbare ruimte, zoals het bouwrijp maken van de grond en het aanleggen van de infrastructuur.' Het jaarlijks tekort voor de gemeente was daarmee echter nog niet afgedekt; naar een oplossing (16.000 euro op jaarbasis) werd naarstig gezocht. In de tussentijd ging de ontwikkeling van de Kulturhusplannen echter gestaag verder. Verheijden: 'We vertrouwden erop dat we voor de laatste financiële problemen ook wel een oplossing zouden vinden.'

Jongensschool Op de plaats waar straks het Kulturhus verrijst, bevindt zich nu nog een oude gymzaal. Verheijden: 'Die gaat tegen de vlakte. Ook staat er een monumentale jongensschool uit 1930. Deze vormt een zogeheten "cultuurhistorisch ensemble", samen met een kerk en de woning van het voormalig schoolhoofd. De jongensschool wordt geïntegreerd in het nieuwe Kulturhus. De gevel blijft staan en ook een deel van het interieur, waaronder de hoge plafonds, wordt gerenoveerd. In de voormalige jongensschool komt straks een café – waarvoor we overigens nog een uitbater zoeken – en een zorgservicepunt. De bovenverdieping wordt een berging. Bovendien is een ruimte bestemd voor de modelspoorclub, die deze naar eigen smaak en behoefte kan inrichten.'

De voormalige jongensschool wordt verbonden met een nieuw te bouwen gymzaal annex theaterzaal met podium en daaronder – verdiept – kleedruimte. Ook worden er een peuterspeelzaal en een vergaderfaciliteit gerealiseerd. Op de bovenverdieping komt een repetitieruimte, die tevens voor andere doeleinden benut kan worden. Tot slot verhuist ook de basisschool – de Mariaschool – naar een eigen "poot" in het Kulturhus. Vijf bejaardenwoningen worden gesloopt om plaats te maken voor het schoolplein en parkeergelegenheden bij de nieuwe school. Op de plaats van de oude Mariaschool komen 29 nieuwe (zorg)woningen: 23 sociale huurappartementen en zes eigenwoningen.

Kwartiermakers Samen vormen de drie delen (basisschool, jongensschool en gymzaal) straks het nieuwe Kulturhus. De precieze vormgevingen indeling van het Kulturhus is het resultaat van een samenwerking tussen de toekomstige gebruikers – de kwartiermakers – Complan en de architect, bureau GAJ Architecten uit Arnhem. Zo ndag: 'de kwartiermakers hebben veel invloed gehad op zowel het voorlopige als het definitieve ontwerp. Dat vinden we ook heel logisch: het wordt hun "honk", dus moet het zijn afgestemd op hun wensen.' Verheijden: 'Natuurlijk gold ook bij dit proces: zoveel hoorden, zoveel zinnen. Het was niet altijd eenvoudig om de verschillende verlangens van de gebruikers in een uitvoerbaar plan te vertalen; het moest derhalve een aantal keren worden bijgesteld. Zo bleek op een gegeven moment op basis van recente leerlingprognoses, dat de school meer lokalen nodig had dan oorspronkelijk was gepland: tien in plaats van acht. Ook het podium diende anders te worden vormgegeven dan aanvankelijk gedacht. Het Kulturhus viel na de noodzakelijke aanpassingen ineens 615 vierkante meter groter uit. Het wordt nu geen 2235 vierkante meter groot, maar 2850. Door die aanpassing hadden we echter ineens toch weer te weinig geld om te kunnen bouwen. Dat probleem is uiteindelijk ondervangen doordat de gemeente het budget nog heeft verruimd met 1,1 miljoen euro en doordat de provinciale subsidie hoger uitviel dan verwacht. Nu hadden we in totaal een krediet van 5,5 miljoen euro ter beschikking en dat was voldoende. Toen ik dat hoorde, was ik behoorlijk opgelucht. Het is erg fijn om te weten dat een project waarin je zoveel tijd hebt gestoken, ook daadwerkelijk kan doorgaan.'

Exploitatie Vanaf het moment dat duidelijk werd dat het Kulturhus er komt, zijn de kwartiermakers (tevens leden van het bestuur-in-oprichting van het Kulturhus) druk aan de slag gegaan met het toekomstige beheer, de programmering van activiteiten en de exploitatie. Verheijden: 'De inspanningsverplichting van 16.000 euro – het reeds genoemde financiële gat – die de gemeenteraad heeft opgelegd, is dankzij een verlaging van het rentepercentage van vijf naar vier procent, waardoor de kapitaallasten lager uitvallen, en een hoge re-ISV-subsidie (Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing) dan geraamd, teruggebracht naar 6.500 euro per jaar. In oktober 2006 bleek bovendien dat we ook nog eens vijf ton subsidie kregen

vanuit de regeling voor brede scholen van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Daarmee wordt in ieder geval ruimschoots voldaan aan het restant van de inspanningsverplichting.'

Zondag: 'De gemeente stelt nu jaarlijks 65.000 euro beschikbaar voor de exploitatie van het Kulturhus, maar de rest moeten de participanten zelf binnenbrengen. Bijvoorbeeld door verhuur, via horeca-activiteiten en door het organiseren van betaalde activiteiten, zoals exposities of toneelavonden.' Verheijden: 'De activiteiten die traditioneel in het dorpshuis en in de gymzaal plaats-

vonden, verhuizen naar het Kulturhus. Daarnaast gaan de partijen uiteraard ook gezamenlijk programmeren. Op welke manier die samenwerking precies gestalte zal krijgen, is in dit stadium echter nog niet bekend.'

Dorpshart Hoe dan ook: Boven-Leeuwen is er druk mee. Zondag: 'Vanaf het begin leefden de Kulturhusplannen in de gemeenschap. Daardoor hoefden we nauwelijks extra steun te mobiliseren. Het draagvlak was al groot en men was steeds bereid een steentje bij te dragen: door deelname aan de diverse overleggen en werkgroepen, maar ook financieel. Zo is er tegen de genoemde OZB-verhoging verbazingwekkend weinig geprotesteerd. Misschien ook wel logisch. De lokale politiek streeft ernaar om in iedere kern zoveel mogelijk voorzieningen te realiseren, omdat de inwoners dat willen. Maar voorzieningen kosten natuurlijk geld. Burgers beseffen dat terwege en zijn ook bereid hiervoor in de buidel te tasten. Ze weten dat ze er

Een van de voorwaarden bij toekenning van Kulturhus-subsidie door de provincie, is dat het Kulturhusplan financieel gedekt moet zijn. Ondanks de provinciale bijdrage en in veel gevallen tevens Europese subsidie, blijft het voor een gemeente vaak lastig de financiële eindjes aan elkaar te knopen. Mogelijke oplossingen zijn: verkoop van de oude panden, inbreng van de participanten en het zoeken van commerciële partners. In West Maas en Waal bleek er voldoende draagvlak voor verhoging van de Onroerende-zaakbelasting.

iets moois voor terugkrijgen. Boven-Leeuwen beschikt straks immers eindelijk over een echt mooi dorpshart rondom Kulturhus en kerk. En dat is precies wat de bewoners willen.' Ook tegen de sloop van de bejaardenwoningen is nauwelijks protest aangetekend. Zondag: 'De bewoners van de vijf te slopen huizen hebben vervangende woonruimte aangeboden gekregen. Ofschoon ze gehecht waren aan hun eigen stekje, zijn ze toch vrijwel zonder morren vertrokken. Ze vonden de komst van een Kulturhus gewoon nog belangrijker dan hun oude woning. "Dat is goed voor het voortbestaan en de leefbaarheid van het dorp," zo zeiden zij. "Dan krijgt het dorp tenminste een echt hart." Daar hadden ze wel een verhuizing voor over.' Zondag is onder de indruk van deze houding: 'De instelling van die mensen – de liefde die ze koesteren voor het dorp – is echt aangrijpend'

Doorzettingsvermogen Die positieve houding maakte het makkelijker om gemotiveerd te blijven. Zondag: 'Ik heb dit project vol overtuiging kunnen doen. Natuurlijk, het was niet altijd eenvoudig. Al met al heeft het best wat voeten in de aarde gehad voordat we de plannen definitief rond hadden. Het was soms moeilijk om de moed niet te laten zakken. Maar we bleven er allemaal in geloven en zetten door, ook als het even tegengaat. Her Verheijden en ik, als projectleider en portefeuillehouder, voelden ons enorm betrokken. Met name Her ging steeds opnieuw met alle partijen om de tafel om naar hun standpunten te

luisteren en de neuzen zoveel mogelijk dezelfde kant op te krijgen. Want alleen als de burgers, het gemeentelijk apparaat en de politiek eersgezind zijn, heeft zo'n project kans van slagen. Gelukkig wilden alle betrokkenen de verpaupering van de kleine kerken tegengaan: we hadden dezelfde belangen. Toch waren we het niet altijd eens. Door regelmatig de koppen bij elkaar te steken, lukte het echter steeds opnieuw om eruit te komen.' Verheijden: 'We hebben veel overlegd. Onder meer met de stuurgroep, de projectgroep die de stuurgroep adviseerde, en met de kwartiermakers. Met hen heb ik trouwens uitstekend samengewerkt: ze zijn kundig, realistisch en enthousiast. Ook de samenwerking met collega-ambtenaren van verschillende afdelingen is in grote lijnen goed verlopen. Tot mijn voldoening. Ik zit vlak voor mijn VUT en het is prettig om een lange gemeentelijke carrière met zo'n mooi resultaat te kunnen afsluiten. Als ambtenaar zal ik niet meer betrokken zijn bij de opening van het Kulturhus in 2008, maar als betrokken burger kom ik zeker kijken.' Zondag: 'Ook ik zal er natuurlijk bij zijn. Ik ben zeer nieuwsgierig naar het eindresultaat van zo'n intensief proces! Terugkijkend durf ik overigens wel te zeggen dat doorzettingsvermogen en draagvlak een absolute must zijn gebleken om dit project tot een goed einde te brengen. Ook was het cruciaal dat de projectleider de tijd en ruimte had om aan de Kulturhusplannen te werken. Doordat aan die voorwaarden was voldaan, kunnen we deze plannen nu realiseren. Dat stemt ook ons tevreden.'

de dynamiek

92

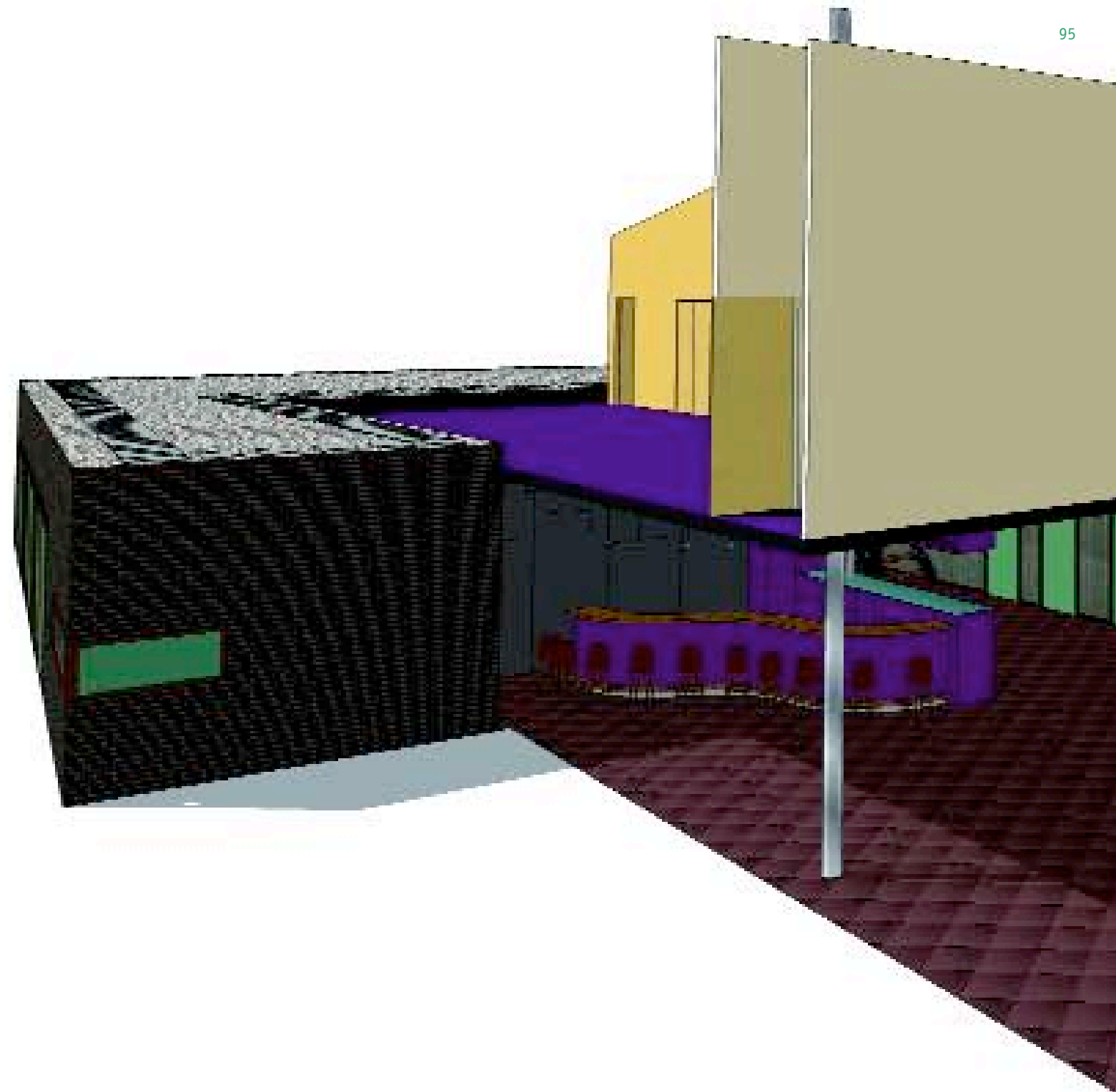
Het bouwen van een Kulturhus is een spannende ontdekkingsreis. Onderweg dienen zich verrassende en onbekende keuzemomenten aan, die een beroep doen op de flexibiliteit en creativiteit. Bijvoorbeeld: in welke volgorde 'tackelen' we de vragen rond bouw, programmering en management? En: wanneer en hoe betrekken we de lokale bevolking in het communicatie- en informatieproces? Of, meer praktisch: wat te doen met het fiscale aspect? Op alle genoemde punten heeft men in Kootwijkerbroek leergeld betaald, bekent Sybold Herder. De projectleider van de gemeente Barneveld over de ervaringen in de Gelderse Vallei.

Het Kulturhus in Kootwijkerbroek is een initiatief van Plaatselijk Belang Kootwijkerbroek, Vereniging Dorpshuis Kootwijkerbroek, Woningstichting Barneveld, huisarts Kroon en gemeente Barneveld. In de te bouwen centrale gemeenschapsvoorziening worden diverse functies samengebracht. Het Kulturhus (geplande opening: maart 2008) zal niet alleen onderdak bieden aan de 37 verenigingen die reeds in het huidige Dorpshuis verenigd zijn, maar ook aan de openbare bibliotheek, het ouderen- en jongerenwerk en de muziekschool, terwijl het naastgelegen woon- en gezondheidscentrum (opening: november 2007) diverse medische faciliteiten combineert met veertig zorgwoningen voor senioren. De subsidietoekenning door de Provincie Gelderland op 20 maart 2006 heeft geleid tot de aanstelling van een projectleider, Sybold Herder, wiens taak het is alle neuzen in Kootwijkerbroek dezelfde kant op te houden. Het ondernemende Gelderse dorp is met zijn vijfduizend inwoners een van de negen kernen die behoren tot de gemeente Barneveld (Barneveld, De Glind, Garderen, Kootwijk, Kootwijkerbroek, Stroe, Terschuur, Voorthuizen en Zwartebrak). Landelijk geniet de gemeente vooral bekendheid door haar hoge concentratie pluimveehouderijen, maar daarmee wordt het veelzijdige Kootwijkerbroek geen recht gedaan.

'Paradoxaal genoeg is de voortgang van het Kulturhus in Kootwijkerbroek enige tijd vertraagd, na dat de provincie Gelderland op 20 maart 2006 had besloten onze subsidieaanvraag te honoreren,' bekent Sybold Herder, sinds augustus 2006 als projectleider verantwoordelijk voor een gesmeerd vervolg op de ooit zo hoopvol gestarte operatie. 'Men schrok er nogal van dat alles nu – volgens voorschrift – echt binnen twee jaar gerealiseerd zou moeten worden. Om die reden is het project "uit de lijn" gehaald en overgeplaatst naar het ontwikkelingsbedrijf van de gemeente. Mijn rol is vooral coördinerend, sturend en enthousiasmerend van aard. Er moet een gebouw komen, er moet een programma komen en uiteraard moet er een organisatie van het Kulturhus komen, die verantwoordelijk is voor de beheerfase. De participanten moeten het uiteindelijk waarmaken. Met andere woorden: met inhoudelijke zaken hou ik me slechts beperkt bezig, want als het Kulturhus er eenmaal staat, doe ik weer een stapje terug en moet het gebouw zelfstandig functioneren.'

Twee gebouwen Beter gezegd moeten de twee gebouwen functioneren, want het toekomstige Kulturhus in Kootwijkerbroek zal feitelijk bestaan uit twee panden. Gebouwen die – op een tussenliggende afstand van circa dertig meter – met het 'gezicht' naar elkaar toe staan. Opdrachtgever van het eigenlijke Kulturhus (met zaalruimtes voor diverse activiteiten) is Vereniging Dorpshuis Kootwijkerbroek, de overkoepelende club van in totaal 37 lokale verenigingen. Het aanpalende gebouw betreft het woon- en gezondheidscentrum, dat wordt neergezet in opdracht van Woningstichting Barneveld. Het woongedeelte van dit complex zal bestaan uit veertig appartementen voor senioren – deels met een lichamelijke

of verstandelijke beperking – terwijl het 'gezondheidsdeel' – op initiatief van huisarts Kroon – een zorgkruispunt omvat. Naast deze apotheekhoudende huisarts maken ook een tandarts, een fysiotherapeut, een manueel therapeut en anderen deel uit van dit zorgkruispunt. 'Een mooie combinatie,' aldus Herder, 'want het seniorencomplex biedt een palet aan zorg onder één dak. In onze optiek moet dat op termijn leiden tot meer synergie. Niet alleen tussen de participanten en gebruikers van dat ene centrum, maar tussen de bewoners en bezoekers van beide gebouwen. De bureaus moeten elkaar versterken.'

Aanpakken Maar eerst terug naar het begin. Waarom wordt het bestaande Dorpshuis aan de Jan van der Heijdenstraat niet meer aan de lokale behoefte en is een begin gemaakt met nieuwbouw aan de Esserweg? 'Kootwijkerbroekers zijn ondernemende mensen. Wie door

het dorp rijdt, ziet veel meer dan uitsluitend pluimvee- of varkenshouderijen. Er bevinden zich hier legio bouwbedrijven, adviesbureaus en noem maar op. Als epicentrum van de ramp, is deze omgeving vooral bekend geworden door de mkz-crisis van enkele jaren geleden, maar naast agrarische ondernemers kent dit gebied veel niet-agrarische activiteit. Die dynamiek heeft absoluut haar weerslag op de dagelijkse houding van mensen. Er heerst hier een mentaliteit van handen uit de mouwen en aanpakken maar. In tegenstelling tot veel vergelijkbare instellingen draait het huidige dorps huis niet op gemeentesubsidie. Het dorps huis is "self supporting". Sterker: het is zelfs winstgevend. Een zelfstandig dorps huis, dat BTW-plichtig is, waar elders in Nederland vind je zo'n voorziening? Toch gaan de gedachten al vanaf circa 2000 uit naar een nieuw onderkomen. Rond die tijd ontstond er parallel aan elkaar een drietal initiatieven. De huisarts ontvouwde zijn

plannen omtrent een zorgboerderij, daarnaast stelde de vereniging Plaatselijk Belang Kootwijkerbroek voor om een bejaardenhuis te bouwen en ten slotte gaf een andere vereniging Dorpshuis Kootwijkerbroek, aan allengs uit zijn jasje te groeien. Op de huidige locatie – midden in een woonwijk – heeft het Dorpshuis geen ruimte voor uitbreiding. Men zit aan de grenzen van het bestemmingsplan, kan geen kant meer op. Die drie partijen zijn toen, met de woningstichting, naar de gemeente gestapt, waarna alles in een stroomversnelling kwam. Met als uitkomst dat Kootwijkerbroek de komende jaren honderd nieuwe woningen, zevenenhalve hectare extra industrieterrein en een "Kulturhus-in-tweevoud" krijgt. Vooral Plaatselijk Belang Kootwijkerbroek heeft in deze combinatie destijds als smeerolie gefungeerd. In die zin kun je stellen dat het plan een afspiegeling vormt van de ambities in deze kern.'

Elan Op welk moment werden de losse eindjes aaneengeknoot tot een samenhangend Kulturhus? 'In 2003 – toen deze regio zuchtte onder de mkz-crisis – kwam alles bij elkaar. Tegenslag bindt. Bovendien trad in diezelfde periode de provincie Gelderland naarbuiten met het Kulturhusconcept. Plaatselijk Belang Kootwijkerbroek en wethouder Alard Fledderus van Barneveld zagen onmiddellijk de mogelijkheden om – in het belang van de verdere dorpsontwikkeling – de verschillende initiatieven met behulp van een Kulturhus te vervlechten tot een samenhangende aanpak. Bijkomend voordeel was dat deze ontwikkeling voor nieuw elan kon zorgen in een gebied dat het zwaar te verdueren had. Het Kulturhusconcept kwam in deze gemeente precies op tijd. Het bracht partijen – die reeds om de tafel zaten – nog nader tot elkaar.'

Inschattingsfouten Uiteindelijk mocht de gemeente Barneveld aanspraak maken op de provinciale (en Europese) subsidie, maar aan die positieve beschikking gingen veel inspanningen vooraf, stelt Herder terugblikkend. 'Het invullen van alle formulieren en het zorgen voor een sluitende begroting hebben flink wat tijd en energie gekost. Ik wil ook niet verhullen dat er in de aanloop naar de subsidiebeschikking door ons inschattingsfouten zijn gemaakt. Aanvankelijk ging de aandacht veel te sterk uit naar het gebouw op zich. Dat is nu bijgesteld. Mijn opdracht omvat het gebouw, het programma en de

beheerorganisatie, te realiseren vóór maart 2008, de uiterste termijn van de subsidiebeschikking. Drie cruciale onderdelen voor de totstandkoming van een krachtig Kulturhus, maar tot die constatering zijn we door schade en schande gekomen. Concreet: er werd in eerste instantie weliswaar veel gesproken over de vraag hoe het Kulturhus eruit zou moeten zien en welke functionaliteiten het zou moeten herbergen – hetgeen ook niet onbelangrijk is – maar min of meer vergeten werden het programma en de beheerorganisatie. Die fouten zijn we nu aan het herstellen. Zowel om aan de subsidievoorwaarden tegemoet te komen, als om optimaal recht te doen aan de behoeften in deze gemeenschap.'

Programmering Naast aangelegenheden die met de bouw te maken hebben, staat ook de toekomstige programmering sinds kort dus centraal. 'Het programmaboekje 2007-2008 kan ik je nog niet geven, maar de grote lijnschetsen lukt wel. Onderdeel van het programma wordt zijn de activiteiten van de 37 verenigingen die thans al samen het Dorpshuis vormen. Verder zal de openbare bibliotheek in de voorziening worden opgenomen. Het muziekonderwijs krijgt er een plek, net als het ouderen- en jongerenwerk. Door dergelijke toevoegingen leggen we tevens een link naar het belendende woon- en zorgcomplex. De senioren die daar straks onderdak vinden, willen immers ook een boek lenen, luisteren naar een lezing of muziekvoorstellingen een zaal gebruiken voor lichamelijke oefening. Behalve zulke snelle verbindingen moet er echter meer ontstaan. In onze visie kan ook het zorgkruispunt een rol gaan spelen in de programmering van het nieuwe Kulturhus. In de preventieve sfeer kan men er bijvoorbeeld instructies geven over gezond leven. Over en weer moet er een soort uitwisseling plaatsvinden die voor meer waarde zorgt. Inde daad, de synergie waarover ik al eerder sprak. Momenteel zijn we nog niet zover, maar tegen de tijd dat dit boek uitkomt, hebben we ongetwijfeld al stappen gezet in de juiste richting.'

Meerwaarde Als gemeentelijk wegberijder is Herder bezig plooiën glad te strijken, hobbels weg te werken. Hoe doet hij dat, hoe brengt hij partijen dichtertot elkaar? 'Als jij en ik tegenover elkaar zitten als potentiële Kulturhusparticipanten, wil ik bewerkstelligen dat jij gaat nadenken over de vraag wat ik heb aan jouw aanwezigheid

in hetzelfde gebouw. En dat is iets anders dan wanneer jij je afvraagt: wat heb ik eraan dat hij hier ook zit? Ik wil dat men zich gaat verplaatsen in de andere organisatie. Als ik dat weet te bereiken, zijn we hard op weg de beoogde meerwaarde te creëren. Een ander speerpunt van mijn bemoedening betreft de planologische procedures. Je kunt je voorstellen dat de plannen rond het Kulturhus met argusogen worden gevolgd door de omwonenden van het nieuwe complex. Temeer daar er in het begin onvoldoende communicatie en informatieuitwisseling heeft plaatsgevonden. Daardoor is voeding gegeven aan enige argwaan. Begrijpelijk, want waar nu een weiland ligt, staan straks twee gebouwen met een parkeerplaats, enzovoorts. Via overleg hopen we het vertrouwen van de mensen te herwinnen. En dat is heel wel mogelijk, aangezien de meesten in hun hart blij zijn met de komst en brede functie van het Kulturhus.'

Beheer Tevens buigt Herder zich over de invulling van de beheerorganisatie. Hoe ziet het organisatorische plaatje er straks in grote lijnen uit? Wordt er gekozen voor één overkoepelend management of krijgen beide gebouwen elk hun eigen beheer? 'Een voorschot nemend op de discussie die we nog voeren, voorspel ik dat we zullen uitkomen op gescheiden management. We werken met twee opdrachtgevers en twee gescheiden financiële stromen. De woningstichting realiseert het woon- en gezondheidscentrum, verhuurt de appartementen aan de bewoners en heeft het zorgkruispunt als huurder, terwijl zij tevens verantwoordelijk is voor het onderhoud van dit complex. In het Kulturhus, dat zoals gezegd verrijst in opdracht van de Vereniging Dorpshuis Kootwijkerbreek, zijn – naast het genoemde Dorpshuis – de bibliotheek en het muziekonderwijs belangrijke spelers, voor wie de financiële omslagfactor nog na der bepaald moet worden. Wel is reeds duidelijk dat de gemeente bij het totale project uitgaat van een sluitende begroting.'

'Hoe wel ik verwacht dat het management van beide gebouwen gescheiden zal blijven, voorspel ik ten aanzien van de programmering de totstandkoming van één organisatie. In dat opzicht hebben we het niet over twee gebouwen, maar over participanten die samenwerken en met elkaar inhouddelijke meerwaarde willen creëren. Hoe we de vork exact in de steel zullen steken, is nog niet

helder, maar onze voorkeur gaat uit naar een platte, werkbare, niet te complexe organisatie. Functioneel en efficiënt, dat zijn andere trefwoorden die hierop van toepassing zijn. Dat past ook bij de Kootwijkerbrekers. Voor hetzelfde geld komt mijn voorspelling niet uit. Dat geeft niet, zolang de participanten tevreden zijn en met de constructie kunnen werken.'

Exercities Om de blik te verruimen, heeft een delegatie van de participanten werkbezoeken gebracht aan de reeds draaiende Kulturhusen te Twello en Beek. Ook is men lang geweest bij een sociaal-cultureel centrum in Brabant. Enkele vragen die daarbij aan de orde kwamen: hoe is het gemeenschapscentrum bij jullie tot stand gekomen? Hoe zijn de dingen bij jullie gefinancierd en georganiseerd? 'Van zulke exercities leer je veel,' merkt Herder, die eraan toevoegt: 'Als we straks verder zijn, gaan we opnieuw op pad. Zo hopen we onze ideeën te blijven toetsen aan de ervaringen die men elders heeft opgedaan, want elke fase in de realisatie van een Kulturhus roept weer andere vragen op. Frappant is wel dat het Kulturhus zeer uiteenlopende verschijningsvormen kent. Ongetwijfeld heeft dat te maken met alle verschillende partijen die in deze voorziening kunnen samenwerken. Dat vertaalt zich evenzeer in de gekozen beheervorm. Het ene Kulturhus is een stichting, het andere een vereniging. Al naar gelang de plaatselijke situatie en de onderlinge krachtenbundeling, komt men tot de beste oplossing.'

BTW-plichtig De opening van het woon- en gezondheidscentrum staat gepland voor november 2007. Vier maanden later, in maart 2008, moet het onderkomen van de verenigingen de deuren openen. 'Dat is een harde datum, omdat anders de subsidies in gevaar komen. En we praten over substantiële bedragen. Alles bij elkaar genomen, gaat het om bijna 1,3 miljoen euro Europese subsidie en een provinciale bijdrage van 300.000 euro. Helaas is de aanbesteding van het Kulturhus hoger uitgevallen dan begroot, dus dat is een serieus punt van aandacht. Gingen wij aanvankelijk uit van 2,1 miljoen, in de aanbesteding is nu sprake van 2,5 miljoen. Een verschil van vier ton. Exclusief BTW. En ook dat laatste nemen we onder de loep. Zoals aangegeven, draait het huidige Dorpshuis zelfstandig, maakt het zelfs winst. Daarmee wordt de onderneming door de fiscus als BTW-plichtig beschouwd. Complicerende

factor is nu dat de gemeente houdster is van de subsidiebeschikking. Hoe verhoudt zich dat tot elkaar? Geen onbelangrijke vraag, want al met al hebben we het in dit verhaal wel over zeven ton aan BTW. Als je dat bedrag kwijtraakt, ontstaat er een fors probleem. Om ons te beraden op de beste fiscale structuur, winnen we advies in bij onafhankelijke specialisten. Wederom een belangrijk aspect, dat tijdens de aanloop van het project over het hoofd is gezien. Toch kun je je op dit vraagstuk niet vroeg genoeg bezinnen, want het fiscale aspect is tevens van belang bij de overdracht van grond, de start van werkzaamheden, et cetera. Voor je het weet, zit je in de BTW-sfeer en misschien wil je dat wel helemaal niet. Of juist wel, maar in ieder geval is het zaak je hierover van tevoren terdege te informeren. Wij maken op dit moment die inhaalslag.'

Kin omhoog Welk beeld verschijnt er voor zijn geestes-oog als Herder denkt aan het operationele Kulturhus in Kootwijkerbreek? 'Ik zie dan twee open gebouwen met een

transparante uitstraling. De houding van de participanten is er een van kin omhoog en de blik gericht op de wijde wereld. Bezoekers voelen er zich thuis, zien dit Kulturhus als huiskamer van het dorp, waarbij moderne voorzieningen en ruimtes een extra aanzuigende werking hebben. Op dit moment hoor ik vaak: "Het zal allemaal wel." Of: "Wat gaan we straks dan anders doen dan nu?" Maar als het Kulturhus eenmaal functioneert, verwacht ik een soort tweede creatieve golf, die nog meer synergie oplevert. De participanten moeten de ambassadeur worden van hun eigen project, terwijl de bezoekers voor mond-tot-mondreclame onder dorpsgenoten zorgen. Wanneer dat gebeurt, kijk ik als projectleider tevreden terug op dit boeiende dossier.'

Sybold Herder: 'Het huidige Dorpshuis draait zelfstandig, maakt zelfs winst.'

Daarmee wordt de onderneming door de fiscus als BTW-plichtig beschouwd.

Complicerende factor is nu dat de gemeente houdster is van de subsidiebeschikking. Hoe verhoudt zich dat tot elkaar? Geen onbelangrijke vraag, want al met al hebben we het in dit verhaal wel over zeven ton aan BTW.'

de vormgeving

100

In Ewijk worden de komende tien jaar circa duizend nieuwe woningen gebouwd. De verbindende schakel tussen deze nieuwe wijk en het oude dorp is straks het Kulturhus. 'Als het Kulturhus medio 2008 wordt opgeleverd, ligt het helemaal aan de rand van Ewijk. Tien jaar later bevindt het zich middenin het dorpshart,' aldus Rob Hermsen, projectleider van het Kulturhus sinds 2006.

Kulturhus Ewijk

'Met de kennis van nu zouden we het anders en sneller doen'

In zijn huidige vorm is de gemeente Beuningen nog tamelijk jong: in 1980 werden de plaatsen Beuningen, Weurt, Ewijk en Winssen samengevoegd tot een gemeente die zich uitstrekt langs de zuidelijke oever van de Waal. Beuningen telt nu ruim 25.000 inwoners, van wie er ongeveer 3500 in Ewijk wonen. Langs de zuidkant van deze kern verrijst de komende tien jaar een nieuwbouwwijk met in totaal circa duizend woningen. Naar verwachting zullen ongeveer tweeduizend mensen in deze wijk gaan wonen.

Beuningen is een echte groeigemeente. Gelegen in de groene velden en op steenworp afstand van Nijmegen, heeft de gemeente een grote aantrekkingskracht op onder meer starters en jonge gezinnen die de stad de rug toekeren. De afgelopen jaren realiseerde Beuningen dan ook het ene na het andere nieuwbouwwijk. En ook de komende jaren zal er nog flink gebouwd gaan worden. Hermsen: 'Er is nog steeds een tekort aan woningen. Daarom worden er nieuwbouwwijken aangelegd langs de zuidkant van de kern Beuningen en Ewijk. Bij Ewijk, in het gebied dat bekendstaat als Den Elt, verrijzen binnen tien jaar maar liefst circa duizend woningen. Dat is natuurlijk niet mis; het karakter van het dorp zal door de komst van zoveel nieuwe bewoners vermoedelijk veranderen. Vandaar dat er vooraf heel goed is nagedacht over de vormgeving van de nieuwe wijk. Deze moet immers passen bij het bestaande dorp én bij het groene, landschappelijke karakter van Den Elt.'

Beeldkwaliteitplan Om ervoor te zorgen dat de nieuwe wijk op fraaie wijze zou worden ingepast in de omgeving, nam de gemeente landschapsarchitect Wim Kol in de arm. Léon Daemen, projectleider Kulturhus van 2001-2005: 'We kenden Kol al dankzij eerdere projecten en hadden goede ervaringen met hem opgedaan. Daarom vroegen we hem in 2003 een beeldkwaliteitplan te maken. Dat heeft hij keurig gedaan. In zijn plan sloot hij aan bij het agrarisch karakter van Den Elt door terug te grijpen op het idee van de "cour": een binnenplein met daaromheen boerderijen. Hij vertaalde dit architectonisch in "hofjes". Wat dat precies inhield? Dat er steeds vier tot zes woningen in een U-vorm rondom een pleintje of tuin worden gesitueerd. De bewoners delen daardoor samen een hof, zoals vroeger de boeren het erf deden. Alle hofjes tezamen vormen de nieuwe wijk.'

Aan de rand van die nieuwe wijk was het Kulturhus gedacht. Een rare plek, zo vonden veel Ewijkenaars aanvankelijk. Daemen: 'In de huidige situatie is het ook een beetje een onlogische locatie, zo aan de rand van het dorp. Maar als we tien, vijftien jaar verder zijn, ligt het Kulturhus middenin Ewijk. En aangezien we het gebouw voor minimaal 35 jaar neerzetten, willen we wel uitgaan van die toekomst.'

Het Kulturhus wordt gebouwd op de grens tussen 'oud' en 'nieuw' Ewijk. 'MFA Ewijk' zal onderdak gaan bieden aan de functies onderwijs, sport, ontmoeting, kinderopvang en cultuur. Participanten zijn: rooms-katholieke basisschool De Duivendonck, openbare basisschool De Kei, Vereniging Dorpshuis De Heumeshof, Stichting De Driestroom (een organisatie die zorg en ondersteuning biedt aan volwassenen met een verstandelijke beperking en aan kinderen met en zonder beperking), Stichting Peuterspeelzalen Gemeente Beuningen, Stichting Openbare Bibliotheek Beuningen, Stichting Perspectief (dagopvang/dagbesteding ouderen), Jongerenvereniging Ewijk, kinderopvang-stichting KION en de GGD Regio Nijmegen (consultatiebureau).

In de periode 2001-2005 was gemeentelijk beleidsadviseur Welzijn Léon Daemen de projectcoördinator van het Kulturhus. Toen hij een andere baan kreeg, nam beleidsmedewerker Onderwijs Rob Hermesen de fakkel in 2006 van hem over.

Microsamenleving In 2001, het jaar dat het Kulturhus idee geboren werd, leek die toekomst echter nog wel heel ver weg. Daemen: 'In dat jaar werd duidelijk dat de gebouwen van de twee basisscholen en de peuterspeelzaal niet meer aan de wensen van de moderne tijd voldeden en dat nieuwbouw gewenst was. Bovendien zat ook De Heumeshof – het dorps huis van en voor diverse vrijetijdsvereenigingen – dringend verlegen om een ander pand. Hun gemeenschapshuis was, en ik chargeer, een dorps huis waar in de loop der tijd telkens ruimten van postzegelformaat bij aangeplakt waren. Door de onhandige logistieke routing verdwaalden de bezoekers er. Sommige zalen mochten bovendien niet meer gebruikt worden in verband met de brandveiligheid. Kortom: men

zat werkelijk te springen om nieuwbouw. Als gemeente hebben we toen gedacht dat we voor al deze partijen wellicht een gezamenlijk pand konden gaan realiseren. Toen dat idee er eenmaal was, zijn we gaan brainstormen over de functies die je in zo'n multifunctioneel gebouw zou kunnen onderbrengen. Dat resulteerde er uiteindelijk in dat we ook kansen zagen voor andere partijen: de kinderopvang, buitenschoolse opvang, GGD, jongerenruimte, bibliotheek, het ouderenwerk. Vervolgens hebben we hen benaderd met de vraag of zij eveneens in het traject wilden insteken. Na enige aarzeling zeiden de meeste partijen "ja". Ze kerde bestuurders waren snel voor het idee gewonnen; zij zagen de voordelen van de complexe microsamenleving die zo'n Kulturhus feitelijk is. Toen zij

eenmaal achter het idee stonden, gingen de medewerkers van de beoogde samenwerkingspartners ook overstag. Al duurde dat af en toe best lang. Sommigen moesten erg wennen aan het idee dat ze in de multifunctionele accommodatie – of MFA Ewijk, zoals het project intussen in de wandelgangen was gaan heten – niet meer hun eigen "toek" zouden hebben. En dat valt ook wel te begrijpen. Maar uiteindelijk zag iedereen toch de voordelen.'

Contacten In 2002 waren de meeste partijen die wilden mee doen, bekeerd. Daemen: 'Zij hebben vervolgens allemaal contacten ondertekend, waarin alvast afspraken werden gemaakt over onder meer het ruimtegebruik, de exploitatie en het beheer. Zo wilden we voorkomen dat de toekomstige gebruikers ergens "onderweg" als de spreekwoordelijke kikkers uit de kruiwagen zouden springen. We hadden hun betrokkenheid natuurlijk wel nodig om van het traject een succes te kunnen maken. Daarom hebben we die contacten opgesteld. Daarnaast zijn er veel gesprekken gevoerd om de mensen zoveel mogelijk op één lijn te krijgen.' Hiermee: 'Uiteindelijk is dat aardig gelukt en kon er een projectplan worden geschreven. Dat kwam in juli 2004 in de gemeenteraad. Die zag er wel wat in en gaf zijn fiat aan het project. Dat betekende onder meer dat er een substantieel bedrag werd toegekend, te bestemmen voor de stichtingskosten van MFA Ewijk.'

Programma van eisen Vanaf dat moment kwam het project in een stoomversnelling. Daemen: 'Een aanzienlijk deel van het geld was binnen en we verwachtten nog meer te krijgen vanuit de provinciale subsidie regeling voor Kulturhusen. Dat betekende dus dat er eindelijk spijkers met koppen konden worden geslagen. En dus gingen we op zoek naar een architect. Daarbij gingen we niet over één nacht ijs. Eerst werd er uitgebreid gesproken met de toekomstige gebruikers van MFA Ewijk om hun behoeften in kaart te brengen. Vervolgens gingen wij samen met hen de bus in om multifunctionele gebouwen elders in de land te bekijken. Zo hebben we onder meer een bezoek gebracht aan Giesbeek, Doetinchem en Apeldoorn. Daardoor kregen de partijen een beter idee van de mogelijkheden.' Hiermee: 'Dit alles resulteerde erin dat we aardig zic ht kregen op wat wenselijk en haalbaar was. Dit is vervolgens vertaald in een programma van eisen voor de architect. De gemeente heeft via de Bond van Nederlandse

Architecten documentatieopgevaardigd van circa twintig architecten die ervaring hadden met het ontwerpen van multifunctionele accommodaties. Vijf van hen kregen het programma van eisen toegestuurd met de vraag om op basis daarvan een eerste schets te maken. Van deze vijf hebben er uiteindelijk vier een presentatie gegeven aan de Ewijkse betrokkenen: twee wethouders, ambtenaren en vertegenwoordigers van alle beoogde gebruikers van de accommodatie. Dezen waren het vrijwel unaniem eens: ze kozen voor het ontwerp van GAJ Architecten uit Arnhem. Dit is daarna ook voorgesteld in de gemeenteraad en die ging ermee akkoord. Dat was eind 2004.'

Blikvanger Toch duurde het nog bijna tot eind 2006, voordat het definitieve ontwerp werd vastgesteld. Daemen: 'Uit nadere bestudering van de schetsen van het architectenbureau in 2005 bleek dat de Kulturhusgedachte, zoals die ons inmiddels voor ogen stond, hierin onvoldoende tot uitdrukking kwam. De architect had aansluiting gezocht bij het hofjesidee van Wim Kol. Hij had een gebouw aan een grote binnenplaats ontworpen. Die plaats bestempelde hij als openbare ruimte. Via diverse deuren, kon iedere gebruiker echter zijn eigen stukje Kulturhus – de private ruimte – betreden. Binnen was dan nog wel een gemeenschappelijke ruimte – in de zogeheten semi-openbare sfeer – maar verder had iedere partij zijn eigen huisje. En dat was nu juist wat we niet meer wilden.' Hiermee: 'Inmiddels hadden we ook het Projectbureau Kulturhus in de arm genomen om ons in dit hele traject te begeleiden. Dat had onze plannen bekeken en er drie accenten uit gedestilleerd: bibliotheek, ontmoetingen 'het kind centraal'. Deze kwamen binnen het eerste ontwerp onvoldoende uit de verf. Daarom zijn we opnieuw met de architect in gesprek gegaan. Dit creatieve proces van steeds weer samen overleggen, schetsen en de plannen zodig bijstellen heeft uiteindelijk geleid tot een mooi ontwerp dat beslist kwaliteit uitstraalt. Daar zijn we blij mee; het Kulturhus moet immers decennialang mee. Daarom is het bijzonder prettig dat het er ook een beetje aantrekkelijk uitziet. Het is bovendien uniek: een vergelijkbaar ontwerp zijn we tijdens onze bustour langs andere multifunctionele accommodaties niet tegengekomen. Hiermee krijgt Ewijk een eigen blikvanger en dat is precies de bedoeling.'

Graanschuur

Hoe ziet het Kulturhus er dan uit?

Hermesen: 'GAJ Architecten heeft aansluiting gezocht bij het landelijke karakter van Den Elt, namelijk door het Kulturhus te ontwerpen als een grote "graanschuur" van twee verdiepingen met daaraan gekoppeld een "silo": een rond torentje. De gevel is gemetseld, maar krijgt veel ramen, waardoor het geheel toch een prettige open en speelse indruk maakt.'

Daemen: 'In de silo beneden zetelen straks de peuterspeelzaal en de kinderopvang van de Driestroom (een voorziening voor mensen met een verstandelijke beperking of mensen met een ontwikkelingsachterstand). Zij delen een speelplaats buiten. Op de begane grond komen voorts de 'gewone' kinderopvang, lokalen voor de basisscholen, speellokalen, de bibliotheek, de GGD, de ouderopvang, de keuken en de bar. Ook zijn er een multifunctionele sportzaal en een gemeenschappelijke ruimte. Er is een centrale entree op de begane grond, maar in de praktijk zullen de kinderen van de scholen, de kinderopvang en de peuterspeelzaal van eigen deuren gebruikmaken. Het is anders ook niet te doen: vijftiender kinderen, van wie sommigen met beperkingen, die zich 's morgens op hetzelfde tijdstip door één deur wringen.' Hermesen: 'Op de eerste verdieping komen klaslokalen, vergaderruimten, bergingen, het dakterras en de installaties. En in de kelder zit de jongerensociëteit. Heel praktisch: de jongeren hebben toch hun eigen plek en niemand heeft last van hen.'

Nieuwepartners

Dat de vertaalslag van het geprezen voorlopige ontwerp naar het definitieve ontwerp toch nog wat voeten in de aarde had, had niet alleen te maken met het bijstellen van het ontwerp. Ook de toetreding van twee nieuwe Kulturhuspartners, gedurende het traject, zorgde voor enige vertraging. Hermesen: 'Van de Driestroom en kinderopvangstichting KION was pas in 2004 bekend geworden dat zij in het Kulturhus onderdak zouden vinden. De plannen waren toen al in een tamelijk vergevorderd stadium. Nu kwamen er ineens twee grote partijen bij. Uiteindelijk hebben we echter besloten dat zij toch zouden meegaan in het traject. Doorslaggevend hierin was dat opvang van kinderen met én zonder beperkingen een verrijking van het Kulturhusconcept kan betekenen. Terugkijkend kunnen we wel zeggen dat de aansluiting van de Driestroom en KION relatief rimpelloos

is verlopen. Wat daarbij zeker geholpen heeft, is dat beide eigen middelen meebrachten. Daardoor hoefde er over de financiering in ieder geval niet meer uitgebreid gesproken te worden.'

Daemen: 'Wat veel meer tijd heeft gekost, is het bereiken van overeenstemming over de precieze verdeling van de vierkante meters in het pand. Zo kreeg de vertegenwoordiger van De Heumeshof van zijn achterban te horen dat de sportzaal te klein was. Er konden geen grote evenementen, zoals het carnaval, in worden gehouden. Die vertegenwoordiger kwam dus in de adviescommissie – bestaande uit de twee wethouders en de hoofdgebruikers van het Kulturhus – vertellen dat de sportzaal groter moest: deze moest twaalfhonderd mensen kunnen herbergen. Dit betekende dat er elders vierkante meters "weggekrabbeld" moesten worden. Let wel: zonder dat dit ten koste ging van de wensen van andere Kulturhusbewoners. Uiteindelijk is het probleem opgelost door tussen de gemeenschapsruimte en de gymzaal een grote beweegbare wand te maken, die omhoog kan. Daardoor kan de sporthal, als dat nodig is, worden uitgebreid. Ook is een aantal bergingen van beneden naar boven verhuisd.' Hermesen: 'Uiteindelijk bleek aan de meeste problemen wel een mouw te passen, maar het heeft veel tijd gekost om het over allerlei details eens te worden. Toch is het gelukt: in november stond het definitieve ontwerp vast en in 2007 kunnen we met de bouw gaan starten.'

Wijsheid achteraf

In 2008 moet het Kulturhus er dan staan. 'Al met al heeft het proces langer geduurd dan ik in 2001 dacht,' verzucht Daemen. 'We hadden als gemeente destijds niet het idee dat we er zo lang mee bezig zouden zijn. De gemeente had nooit eerder een soortgelijk project gedaan. Tegen collega's elders in het land zou ik dan ook willen zeggen: trek er de tijd voor uit als je een Kulturhus wilt bouwen. Vier tot vijf jaar voorbereidingstijd is echt geen overbodige luxe.' Hermesen: 'Zeg ook vooraf tegen alle betrokkenen dat het lang gaat duren. Wij hebben dat niet gedaan – omdat we het zelf ook niet wisten – en merkten dat sommigen de moed soms bijna lieten zakken. Het duurde allemaal zo lang, dat ze zich gingen afvragen of het Kulturhus er überhaupt nog wel kwam. Trouwens: waarschijnlijk valt er wel tijdwinst te behalen als je alle partners vanaf het begin meeverantwoordelijk maakt

Het gebouw ofwel de architectuur is van wezenlijk belang om de doelen van het Kulturhusconcept te realiseren.

Belangrijke vragen daarbij zijn: willen de participanten vierkante meters met elkaar delen? Gun je de ander een kijkje in jouw keuken?

In het algemeen hoort het uitgangspunt te zijn: 'Alle deuren zijn open, tenzij...' in plaats van: 'Alle deuren zijn dicht, tenzij...' Hieruit vloeit

voort dat de architect een gebouw dient te realiseren waarin mensen niet alleen de voordeur delen, maar ook het onderkomen en de omgeving met elkaar vormgeven. Dit wil niet zeggen dat iedere participant de eigen identiteit opgeeft, maar deze 'karaktertrekken' juist gebruikt om een nieuwe gezamenlijke identiteit te ontwikkelen en uit te dragen. Het Kulturhus is een flexibel concept en daar hoort een flexibel ontwerp bij.

voor de uitkomst van het proces. Laat hen eerst maar eens zonder randvoorwaarden brainstormen over hun wensen; laat hen wilde schetsen maken! Die kunnen altijd nog teruggebracht worden tot een financieel en praktisch haalbaar plan. Wij hebben feitelijk de omgekeerde weg bewandeld. We confronteerden de deelnemers met een plan, waarop ze vervolgens konden inspreken. Maar doordat iedereen toch z'n eigen wensen erin kwijt wilde, heeft dit veel tijd gekost. Een andere aanpak was vermoedelijk efficiënter geweest. Maar dat is wijsheid achteraf.'

Koers

Daemen: 'Overigens denk ik dat het wel heel belangrijk is om vast te houden aan de visie en koers, wanneer die eenmaal zijn vastgesteld. Je kunt een plan niet tot in de eeuwigheid blijven wijzigen, zo hebben we wel van dit traject geleerd. Wat we er verder nog van hebben opgestoken, is dat het werken met zowel vrijwilligers als professionals best lastig is. In de adviesgroep, maar ook in de stichting die daarboven hing, zaten vertegenwoordigers van commerciële organisaties als KION, maar ook mensen vanuit diverse vrijetijdsvereenigingen van De Heumeshof. Beiden hebben de nodige

je van zo'n Kulturhus een succes wilt maken. Maar ze hebben wel heel andere belangen en een andere stijl van communiceren. Dat is iets waar je rekening mee kunt houden als je in zo'n traject stapt.' Hermesen: 'Kortom: we hebben veel van dit project geleerd. Met de kennis en ervaring die we nu hebben, zouden we het anders en sneller doen. Ook beter? Dat weet ik niet. Het Kulturhus staat er nog niet, maar ik ben ervan overtuigd dat we een geweldige "MFA Ewijk" krijgen!'

de programmering

108

In oktober 2005 opende Kulturhus Jachtlust te Twello op feestelijke wijze zijn deuren. 'Echt een hoogtepunt, de kroon op het werk,' aldus projectleider Jet Manuputty. 'Het is fijn dat de jarenlange inspanningen van alle betrokkenen tot een zichtbaar resultaat geleid hebben.' Inmiddels draait het Kulturhus ruim een jaar en ontplooiën de participanten steeds meer gezamenlijke activiteiten.

Eindjaren negentig werd duidelijk dat de verschillende culturele en vrijetijdorganisaties uit Twello en omgeving moesten verhuizen, omdat zij gevestigd waren op Vinexlocaties waar woningen gebouwd zouden gaan worden. Manuputty licht toe: 'Het leek handig en efficiënt om deze organisaties zoveel mogelijk onder één dak te brengen en ze, waar mogelijk, ook gezamenlijk gebruik te laten maken van de ruimten. Gelukkig voelden zij wel voor dat multifunctioneel gebruik en daarom konden we op zoek gaan naar een goede plaats voor het nieuwe te bouwen pand.' Na een locatiestudie bleek de plek achter de sporthal het meest geschikt voor het realiseren van de beoogde multifunctionele accommodatie: de grond was eigendom van de gemeente en de bouw paste binnen het bestemmingsplan. Manuputty: 'Kortom: dit was – en is – een prima plek voor het Kulturhus, dat we toen overigens nog Sociaal Cultureel Centrum Twello noemden.' Toen dat eenmaal duidelijk was, rees de vraag hoe het gebouw eruit zou moeten zien. Manuputty: 'Om inspiratie op te doen, zijn we in 2002 met vertegenwoordigers van alle organisaties, de gemeentebestuurders en buurtbewoners diverse dorpshuizen en multifunctionele accommodaties elders gaan bekijken. Zo brachten we een bezoekje aan de Stichting Welzijn Brummen, Leeuwenbrug in Deventer, dorpshuis 't Hart in Eefde en de werkplaats van Spatie, centrum voor geestelijke gezondheid, in Apeldoorn.'

Prijsvraag Aan de organisaties werd bovendien gevraagd hun wensen op papier te zetten, met als uitgangspunt multifunctioneel gebruik van spreekkamers, vergader- en ontmoetingsruimten. Manuputty: 'In overleg zijn we gekomen tot een uiteindelijk programma van eisen. Als je samen zo'n traject ingaat, is een regelmatige en open communicatie essentieel, want niet alle wensen zijn gehonoreerd. Dankzij de goede communicatie was daarvoor bij alle deelnemers wel begrip. Op basis van het programma van eisen hebben we vervolgens een prijsvraag uitgeschreven voor architecten om te komen tot een bouwplan.'

Inmiddels speelde ook een andere ontwikkeling. De provincie had een nieuw concept geïntroduceerd: Kulturhusen. Na 2003 konden Kulturhusen-in-woordingen provinciale subsidie van drieton tegemoet zien, als zij

Tussen Veluwe en IJssel, in het hart van de stedelijke driehoek Apeldoorn, Deventer en Zutphen, ligt de groene gemeente Voorst met ruim 24.000 inwoners. Voorst is een gemeente met een rijke historie, een grote diversiteit aan landschappen en vele kerken: Bussloo, De Vecht, Klarenbeek, Nijbroek, Posterenk, Steenenkamer, Terwolde, Teuge, Twello, Voorst, Wilp en Wilp-Achterhoek. Twello is met bijna 12.000 inwoners de grootste kern en heeft sinds 2005 een Kulturhus: Jachtlust, genoemd naar een historische boerderij die vroeger op dezelfde plek stond. Het Kulturhus greinst aan een sporthal en werd ontworpen door George Cornelissen van architectenbureau Cita uit Utrecht. De gemeente was opdrachtgever, maar in het werk is terdege rekening

gehouden met de wensen van de gebruikers: de Samenwerkende Peuterspeelzalen Voorst, Kidsgear Buitenschoolse Opvang, Jongerenwerk Voorst, Mensenwerk (een organisatie voor maatschappelijke activering), Vluchtelingenwerk Voorst, Muziekvereniging Excelsior en De Leeuwenkuil (centrum voor de kunsten). De belangrijkste functies die in het Kulturhus worden verenigd zijn: ontmoeting, jongerencentrum, persoonlijke groei en ontwikkeling, ontwikkeling op het gebied van muziek, kunst, cultuur, sociale activering en educatie. De regio om te komen tot een Kulturhus berustte bij de gemeente Voorst, die daarvoor een ambtelijke projectgroep inrichtte. Jet Manuputty, senior beleidsmedewerker Welzijn bij de gemeente, is projectleider.

voldeden aan een aantal voorwaarden. Ma nuputty: 'Onze multifunctionele accommodatie paste heel goed in het Kulturhusprofiel en daarom wilden wij graag aan dit traject meedoen. Helaas werd ons projectplan in eerste instantie afgewezen, omdat we nog niet omschreven hadden hoe het gemeenschappelijk beheer en de gezamenlijke programmering van het Kulturhus gestalte moesten krijgen. De participanten hebben elk hun eigen bestuur, cultuur, doelgroep en activiteiten en het vertrek van de toenmalige locatie had destijds meer hun aandacht dan het nadenken over samenwerking.'

Cultuurmakelaar De gemeente besloot daarom in overleg met de organisaties een cultuurmakelaar in te huren: iemand die met alle partijen rond de tafel is gaan zitten om te onderzoeken welke raakvlakken er waren en hoe zij tot een gezamenlijk programma konden komen. Ma nuputty: 'De makelaar moest onafhankelijk zijn, om te voorkomen dat het idee zou ontstaan dat de gemeente van bovenaf alles wilde regelen of dat één van de partijen de andere overheerste.' Uiteindelijk werd die 'onafhankelijke derde' gevonden in de persoon van Sikko Cleveringa van het projectbureau Kunstcircuit uit Deventer. Hij onderzocht wat de toekomstige 'bewoners' van het Kulturhus nog meer bond, behalve de accommodatie. Uit de gevoerde gesprekken is één gezamenlijke missie naar voren gekomen. Die luidt: het Kulturhus is hét trefpunt voor zinvol bezig zijn voor jezelf en voor de ander; actief in sport, cultuur en maatschappij. Ma nuputty: 'De missie is vervolgens vertaald in vier programmalijnen, die zijn beschreven in een uitgebreide notitie. Bij iedere programmalijn horen diverse projecten en verkenningen, die kunnen bijdragen aan de versterking van een programmalijn. De projecten kunnen vrij snel ontwikkeld worden en tot uitvoering gebracht, de verkenningen betreffen de wat langere termijn. Bij ieder project en bij iedere verkenning hoort tevens een trekker - een partij die het project aanzwengelt en de voortgang bewaakt. Daarnaast nemen altijd een of meer andere bewoners van het Kulturhus deel.'

Beheer Naar aanleiding van de opmerkingen van de provincie, is ook nagedacht over het gemeenschappelijk beheer. Ma nuputty: 'Uiteindelijk is afgesproken dat de Stichting MensenWerk, een van de deelnemers in het Kulturhus, overdag verantwoordelijk is voor het beheer. Vanaf ongeveer 16.00 uur 's middags nemen de beheerders van de sporthal het over van MensenWerk. Zij sluiten 's avonds de boel ook af. De beheerders hebben twee beheerderskamers: één in de sporthal en één in het Kulturhus. Deze zijn ingericht met onder meer beeldschermen. Met behulp daarvan kunnen ze volgen wat er zowel in de sporthal als in het Kulturhus gebeurt, omdat in de gangen en rondom het gebouw videocamera's hangen.'

Aan de hand van de notitie van de cultuurmakelaar en de afspraken die over het beheer werden gemaakt, herschreef de gemeentelijke projectgroep het projectplan en diende het opnieuw in bij de provincie. Ma nuputty: 'Ditmaal werd het wel goedgekeurd, zodat we gelukkig alsnog een subsidie vanuit de Kulturhusregeling te zien! In totaal droeg de provincie drie ton bij; de gemeente Voorst stak drie miljoen in het project.'

In het voorjaar van 2004 ondertekenden alle betrokkenen een intentieovereenkomst waarin ze een aantal afspraken vastlegden. En al in de herfst van datzelfde jaar werd gestart met de bouw van het Kulturhus.

Jong actief Inmiddels is het Kulturhus ruim een jaar geopend en zijn de bewoners ervan druk doende de programmalijnen nader in te vullen. De eerste programmalijn is: 'Jong actief in sport, cultuur en maatschappij'. Deze omvat aandacht en faciliteiten voor de opvang en activering van de jeugd van twee tot 23 jaar. Drie trekkers zorgen ervoor dat er gezamenlijke activiteiten worden ontplooid: de peuterspeelzaal, de buitenschoolse opvang (BSO) en het Jongerenwerk. Ma nuputty: 'De Stichting Samenwerkende Peuterspeelzalen Voorst beheert peuterspeelzalen in de gemeente. In het Kulturhus is het hoofdkantoor gevestigd. Samen met De Leeuwenkuil, centrum voor de kunsten, maakt deze stichting een projectplan voor een kunstzinnige kwaliteitsimpuls in de speelzalen.' Ook de buitenschoolse opvang, die verzorgd wordt door het particuliere bedrijf Kidsgear, zoekt toenaerding tot De Leeuwenkuil. Ma nuputty: 'Kidsgear heeft in het Kulturhus

een eigen ruimte, waar kinderen van diverse basisscholen na schooltijd terecht kunnen. De BSO is trekker van een project waarbij kinderen gebruikmaken van de expertise van De Leeuwenkuil. Medewerkers van De Leeuwenkuil verzorgen nu onder meer muzieklessen voor de kinderen.'

'Iets voor zichzelf' Jongerenwerk richt zich op de jeugd van twaalf tot achttien en bestaat in deze vorm pas kort in Voorst. Ma nuputty: 'Ook in onze gemeente zijn er jongeren die zich liever niet aansluiten bij de traditionele verenigingen en sportclubs. Maar zij hebben wel behoefte aan "iets voor zichzelf". Inmiddels hebben we twee jongerenwerkers om hen te benaderen en een programma voor hen te ontwikkelen. In het Kulturhus hebben de jongeren nu een eigen computerruimte en een ontmoetingsruimte met een biljart en televisie. De jongerenwerkers houden er kantoor. Op korte termijn willen zij onder meer gaan verkennen of jongeren in Twello belangstelling hebben voor muziektheater, zodat dit wellicht ook samen met De Leeuwenkuil in het Kulturhus kan worden opgezet. Ook hebben de jongerenwerkers trouwens al een onverwachte samenwerkingspartner gevonden: enkele buurtbewoners willen graag als vrijwilliger een steentje bijdragen!'

Participatie De tweede programmalijn heet 'Iedereen telt mee'. Activiteiten binnen deze lijn hebben de bedoeling om de sociale en maatschappelijke participatie van de zwakke groepen in de samenleving te bevorderen. Trekkers zijn de Stichting MensenWerk en Vluchtelingenwerk. MensenWerk is een brede welzijnsorganisatie die mensen in een achterstandspositie wil activeren om hun zelfredzaamheid te vergroten. Voor deze groep heeft MensenWerk een aantal specifieke diensten en faciliteiten opgezet, zoals een ontmoetingscentrum en diverse werkprojecten op het gebied van dagbesteding. Zo bevindt zich in het Kulturhus een DoeLokaal waar de deelnemers van MensenWerk onder meer drukwerk verzorgen: brieven in enveloppen stoppen, boekjes in elkaar nieten. Dit doen ze in opdracht van verschillende verenigingen en stichtingen. Sommige daarvan zijn partner in het Kulturhus; zo doet MensenWerk het kopieerwerk van de gezamenlijke peuterspeelzalen en ook hun licht administratief werk. Verder heeft MensenWerk in het Kulturhus ook nog een eigen ruimte voor houtbewerking

en een magazijn voor allerlei bijzondere (verkleed)kleden, die deelnemers zelf maken. Deze verhuizen zij voor feesten, partijen, theatervoorstellingen of bijvoorbeeld het carnaval.

Banden plakken Een tweede doelstelling van MensenWerk is het aanbieden van diefstelen, cursussen en faciliteiten aan inwoners, verenigingen en stichtingen van de gemeente Voorst. Ma nuputty: 'Aan die doelstelling geven ze binnen het Kulturhus onder meer uitvoering door een training banden plakken te organiseren voor de kinderen van de buitenschoolse opvang!' Stichting Vluchtelingenwerk Voorst ondersteunt ongeveer vijftig vluchtelingen en andere migranten door middel van een taalgroep, bemiddeling bij hulpvragen, juridisch advies en begeleiding naar werk en woonomgeving. Ma nuputty: 'Om de samenwerking tussen Vluchtelingenwerk en de andere partijen te bevorderen, bestaat het idee om ieder jaar een specifieke doelgroep van deze stichting een gezicht en stem te geven via een sociaal-artistiek project. Vluchtelingenwerk kan de trekker van het project zijn; de andere partijen doen vanuit de eigen expertise mee. Over de vorm die zo'n project zou moeten krijgen, wordt momenteel nagedacht.'

Vrijwilliger 'Ruim baan voor vrijwilligersorganisaties' is de derde programmalijn. De bedoeling hiervan is dat de faciliteiten van het Kulturhus vrijwilligersorganisaties ten goede komen. Niet voor niets is het Steunpunt Vrijwilligerswerk (met onder meer een vacaturebank voor vrijwilligers) ingericht in het Kulturhus. Daarnaast vinden steeds meer culturele, maatschappelijke, kunstzinnige en sportieve vrijwilligersorganisaties (verenigingen) hun weg naar het Kulturhus. Ma nuputty: 'Zo maakt Excelsior, de fanfare, gebruik van de voorzieningen van het Kulturhus. De blazers en slagwerkers repeteren er wekelijks en geven er les, in aansluiting op de cursussen van De Leeuwenkuil. Ook verzorgen ze er twee keer per jaar een uitvoering. We hebben daarvoor een prachtig podium tot onze beschikking

groepen in de samenleving te bevorderen. Trekkers zijn de Stichting Vluchtelingenwerk en Mensenwerk.'

en uitstekende kleedruimtes. De podiumzaal kan bovendien worden uitgebreid door de sportzaal erbij te trekken. Verder is de zaal zeer geschikt voor filmvertoningen.' Ook diverse dansgroepen, de Zonnebloem, en de Rabobank maken gebruik van het Kulturhus.

De huidige Kulturhusbewoners willen de mogelijkheden verkennen om nog meer koren, theatergroepen en sportverenigingen uit te nodigen om samen iets op te zetten. Inmiddels worden er trouwens al concrete initiatieven genomen. Zo zijn de jongerenwerkers bezig om, samen met het kunstencentrum, een popkoor op te richten. Ook wil het Jongerenwerk activiteiten in de sporthal gaan organiseren op de momenten dat deze niet in gebruik is.

Leven lang leren De vierde en laatste programmalijn heet: 'Een leven lang leren'. Ma nuputty: 'Binnen dit kader organiseren met name De Leeuwenkuil en MensenWerk diverse cursussen. De Leeuwenkuil heeft bijvoorbeeld een open cursusaanbod op vocaal en instrumentaal gebied – het Kulturhus beschikt over een aantal goed geoutilleerde muzieklokalen. Ook geeft De Leeuwenkuil cursussen beeldende vorming in een speciaal lokaal: de architect heeft met zijn ontwerp gezorgd voor een ruimte waar het daglicht optimaal binnenvalt. Bovendien overwegen de mensen van De Leeuwenkuil een theater- en danscursus voor kinderen te gaan opzetten. Het Kulturhus beschikt over een mooie spiegelzaal met een barre, dus het zou prima kunnen.'

Jet Ma nuputty: 'De tweede programmalijn heet "Iedereen telt mee":

Activiteiten binnen deze lijn hebben de bedoeling om de sociale en maatschappelijke participatie van de zwakkere

Ook MensenWerk organiseert verschillende cursussen (voor volwassenen): computervaardigheid, talenkennis, creatieve vorming en nog veel meer. Ma nuputty: 'Voor de meeste van die cursussen kunnen alle inwoners uit Voorst zich inschrijven, maar MensenWerk richt zich soms ook op specifieke doelgroepen. Zo gaan alle veertig leidsters van de peuterspeelzalen bij de stichting op computercursus.' In de nabije toekomst wil Mensenwerk verder een integraal cursusaanbod ontwikkelen voor volwassenen en senioren, in samenwerking met De Leeuwenkuil. Voorts staat nog een verkenning van het cursusaanbod "beweging" op het verlanglijstje van Mensenwerk: wat zou het Kulturhus nog meer kunnen en moeten bieden op dit gebied? Ten slotte ontwikkelt Mensenwerk samen met de bibliotheek een cursus literatuur. Ma nuputty: 'De

bibliotheek maakt geen deel uit van het Kulturhus. In het plan van de cultuurmakelaar hebben de samenwerkingspartners echter de wens geformuleerd ook samen te werken met externe partners. Ze doen al dingen samen met kunstenaars: die kunnen exposeren in het Kulturhus. Maar de participanten willen ook relaties leggen met bijvoorbeeld het basisonderwijs, het vmbo, maatschappelijk werk, de stichting Welzijn Ouderen en Mee-Veluwe. De komende tijd zullen zij onderzoeken hoe die samenwerking handen en voeten kan krijgen.'

Kulturhusgedachte Al met al is Ma nuputty tevreden over het reilen en zeilen van het Kulturhus: 'We hebben veel ruchtbaarheid gegeven aan de komst van het Kulturhus en dat werpt vruchten af. Steeds meer burgers weten het te vinden. Tegelijkertijd gebeurt het nog wel dat mensen min of meer toevallig met het Kulturhus in contact raken. Bijvoorbeeld doordat ouders met hun kind naar de schoolarts komen, die hier ook in het pand zit. Soms wisten die ouders helemaal niet van het bestaan van het Kulturhus af en worden ze door zo'n toevallig bezoek enthousiast.'

Ook de bewoners van het Kulturhus hebben hun draai inmiddels aardig gevonden en dragen de Kulturhusgedachte vol overtuiging uit. Ma nuputty: 'Aanvankelijk was vooral de "gezamenlijkheid" een aandachtspunt, maar het afgelopen jaar hebben de participanten laten zien dat ze er steeds beter in slagen daar vorm en inhoud aan te geven. Al vanaf de start wordt zestig procent van de ruimtes multifunctioneel gebruikt. Dit geldt bijvoorbeeld voor de koffiehoek, de patio, de vergaderzalen en het podium. Bovendien presenteren de deelnemers zich aan de burgers steeds meer als één instelling met onder andere één website (www.kulturhusjachtlust.nl) en één programma-boekje. Ook lukt het steeds beter om een gezamenlijk activiteitenaanbod te creëren. Het afgelopen jaar is er nog maandelijks onderleiding van de gemeente vergaard over de invulling daarvan, maar met ingang van 2007 is het aantal vergaderingen teruggebracht naar vier of misschien zelfs maar twee per jaar. De partijen hebben de gemeente niet meer echt nodig; zij slagen er steeds beter in het Kulturhus zelf te runnen en samen een aantrekkelijk activiteitenaanbod te creëren. De gemeentelijke projectgroep zal zich daarom vooral nog met regie "op afstand" gaan bezighouden.'

Brainstorm over bouwcriteria Kulturhus

Geen UFO in de dorpskern

de architectuur

116

Schoonheid en kwaliteit, duurzaamheid van het ontwerp, flexibiliteit met het oog op de toekomst, inbedding in de lokale leefomgeving. Ziedaar vier van de thema's die op woensdag 29 november 2006 centraal stonden tijdens een brainstormsessie over de architectuur van het Kulturhus. Andere vragen die aan bod kwamen in dit gesprek met opdrachtgevers van de bouw: welke ervaring heeft men tot nu toe opgedaan met de bouw van Kulturhusen in de provincie Gelderland en hoe kunnen toekomstige initiatiefnemers daar zo goed mogelijk hun voordeel mee doen?

Wat krijg je als je een dozijn nauw betrokken en protagonisten van het eerste uur onder leiding van de Gelderse gedeputeerde Hans Esmeijer laat discussiëren over de architectuur van het Kulturhus? Een geanimeerde bijeenkomst, zo bleek tijdens de op 29 november 2006 in de Arnhemse Rijntoren belegde praatessie tussen zeven opdrachtgevers, drie bouwdeskundigen en de provinciaal bestuurder die het balletje in Gelderland aan het rollen bracht (zie kader). Doel van het overleg: vaststellen aan welke criteria goede Kulturhusarchitectuur voldoet en tegelijkertijd ervaringen uitwisselen, zodat toekomstige bouwers van een Kulturhus leren van hun voorgangers. Want, aldus Esmeijer tijdens de start van het debat: 'Met het Kulturhus-concept hebben we goed in handen. Waar vroeger een onstuitbaar lijkende neergang waarnaar was als het gaat om de leefbaarheid op het platteland, is die deprimierende spiraal sinds de komst van het Kulturhus omgezet in een trend van revitalisatie en hernieuwde cohesie. In dit moderne dorps- of wijkcentrum – het concept biedt immers ook antwoord op de kaalslag in stadswijken – klopt onmiskenbaar het hart van de plaatselijke gemeenschap. Dáár ontmoeten mensen elkaar, dáár vinden diverse activiteiten plaats op het gebied van cultuur, welzijn en zorg. Mag het Kulturhus dan ook een onderkomen zijn waar iets van uitgaat? Mag zo'n gebouw dan niet alleen toegankelijk zijn voor de burger met een lichamelijke beperking, maar qua architectuur en inrichting ook kwaliteit en klasse uitstralen? Om die reden harteert de provincie, in haar subsidiebeleid, enkele duidelijke criteria ten aanzien van architectuur en uiterlijk van het Kulturhus. Criteria die feitelijk neerkomen op het nastreven van hoogwaardige gebouwen, want als je dan toch iets neerzet voor de hele bevolking, maak er dan meteen iets moois van. Iets waar je met elkaar trots op kunt zijn. En de tijd heeft geleerd dat dit mogelijk is. Gelderland kan intussen bogen op een toenemend aantal gerealiseerde Kulturhusen. Ondanks de verschillen in vorm en uitvoering – elk Kulturhus is toegesneden op de lokale behoeften – kenmerken zij zich gezamenlijk door de manier waarop zij het dorpsbeeld bepalen.

Het Kulturhus is geen grijze muis, maar een kleurrijk gebaar. Ging die ontwikkeling overal van een leien dakje? Zeker niet. Vaak is de bouw van een Kulturhus een proces van bloed, zweet en tranen. Op dit dossier zijn zelfs wethouders gesneuveld. Maar het is ook een traject waarin de aanhouder wint. Het Kulturhus is een beweging geworden en wat mij betreft, de ndert de trein de komende tijd in hoog tempo door naar ons doel: dertig Kulturhusen in Gelderland.'

117

Verscheidenheid Jan Brouwer (architect en rijksadviseur Infrastructuur Rijksbouwmeesters*) deelt het enthousiasme van Esmeijer: 'Het aardige van dit concept is dat je niet kunt spreken van één soort typologie. Het Kulturhus is iedere keer anders, wordt telkens geënt op de plaatselijke omstandigheden. In zekere zin levert de sociale kaart van een dorp of stadswijk het programma van eisen op. Die verscheidenheid maakt het model zo aantrekkelijk.' Evenals Esmeijer pleit Brouwer voor het opstellen van een ambitieus en hoogwaardig bouwplan. 'Mijn stellingluidt dat architectuur geld kost, maar toch goedkoop kan zijn. In dat kader zou ik het begrip zorgvuldigheid willen introduceren, want over de omschrijving van de term schoonheid worden we het toch niet met elkaar eens. Met zorgvuldigheid bedoel ik: integreer niet alleen aspecten als duurzaamheid en kwaliteit in je bouwprogramma, maar calculeer ook flexibiliteit en mutatiecapaciteit in. Probeer rekening te houden met toekomstige verlangens en kijk verder dan de eisen van dit moment, want op termijn scheelt dat investeringen, ben je per saldo gewoon goedkoper uit.'

Henk Bolster (medewerker woningbouwcorporatie ProWonen) onderschrijft de adviezen van Brouwer: 'Als het goed is, realiseer je met het Kulturhus iets wat langdurig zijn kwaliteit blijft behouden. Maar al doende komt het proces onder druk te staan, met name wanneer bezuinigingen zich aandienen. Achtereft blijken aanpassingen dan vaak moeilijk, zo constateren wij in Ruurlo. Ik zou iedereen derhalve adviseren Brouwers opmerking over een zo flexibel mogelijk werkplan ter harte te nemen. Op het eerste gezicht ben je wellicht duurdur uit, maar op termijn doe je er inderdaad je voordeel mee.'

Oud en nieuw Dat het realiseren van een Kulturhus niet automatisch neerkomt op nieuwbouw, bewijst de ervaring van André ten Berge (medewerker woningbouwcorporatie WischWonen): 'In Lintelo hebben wij te maken met een situatie die in zoverre afwijkt van die te Ruurlo, dat wij uitgaan van een bestaand gebouw waaraan de bevolking grote emotionele waarde hecht. Anders gezegd wij laten een schil staan en plakken daar een nieuw gedeelte aan vast. Ons Kulturhus wordt een mix van oud en nieuw.' Dirk Stoevenbelt (voorzitter Bouwcommissie en Cultuurcommissie Laren) herkent het uitgangspunt: 'Ook bij ons is die combinatie van oud en nieuw aan de orde. Of dat verschil maakt voor het streven naar kwaliteit en flexibiliteit? In een Kulturhus geef je fysiek vorm aan organisatorische samenwerkingen niet andersom. Waarbij kunnen meegroeien met veranderende opvattingen en behoeften sowieso eisen stelt aan een gebouw, nieuw of oud.' Brouwer: 'Om misverstanden te voorkomen: architecten zijn geen wonddokter. Zij kunnen niet alle problemen oplossen die zich ooit zouden kunnen voordoen.' Fons Asselbergs (rijksadviseur Cultureel Erfgoed Rijksbouwmeesters): 'Dat laat onverlet dat er in de loop der jaren de nodige ervaring is opgedaan met veranderbaarheid van gebouwen, alsmede de grenzen hieraan. Niet zelden gaat het bij de bouw van een Kulturhus om tie ntallen verenigingen en stichtingen die samen iets

Een van Amhems felgekleurde 'Twin Towers' – de karakteristieke Rijntoren naast het Centraal Station – vormde op 29 november 2006 het toneel van een discussie tussen zeven opdrachtgevers en drie bouwkundigen die, onder leiding van de Gelderse gedeputeerde Hans Esmeijer, informeel van gedachten wisselden over bouw en inrichting van het Kulturhus. Aan de geanimeerde architectuurdiscussie namen verder de volgende personen deel: Marcel van Heck (adviseur Extern Architectuurbeleid Rijksbouwmeesters), Jan Brouwer (rijksadviseur Infrastructuur Rijksbouwmeesters), Fons Asselbergs (rijksadviseur Cultureel Erfgoed Rijksbouwmeesters), Anja van Norel (wethouder gemeente Zevenaar), Henk Bolster (medewerker Projectontwikkeling ProWonen Ruurlo), Lucien van Riswijk (wethouder gemeente Rijnwaarden), Dirk Stoevenbelt (voorzitter Bouwcommissie en Cultuurcommissie Laren), André ten Berge (sectormanager woningbouwcorporatie WischWonen Lintelo), Marlou Stollé (medewerkster gemeente Apeldoorn), Mirjam Derks (medewerkster gemeente Wijchen) en Pie Laeven (medewerker provincie Gelderland).

119

willen neerzetten. Onder de gegeven omstandigheden kun je er niet van uitgaan dat al die partners over tien of vijftien jaar nog steeds in dezelfde samenstelling zullen opereren. Toch heb je ook in gewijzigde vorm behoefte aan een optimale publieke ruimte onder hetzelfde dak. Met andere woorden: probeer van tevoren de onzekerheid zoveel mogelijk te ameneren. Naar mijn opvatting ligt de crux van deze kwestie bij het gemeenschappelijke deel van het geheel. Daar moet je bij het opstellen van het bouwprogramma, zowel proces- als productgericht, extra veel tijd en energie in steken.'

Belevingswereld Volgens Asselbergs kan het gedeeltelijke (her)gebruik van een bestaand gebouw soms indedaad te prefereren zijn boven nieuwbouw. 'Verbouw is in bepaalde gevallen beter dan sloop, al was het maar vanwege het appèl op aanwezige emoties. In haar algemeenheid zijn er bij processen als deze namelijk drie factoren in het spel: de belevingswereld van mensen met al hun droemen, de band tussen locatie en omgeving - je moet geen UFO in een dorpskern neerzetten - en het vertalen van de buitenruimte naar exterieur en interieur van het te creëren complex. Drie essentiële elementen, zeker als je wilt dat het gebouw in kwestie fungeert als sociaal bindmiddel, als nieuw dorpshart.'

Afstemming Bolster: 'Het voorbereidingstraject is uitermate belangrijk. Temeer omdat je – in tegenstelling tot de meeste andere projecten – bij de bouw van een Kulturhus niet te maken hebt met één maar met meer opdrachtgevers, niet zelden een aantal clubs in netwerkverband. Nauwe afstemming van de verschillende eisen is dan direct aan de orde, waarbij in ons geval enkele workshop-achtige bijeenkomsten goed hebben gefunctioneerd. Niet in de laatste plaats dankzij de aanwezigheid van een architect, die mogelijke oplossingen snel beeldend wist te vertalen voor de gesprekspartners.' Lucien van Riswijk (wethouder gemeente Rijnwaarden): 'De partijen om tafel moeten op een gegeven moment de geest krijgen. Sceptis kun je grotendeels wegnemen door concreet resultaat te laten zien. In die zin moet je zelf ook flexibel zijn, soms een beetje meeveren.' Anja van Norel (wethouder gemeente Zevenaar): 'Vergeet niet dat het bouwen aan een Kulturhus een proces van gewenning is, waarbij men vaak lange tijd nodig heeft om elkaar te leren kennen. Anders gezegd, het bouwen van een Kulturhus is een ingewikkeld spel, maar gaande de rit komt er ook veel enthousiasme en energie los, zo is onze ervaring. Onderweg komen partijen tot creatieve vondsten, zeker als je daarbij kunt terugvallen op een of meer aanjagers die voorkomen dat het schip strandt.'

Kerken Het Kulturhusproject is een doorgaande lijn. Via werkbezoeken aan reeds draaiende gemeenschapscentra en deelname aan door de provincie belegde workshops, wordt lering getrokken uit elders opgedane ervaringen. Tegelijkertijd leidt de expertise tot aanpassing en verbreding van het concept. Zo zijn, na de plattelandskernen, nu ook de drie Gelderse steden Arnhem, Nijmegen en Apeldoorn nadrukkelijk in beeld om met behulp van het Kulturhusconcept het voorzieningenniveau in bepaalde wijken weer op peil te brengen. Het verst in die exercitie is Apeldoorn. Gemeentemedewerkster Marlou Stollé: 'Gekscherend zeggen we weleens tegen elkaar: "Waar we eigenlijk mee bezig zijn, is het creëren van een nieuw soort kerken". Ook het godshuis staat voor ontmoeting, bezinning et cetera. Vroeger was de aanzuigende werking van kerken weliswaar evidentier dan nu, maar die coherentefunctie streven we in feite wel na, zij het dat we nu ook inzetten op een transparant gebouw.'

Draagvlak Punt van aandacht bij de bouw van een Kulturhus is eveneens het waarborgen van voldoende draagvlak voor de keuze van het definitieve ontwerp. Mirjam Derks (medewerkster gemeente Wijchen): 'Ten aanzien van het Kulturhus in Berg haren hebben we, samen met een aantal ambtenaren, allereerst de criteria vastgesteld voor de te kiezen architect. Met behulp daarvan zijn we uitgekomen op vier kandidaten. Nadat dit viertal zijn visie en ideeën had gepresenteerd aan een delegatie van alle betrokkenen, bleven er twee kandidaten over. Een van hen kreeg, na een laatste gesprek, uiteindelijk de opdracht tot bouw van het Kulturhus. Die werkwijze heeft absoluut gezorgd voor meer draagvlak in het dorp.' Bolster: 'Als vertegenwoordiger van een woningbouwcorporatie onderschrijf ik het belang van een zorgvuldige architectenkeuze. Maar die architect moet ook goed communiceren met de toekomstige gebruikers van zijn ontwerp. Zowel met de mensen die er moeten werken als met degenen die er straks op bezoek gaan. De bevestiging van onze juiste keuze kregen we op de dag van opening van het Kulturhus. Het gebouw stroomde vol bezoekers en iedereen die er een nieuwe werkplek had gekregen, toonde zich enthousiast over datgene wat met vereende kracht tot stand was gebracht. Kortweg komt het hierop neer: als een gebouw stedenbouwkundig naadloos past op die ene specifieke locatie, kan het in feite niet meer stuk.' Brouwer: 'Met die vaststelling ben ik het honderd procent eens.' Marcel van Heck (adviseur Extern Architectuurbeleid Rijksbouwmeesters): 'Het Kulturhus is geen doel, maar middel.' Esmeijer: 'Dat klopt en het fysieke gebouw is in die zin geen hoofd- maar bijproduct.' Brouwer: 'Ook die uitspraak onderschrijf ik ten volle.'

Kwaliteit Resumerend maakt Esmeijer de balans als volgt op: 'Het Kulturhus is geen standaardformule, maar maatwerk dat – in een dynamisch proces – wordt toegesneden op de lokale situatie. Bij de beoordeling van de architectuur van het Kulturhus, is het van belang dat kwaliteit een zwaarwegend criterium vormt. Niet alleen in termen van schoonheid, maar evenzeer wat betreft aanpassingsvermogen. In de relatie met de architect kunnen professionele opdrachtgevers van toegevoegde waarde zijn, niet in het minst met het oog op kostenbeheersing. En wat dat laatste aspect betreft: een optimaal gebouw is niet automatisch duurder dan een sub-optimaal gebouw, zoals nieuwbouw niet altijd te verkiezen valt boven ver- of aanbouw. Het belangrijkste is dat het Kulturhus als geheel gedragen wordt door de gemeenschap waarvoor het bedoeld is. Niet voor niets luidt het door de provincie gekozen motto: het Kulturhus is een vorm van delen.'

** De Rijksbouwmeesters adviseren de regering over het architectuurbeleid en de rijkshuisvesting.*

Het Atelier Rijksbouwmeester is onderdeel van het ministerie van VROM.

adressen Kulturhusen

Gemeente Zvenaar, kern Giesbeek
Kulturhus De Brede Blik
Kerkstraat 68-74
6987 AD Giesbeek
Contactpersoon: dhr. C. van Helvoirt (Cees),
locatiemanager Paulusschool te Giesbeek
T (0313) 631273
www.bredelik.nl

Gemeente Ubbbergen, kern Beek
Kulturhus Beek
Roerdompstraat 6
6573 BH Beek
Contactpersoon: dhr. G.J. Kiphardt
(Gerrit-Jan) gemeente Ubbergen
T (024) 6849100
www.kulturhusbeek.nl

Gemeente Berkelland, kern Ruurlo
Kulturhus Ruurlo
Nieuwe Weg 5
7261 NL Ruurlo
Contactpersoon: dhr. H. Feteris (Heimen),
directeur/bestuurder Het Hof,
ontmoetingscentrum voor zorg en welzijn
T (0545) 271145
www.kulturhusruurlo.nl

Gemeente Apeldoorn
Projectleiding: CODA (Cultuur Onder Dak
Apeldoorn)
Contactpersoon: dhr. L. Pruijn (Luc),
medewerker CODA
Vosselmanstraat 299
7311 CL Apeldoorn
T (055) 5268400
www.coda-apeldoorn.nl

Gemeente Rijnwaarden, kern Lobith-Tolkamer
Kulturhus (Gildehuis)
Dorpsdijk 16
6915 AD Lobith
Kulturhus (Dorpshuis)
Markt 8
6915 AH Lobith
Contactpersoon: dhr. A. Pes (Andre),
bestuurslid Stichting SALT
Berckslaan 1
6916 MB Tolkamer
T (0316) 547190

Gemeente Wijchen, kern Berg haren
Kulturhus De Zandloper
Kasteellaan 22-24
6602 DE Wijchen
Contactpersoon: mev. M.J.E. Derks (Mirjam),
projectleider
T (024) 6492 432

Gemeente Lochem, kern Laren
Kulturhus Laren
de Bakkerij 56
7245 AZ Laren
Contactpersoon: dhr. D.J. Stoevenbelt (Dirk),
initiatiefnemer
T 06 22203188

Gemeente Oldebroek, kern Oldebroek
Kulturhus De Talter
Raadhuisplein 1
8096 ZG Oldebroek
Contactpersoon: dhr. M. Muller (Martin),
projectleider gemeente
T (0525) 638233

Gemeente West Maas en Waal, kern Boven-Leeuwen

Kulturhus Boven-Leeuwen

Dijkstraat 11

6658 AG Boven-Leeuwen

Contactpersonen: dhr. H.F.D. Verheijden (Her),

dhr. G.L. Lathouwers (Gert-Jan),

beleidsmedewerker gemeente

T (0487) 599500

**Gemeente Barneveld,
kern Kootwijkerbroek**

Kulturhus Kootwijkerbroek

Raadhuisplein 2

3771 ER Barneveld

Contactpersoon: drs. S.F. Heijder (Sybold),

projectleider ontwikkelingsbedrijf

T (0342) 495911

Gemeente Beuningen, kern Ewijk

Kulturhus 'MFA Ewijk'

Van Heemstraweg 46

6641 AE Beuningen

Contactpersoon: dhr. R. Heijmsen (Rob),

projectleider gemeente

T (024) 6780800

Gemeente Voorst, kern Twello

Kulturhus Jachtlust

't Jachthuisplein 11

7391 BW Twello

Contactpersoon: mevr. H. Manupatty (Jet),

beleidsmedewerker gemeente

T (0571) 279225

projectbureau Kulturhus

Wierdensestraat 39d

7607 GE Almelo

T (0546) 852025

E Info@Kulturhus.nl

Naam en adres van de Gelderse Kulturhus-
initiatieven vindt u op www.kulturhus.nl

